

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“
Европска банка за обнову и развој

Студија процене утицаја на животну средину и друштвене аспекте, процена климатских промена и техничка процена за брану Памбуковица у Србији

Историјска експропријација са Корективним планом акције

Референтни број: 2026/15

Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00

Овај извештај узима у обзир посебне инструкције и захтеве нашег клијента. Није намењен за било које треће лице, нити се било које треће лице може на њега позивати. Не преузима се одговорност према било ком трећем лицу.

Број посла 303066-00

Arup d.o.o. Beograd (Savski venac)
Булевар војводе Мишића 17/4
Пословна зграда БИГЗ
11040 Београд
Република Србија
arup.com

© Arup

Верификациони лист

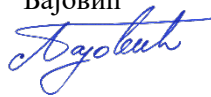
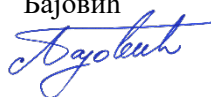
Назив пројекта Студија процене утицаја на животну средину и друштвене аспекте, процена климатских промена и техничка процена за брану Памбуковица у Србији

Назив документа Историјска експропријација са Корективним планом акције

Број посла 303066-00

Број документа 2026/15

Деловодни број ESIA Том II

Ревизија	Датум	Име фајла	Историјска експропријација са Корективним планом акције		
Коначна верзија	12/08/2025	Опис	Коначна верзија		
			Припремио/ла	Провера	Одобрење
		Име	Милица Поповић	Милош Деспотовић	Александар Бајовић
		Потпис			
Коначна верзија за јавно објављивање	15/12/2025	Име фајла	Историјска експропријација са Корективним планом акције		
		Опис	Коначна верзија за јавно објављивање		
			Припремио/ла	Провера	Одобрење
		Име	Милица Поповић	Милош Деспотовић	Александар Бајовић
Коначна верзија за издавање	06/03/2026	Име фајла	Историјска експропријација са Корективним планом акције		
		Опис	Коначна верзија за издавање		
			Припремио/ла	Провера	Одобрење
		Име	Милица Поповић	Милош Деспотовић	Александар Бајовић
		Потпис			

Издати верификациони лист уз документ

Садржај

Скраћенице	1
Речник	2
1. Увод	4
2. Опис пројекта и утицаји	9
3. Правни оквир	19
4. Преглед процеса прибављања земљишта до данас	29
5. Закључци и корективне мере	60

Табеле

Табела 1 Преглед катастарских парцела у обухвату Пројекта	12
Табела 2 Тржишна цена земљишта у општинама Уб и Ваљево	31
Табела 3 Тренутни огласи за земљиште у погођеним општинама	31
Табела 4 Број испитаника по типу и полу	33
Табела 5 Старосне групе испитаника, и заступљеност према полу	34
Табела 6 Величина домаћинства	35
Табела 7 Просечан број деце по домаћинству	35
Табела 8 Просечан број запослених чланова домаћинства	37
Табела 9 Ниво образовања испитаника	38
Табела 10 Радни статус испитаника	39
Табела 11 Сектор запошљавања испитаника	39
Табела 12 Приходи домаћинства	40
Табела 13 Самопроцена економске ситуације домаћинства	42
Табела 14 Промене у економској ситуацији (у последње 4 године)	43
Табела 15 Власништво над возилима за свакодневни превоз	43
Табела 16 Власништво над пољопривредним возилима/опремом	44
Табела 17 Власништво над пољопривредним возилима/опремом	47
Табела 18 Укупна површина земљишта у поседу испитаника	48
Табела 19 Површина у поседу испитаника која је под утицајем Пројекта	49
Табела 20 Статус компензационе понуде	52

Илустрације

Слика 1 Локација Пројекта у односу на Србију и Колубарски регион	10
Слика 2 Подручје обухваћено Пројектом, укључујући систем за наводњавање (Фаза 2)	10
Слика 3 Локација бране и акумулације у односу на оближња насеља и државни пут број 21 (планиран за измештање/издизање)	11
Слика 4 Стамбени објекат - смештај за повремени боравак са помоћним објектом видљивим	13
Слика 5 Стамбени објекат - празан и недовршен	13

Слика 6 Помоћни објекат – штала	13
Слика 7 Споменик борцима из Другог светског рата	14
Слика 8 Позиција стамбеног објекта у односу на потенцијалне нивое вода	15
Слика 9 Укупна површина парцела	Error! Bookmark not defined.
Слика 10 Површина парцела под утицајем Пројекта	Error! Bookmark not defined.

Цртежи

No table of figures entries found.

Слике

No table of figures entries found.

Фотографије

No table of figures entries found.

Прилози

No table of figures entries found.

Додаци

No table of contents entries found.

Скраћенице

Скраћеница	Назив на енглеском	Назив на српском
ЈВП	/	Јавно водопривредно предузеће
КО	/	Катастарска општина
ПГД	/	Пројекат за грађевинску дозволу
РС	/	Република Србија
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)	Европска банка за обнову и развој
EIA	Environmental Impact Assessment (EIA)	Процена утицаја на животну средину
EPC	Engineering, Procurement and Construction	Извођач за пројектовање, набавку и изградњу
ES	Environmental and Social	Животна средина и друштво
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment (ESIA)	Студија процене утицаја на животну средину и друштво - Студија
ESMS	Environmental and Social Management System	План управљања животном средином и друштвом
ESP	Environmental and Social Policy	Политика заштите животне средине и друштва
FGD	Focus Group Discussion	Дискусија са фокус групом
GRM	Grievance Redress Mechanisms	Механизам за решавање жалби
LRP	Livelihood Restoration Plan (LRP)	План поновног успостављања извора прихода
PAP	Project Affected Person (PAP)	Особа под утицајем пројекта
PR	Performance Requirement	Услов за реализацију пројекта
PWMC	Public Water Management Company	Јавно водопривредно предузеће
SEP	Stakeholder Engagement Plan	План ангажовања заинтересованих страна
SIA	Social Impact Assessment	Процена друштвено-економског утицаја
WB	World Bank	Светска банка
WMD	Water Management Directorate	Дирекција за воде
ToR	Terms of Reference	Пројектни задатак

НАКНАДА. Накнада може бити обезбеђена у натури или у еквивалентној вредности за имовину или ресурс који је прибављен или на који је утицао пројекат. Накнада ће бити обезбеђена пре ступања у посед земљишта и имовине у свим случајевима, укључујући и оне када то није могуће због одсуства или немогућности идентификације власника. У случају одсуства власника, новац ће бити доступан у неограниченом временском периоду.

ДАТУМ ПРЕСЕКА. Датум пресека, односно датум мораторијума након којег се промене у власништву имовине не узимају у обзир као део поступка експропријације земљишта. Датум пресека за Пројекат је 18. август 2022. године, што је датум проглашења Пројекта за пројекат од јавног интереса за РС. За имовину на земљишту (усеви и објекти), датум када је спроведен попис имовине на парцели сматра се датумом пресека за усеви и објекте.

ЕКОНОМСКО РАСЕЉАВАЊЕ. Губитак извора прихода или средстава за живот, који настаје као последица прибављања земљишта или онемогућеног приступа ресурсима и имовини (земљиште, вода или шума) услед изградње или рада пројекта или његових пратећих објеката.

ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА. Представља одузимање или ограничавање права својине над имовином уз накнаду у складу са тржишном вредношћу те имовине.

ПОНОВНО УСПОСТАВЉАЊЕ ИЗВОРА ПРИХОДА. Мере које ће бити предузете ради помоћи физички и економски расељеним лицима да побољшају своје изворе прихода и животни стандард или да их, најмање, врате на ниво пре расељавања, односно на ниво који је постојао пре почетка имплементације пројекта, у зависности који је виши. Помоћ мора да се настави и након расељавања, у прелазном периоду, на основу разумне процене времена потребног за обнову извора прихода и животног стандарда.

ТРОШКОВИ ПРЕСЕЉЕЊА. Трошкови пресељења јесу накнада за трошкове директно повезане са пресељењем/измештањем домаћинства, у случају експропријације стамбеног објекта или пословног простора.

ОСОБА ПОД УТИЦАЈЕМ ПРОЈЕКТА (РАР). Особа под утицајем пројекта је свако лице које, као последица спровођења пројекта, губи право да поседује, користи или на други начин стиче корист од изграђеног објекта, земљишта (грађевинско, пољопривредно или пашњак), једногодишњих или вишегодишњих усева и дрвећа, или било које друге непокретне или покретне имовине, у целости или делимично, трајно или привремено.

ФИЗИЧКО РАСЕЉАВАЊЕ. Губитак стамбеног простора или имовине изазван експропријацијом земљишта у вези са пројектом, што захтева физичко пресељење особа под утицајем пројекта са претходне адресе становања, радног места или из пословног простора.

ПОДРУЧЈЕ ПОД УТИЦАЈЕМ ПРОЈЕКТА. У контексту овог документа, подручје под утицајем пројекта сматра се територијом четири катастарске општине, три у општини Уб (КО Памбуковица, КО Радуша и КО Слатина) и једне у ширем подручју града Ваљева (КО Гола глава).

ТРОШКОВИ ЗАМЕНЕ.

За пољопривредно земљиште, трошак замене представља тржишну вредност земљишта пре пројекта, које има једнак производни потенцијал или намену и које се налази у близини земљишта које је под утицајем пројекта, увећану за трошкове припреме земљишта до нивоа продуктивности сличног оном на погођеном/експроприсаном земљишту, као и за трошкове регистрације и порезе на пренос власништва. За куће и друге објекте, трошак замене је тржишни трошак материјала потребних за

изградњу замене објекта чија су површина и квалитет слични или бољи од оних код погођеног објекта, или за санацију делимично погођеног објекта, увећан за трошкове транспорта грађевинског материјала до локације градилишта, трошкове рада и накнаде извођачима, као и трошкове регистрације и порезе на пренос власништва. При утврђивању трошкова замене, не узима се у обзир амортизација имовине, нити вредност спасених материјала, нити се од вредности погођене имовине одбија вредност користи које ће проистећи из пројекта. Трошак замене такође обухвата трошкове равнања терена или друге припреме за нову градњу или употребу.

ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ. Сва лица, групе, организације и институције које су заинтересоване за пројекат или потенцијално могу трпети утицај од пројекта или могу имати могућност да утичу на пројекат.

ДОДАТАК ЗА ПРЕЛАЗНИ ПЕРИОД. Описује једнократну новчану накнаду трошкова као додатну финансијску помоћ ради олакшавања пресељења особа под утицајем пројекта.

1. Увод

1.1 О пројекту

Европска банка за обнову и развој („EBRD“) разматра могућност обезбеђивања финансирања за Републику Србију („Зајмопримац“ или „Клијент“), коју заступа Министарство финансија.

Кредит је намењен финансирању изградње нове бране и акумулационе инфраструктуре у Памбуковици, укључујући пратеће радове као што су таложници за седименте узводно, реконфигурација путева и слично („Пројекат“). Средства кредита ће такође бити усмерена на подршку имплементацији пројекта, надзор радова и плаћање накнаде на почетку коришћења кредита.

Пројекат ће спроводити Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“ („Србијаводе“), национално тело надлежно за управљање водама, укључујући коришћење вода и заштиту од загађења. Србијаводе је такође одговорно за управљање ризицима повезаним са водним телима (као што је ризик од поплава). Србијаводе послује у оквиру Управе за водопривреду, која је административни орган Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

С обзиром да овај Пројекат подразумева изградњу велике бране на новој локацији (*greenfield*), EBRD је Пројекат категорисао као пројекат категорије А, што значи да је потребно цела Студија процене утицаја на животну средину и друштвено-економске аспекте.

До сада, поступак прибављања земљишта спровођен је у складу са националним законодавним оквиром.

1.2 О овом документу

Ревизија историјског стицања земљишта и Корективни акциони план спроведени су као део ESIA-е ради прегледа и процене досадашњег процеса експропријације, потврђивања евентуалних разлика између националног правног оквира и захтева ЕБРД-а у оквиру Услови за реализацију 5 који се односи на стицање земљишта, као и ради описивања додатних мера ублажавања које је потребно спровести како би се процеси стицања земљишта, расељавања и обнове средстава за живот усагласили са Политиком ЕБРД-а о животној средини и друштвеним аспектима (2019).

Кључни циљеви ове ревизије су следећи:

- да се преиспита и верификује напредак у експропријацији земљишта и друге имовине за потребе Пројекта,
- да се потврди да ли су дефинисане политике, захтеви и права усклађени са захтевима EBRD, посебно са PR5, укључујући механизме за решавање жалби и процес консултација,
- да се идентификује да ли постоје преостале активности које је потребно спровести како би процеси расељавања и поновног успостављања извора прихода били усклађени са захтевима Пројекта, а тиме и са:
 - националним законодавством Републике Србије,
 - захтевима EBRD (PR5), и
- захтевима Светске банке (WB) дефинисаним у Оквиру заштите животне средине и друштвених аспеката, Стандард 5.

- да се опишу даље корективне мере које је потребно спровести ради усклађивања процеса прибављања земљишта, расељавања и поновног успостављања извора прихода са PR5, као и да се дефинишу рокови и одговорности за њихову имплементацију,
- да се идентификују научене лекције које могу бити корисне за другу фазу Пројекта – система за наводњавање, или за било које будуће пројекте, развој нових националних политика и законодавног и институционалног оквира.

1.3 Методологија

Процена утицаја је спроведена на основу прегледа секундарних извора података, укључујући пројектну документацију, јавно доступне податке, као и релевантне прописе и стандарде који се односе на прибављање земљишта и поновно успостављање извора прихода, као и прикупљање примарних података путем анкетирања заједница под утицајем Пројекта и интервјуа са представницима државних органа који спроводе поступак експропријације.

Процена је спроведена у складу са општом методологијом за Студију (ESIA), како је представљено у Књизи 1 – Увод.

Преглед доступне документације

Прикупљање и обрада података представљених у овом поглављу извршени су коришћењем више метода, укључујући:

- Десктоп анализу и преглед званичних друштвено-економских статистичких података доступних на интернету од стране Републичког завода за статистику, на нивоу насеља и општина;
- Десктоп анализу и преглед других јавно доступних података из различитих извора, укључујући Националну службу за запошљавање, Агенцију за привредне регистре, општинске студије и планове и др;
- Десктоп анализу пројектно специфичне документације – планова, студија, документације за дозволе;
- Повратне информације добијене током састанака са заинтересованим странама, одржаних са представницима општина Уб и Ваљево;
- Анализу података прикупљених кроз анкетирање домаћинстава (прва фаза анкетирања) директно погођених експропријацијом за потребе Пројекта, у катастарским општинама Памбуковица, Радуш, Слатина и Гола Глава;
- Анализу података прикупљених кроз анкетирање домаћинстава (прва фаза анкетирања) у суседним катастарским општинама, која могу бити индиректно погођена активностима на имплементацији Пројекта и потенцијално укључена у другу фазу пројекта (систем за наводњавање).

Главни документи који су прегледани у оквиру ове процене укључују:

- Пројекат експропријације коју је израдио Енергопројект-Хидроинжењеринг а.д., фебруар 2020.
- Ажуриран Пројекат експропријације коју је израдио Андзор инжењеринг д.о.о., април 2022.
- Извештаје о спроведеној експропријацији које је доставило “Србијаводе”
- Студију процене утицаја на животну средину (EIA)
- Пројекат за грађевинску дозволу (ПГД)
- Просторне и урбанистичке планове

Примарно прикупљање података је спроведено путем анкетања домаћинства чија имовина је предмет експропријације (прва фаза анкетања). Анкета је спроведена у новембру 2024. године. Фокус упитника је био на следећем:

- Статусу испитаника у поступку експропријације;
- Процени квалитета процеса консултација и понуђене накнаде;
- Основним друштвено-економским подацима о домаћинствима, укључујући и прикупљање информација релевантних за процену рањивости;
- Изворима прихода, ослањању на пољопривреду, ослањању на екосистемске услуге;
- Самопроцени статуса њиховог домаћинства пре и после експропријације.

Прва фаза анкетања

Прва фаза анкетања спроведена је коришћењем структурираног упитника који је развијен ради прикупљања кључних полазних информација од особа под утицајем пројекта (РАР). Узорак за анкетање је одабран методом случајног избора, путем анкетања од врата до врата. Укупно је у анкети учествовало 34 РАР-а (приближно 11% од укупног броја РАР-ова), при чему је уложен напор да се обезбеди приближно равномерна расподела испитаника међу све четири погођене локалне заједнице. Додатно, где год је било могуће, анкетни тим је настојао да обезбеди и приближно равномерну географску расподелу РАР-ова, међутим, треба напоменути да у прикупљеним подацима нису уочене значајне разлике између различитих заселака који су обухваћени анкетом.

Током анкетања, испитаници су били информисани да је учешће у анкети у потпуности добровољно, да ће њихов идентитет остати анониман током целог животног циклуса пројекта, као и да имају право да ускрате било коју информацију коју не желе да поделе. Такође, информисани су да ће прикупљени подаци бити коришћени искључиво за израду општих закључака, за даље планирање пројекта, подршку доношењу одлука заснованих на доказима и обезбеђивање усклађености са релевантним политичким захтевима.

Упитник који је коришћен у катастарској општини (КО) Гола Глава је прилагођен статусу поступка експропријације у тренутку спровођења анкетања. Упитник није садржао питања у вези са задовољством понуђеном накнадом, јер у тој заједници још увек нису биле достављене понуде за накнаду. Приликом израде овог извештаја коришћени су подаци прикупљени током описане прве фазе анкетања.

Друга фаза анкетања

Због забринутости да је почетни узорак био превише ограничен и да приступ узорковању није био стратификован, те стога можда није пружио свеобухватну слику индивидуалних утицаја на лица под утицајем пројекта (ПАП) нити омогућио идентификацију оних који би могли бити негативно погођени пројектом због своје рањивости, додатно истраживање ПАП-ова је планирано и спроведено током периода јавног обелодањивања ESIA-е. Циљ овог истраживања био је да се повећа репрезентативност и обезбеди јасније разумевање социо-економских услова и утицаја.

Укупан циљни број за додатни узорак био је процењен на 60 ПАП-ова (око 20% од укупног броја ПАП-ова), искључујући оне који су већ били анкетирани. То би довело укупан број анкетираних ПАП-ова на 94, односно приближно 30% укупне процењене популације ПАП-ова (307). Ова величина узорка благо премашује праг који је обично повезан са 95% нивоом поузданости и маргином грешке од 10%.

У међувремену, треба напоменути да, иако Консултант није могао да потврди да ли је укупан број ПАП-ова мањи од 307, тренутна ситуација указује да је стварни број вероватно мањи од почетне процене – могуће ближи 250 (непотврђено). Одговори ПАП-ова који су већ анкетирани били су релативно хомогени, што указује на сличан обим и ниво утицаја Пројекта на директно погођене заједнице. Сходно томе, укупан узорак од око 30% сматран је довољним да пружи репрезентативан преглед, а истовремено омогући детаљнију анализу рањивих група и различитих образаца утицаја.

Додатно истраживање било је пажљиво осмишљено како би се обезбедила адекватна заступљеност заједница и рањивих група, укључујући домаћинства којима руководе жене, домаћинства са приходима испод линије сиромаштва, старија лица без породичне подршке, самохране родитеље са малолетном децом, домаћинства са значајним губитком земљишта, као и она којима су након експропријације остале неупотребљиве резидуалне парцеле. Детаљно планирање за укључивање ових подгрупа имало је за циљ да побољша репрезентативност и помогне у идентификацији лица која су несразмерно погођена Пројектом, чиме се подржава адекватно планирање мера ублажавања и ангажовање заинтересованих страна.

Додатно истраживање планирано је да се спроведе кроз три главна приступа – индивидуалне/случајне анкете, циљане анкете и фокус групне дискусије (ФГД). Индивидуална/случајна анкета требало је да обухвати 15 ПАП-ова (са приоритетом за домаћинства којима руководе жене, домаћинства испод линије сиромаштва и самохране родитеље са малолетницима), 10 ПАП-ова са више од 1 ha експроприсаног земљишта, 8 ПАП-ова који су покренули судске поступке, и 12 ПАП-ова који су имали потешкоће у процесу експропријације (нпр. ограничена покретљивост услед старости или болести, или ограничено разумевање процеса). Поред тога, истраживање је требало да буде допуњено са 4 ФГД (по једна у свакој ЦМ), организоване током планираних јавних консултација за ESIA-у.

Ове додатне активности делимично су спроведене током септембра 2025. године, али уз одређена ограничења, при чему је укупно анкетирано 46 ПАП-ова уместо планираних 60, укључујући и интервју са власником јединог стамбеног објекта који се налази у оквиру погођеног подручја. Иако је почетни циљ био 60 ПАП-ова, тим није био у могућности да достигне овај број јер многи власници земљишта не живе стално на подручју Пројекта. Нека лица поседују више парцела, док су у другим случајевима парцеле у сувласништву чланова истог домаћинства. Анкетни тим је спроводио посете од врата до врата и додатне активности информисања, али није успео да идентификује нове ПАП-ове који већ нису учествовали у почетној или додатној анкети.

Теренске анкете су стога спроведене са 46 испитаника, што се сматра репрезентацијом целокупне доступне популације. Резултати су представљени заједно са подацима из почетне анкете у јединственим табелама, али раздвојени по фазама анкете, с обзиром на то да је додатна анкета обухватила шири и детаљнији сет питања. На основу овог обухвата, расположиви скуп података сматра се довољним за ажурирање овог HLA CAP-а, као и SIA и SEP докумената, као и за припрему овог LRP-а.

Покушај је такође био направљен да се организују фокус групне дискусије (ФГД) током јавних консултација одржаних у октобру 2025. године, али није постојао интерес од стране ПАП-ова да учествују у таквим додатним састанцима, осим власника погођених стамбених објеката. Додатне консултације са заједницом биће спроведене током наредних фаза пројектовања и имплементације Пројекта.

Заједно, два круга анкета пружају свеобухватно и на доказима засновано разумевање начина на који ће Пројекат утицати на животе и средства за живот погођених лица. Комбиновани подаци обухватају широк спектар искустава (од домаћинстава која су изгубила значајне делове земљишта до оних са мањим утицајима) и одражавају разлике у накнадама, информисаности и рањивости унутар погођене популације.

Иако планирани број испитаника није у потпуности постигнут због великог броја власника земљишта који не живе стално у подручју Пројекта, постигнути узорак представља целокупну доступну популацију и обезбеђује поуздану емпиријску основу за анализу. Налази одражавају ставове заједнице, истичу изазове као што су ограничен приступ одговарајућем замесном земљишту и потврђују континуирано ослањање на малу пољопривредну производњу упркос застарелој механизацији и ограниченим ресурсима.

1.3.1 Претпоставке и ограничења

Овај извештај је припремљен на основу прегледа расположивих информација (укључујући податке о утицајима на земљиште који су били доступни у време израде), као и података прикупљених током почетне анкете. Извештај је ажуриран и финализован током периода јавног обелодањивања.

Поред тога, могуће је да ће бити потребно прикупити више детаља у оквиру прве године ангажовања извођача, током израде коначног пројектног решења, уколико се идентификују додатни утицаји настали услед измена трасе пута (за деоницу државног пута бр. 21 у дужини од 900 метара, која ће бити подигнута изнад максималног нивоа акумулације), приступа таложницима седимената, као и могућих решења за насип како би се избегли утицаји на стамбени објект (уколико власник ову опцију изабере). Иако се не очекује да ће ове измене довести до значајних промена у обиму погођеног земљишта, оне ће бити поново процењене када буду доступни додатни подаци. Процес стицања земљишта је и даље у току, а зоне утицаја обухватају подручје бране, акумулације и приступних путева.

Могући додатни захтеви у погледу земљишта могу да укључују следеће:

- Приступ таложницима седимената – Очекује се да ће приступ бити успостављен путем уговора о службености кроз директне преговоре са власницима земљишта; не предвиђа се пренос власништва нити експропријација.
- Могуће проширење пута – Ово ће бити потврђено у каснијој фази. Проширење пута се обично договара са локалном заједницом у зависности од постојећег стања пута (нпр. да ли може да поднесе саобраћај тешких возила). Земљиште се обезбеђује путем уговора о службености, а заједница има корист у виду побољшаног пута.
- Приступни и шумски путеви – Постојећи шумски путеви се обично успостављају путем уговора о службености који се директно уговарају са власницима; пренос власништва или експропријација нису предвиђени. У вези са новим или проширеним приступним путевима који могу бити потребни током градње или ради успостављања приступа ПАП-овима, тачне локације и потенцијални утицаји биће познати тек након детаљног картографисања (како је предвиђено у табели мера за обнову средстава за живот) и биће укључени у наредно ажурирање LRP-а. Картографисање приступних путева биће завршено пре почетка радова, у првој години ангажовања извођача (или раније).
- Бунари – Потенцијални утицаји у вези са бунарима, укључујући потребу за њиховом заменом, биће потврђени након извршеног детаљног картографисања (ова мера је укључена у табелу мера за обнову средстава за живот). LRP ће бити ажуриран након што резултати картографисања буду доступни. Картографисање бунара биће завршено пре почетка радова, током прве године ангажовања извођача.
- Подручја за надокнаду штете у области биодиверзитета – Потенцијална подручја низводно од бране у власништву „Србијавода“ идентификована су у Плану управљања и унапређења станишта и надокнаде штете као погодна за садњу дрвећа ради обнове шумских станишта или за унапређење квалитета станишта путем измене начина управљања. Сваки потенцијални утицај на средства за живот који би проистекао из употребе ових подручја мораће, где год је то изводљиво, да буде избегнут током коначног избора локације, а уколико до утицаја ипак дође (нпр. ако кошење земљишта које се неформално користи за производњу сена више не буде могуће), активности обнове средстава за живот треба проширити на погођена лица.

Тренутно не постоје информације о обиму могућих утицаја на земљиште у оквиру Фазе 2 – система за наводњавање, нити о обиму привременог заузећа земљишта током фазе изградње у Фази 1, која је описана у делу 2.1 (нпр. за канцеларију на градилишту, камп, зоне складиштења и одржавања, депонијске зоне и сл.). Привремено коришћење земљишта потребно извођачу радова приоритизоваће земљиште које је већ у обухвату акумулације (тј. земљиште које је већ обухваћено експропријацијом), а свако привремено коришћење земљишта ван тог обухвата биће уређено искључиво кроз добровољне уговоре о закупу.

2. Опис пројекта и утицаји

2.1 Техничке карактеристике

Планови за Памбуковицу предвиђају изградњу насипне бране висине 30.5 m (брана Памбуковица) на реци Уб (приближно 21 km узводно од насеља Уб, у општини Уб) и у другој фази (одвојено финансирање, није део овог пројекта), система за наводњавање у долини реке Уб. Брана ће бити вишенаменска, са укупним запреминским капацитетом акумулације од 8,15 милиона m³. Предвиђене функције бране су:

- Заштита од поплава,
- Наводњавање 2.225 ha,
- Обезбеђивање гарантованог еколошког протока у акумулацији и низводно у реци,
- Задржавање седимената.

Брана Памбуковица је планирана на реци Уб, приближно 21 km узводно од ушћа у реку Тамнава, која се налази 15 km западно од насеља Уб. Локација бране припада катастарским општинама Памбуковица, Радушa, Слатина и Гола Глава. Локација бране Памбуковица приказана је на сликама 1 до 3 испод.

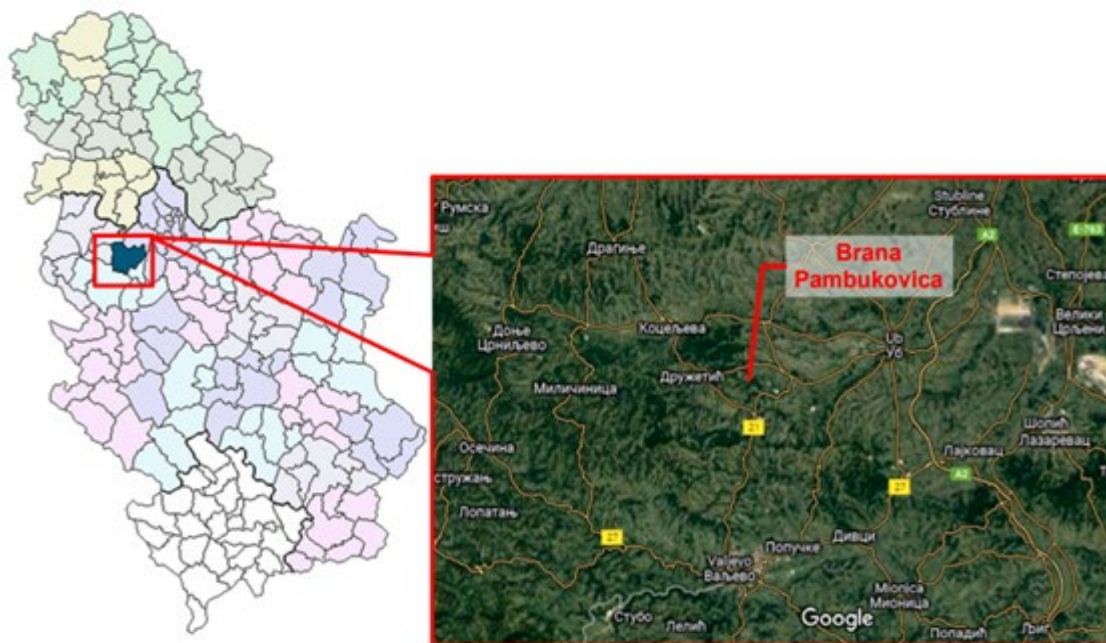
Изградња и припрема техничке документације за брану Памбуковица предвиђена је у две фазе:

- Фаза 1: Изградња бране Памбуковица. За потребе изградње бране, а пре пуњења акумулације, деоница државног пута бр. 21 у дужини од 900 m мораће да буде подигнута изнад максималног нивоa воде акумулације, а додатне инсталације које се налазе у зони акумулације биће измештене. Фаза 1 се завршава пуњењем акумулације и формирањем језера. Од тренутка када је спроведена ова упоредна анализа, пројекат бране је развијен до фазе „Пројекат за грађевинску дозволу“ (ПГД), у складу са националним законодавством. Концептуални пројекат реконфигурације пута је у току.
- Фаза 2: Изградња система за наводњавање у општини Уб. Планирано је да се са изградњом система за наводњавање започне паралелно са завршетком радова из фазе 1. Радови на наводњавању обухватају изградњу кључних објеката дистрибутивне мреже система за наводњавање, који укључују пумпне станице, притисне цевоводе и резервоаре за дневно балансирање дотока. Планирано је да пуна капацитетност остатка инфраструктуре дистрибутивне мреже буде развијана и постојна током наредне две године. Развој секундарне дистрибутивне мреже планиран је истовремено са примарном дистрибутивном мрежом.

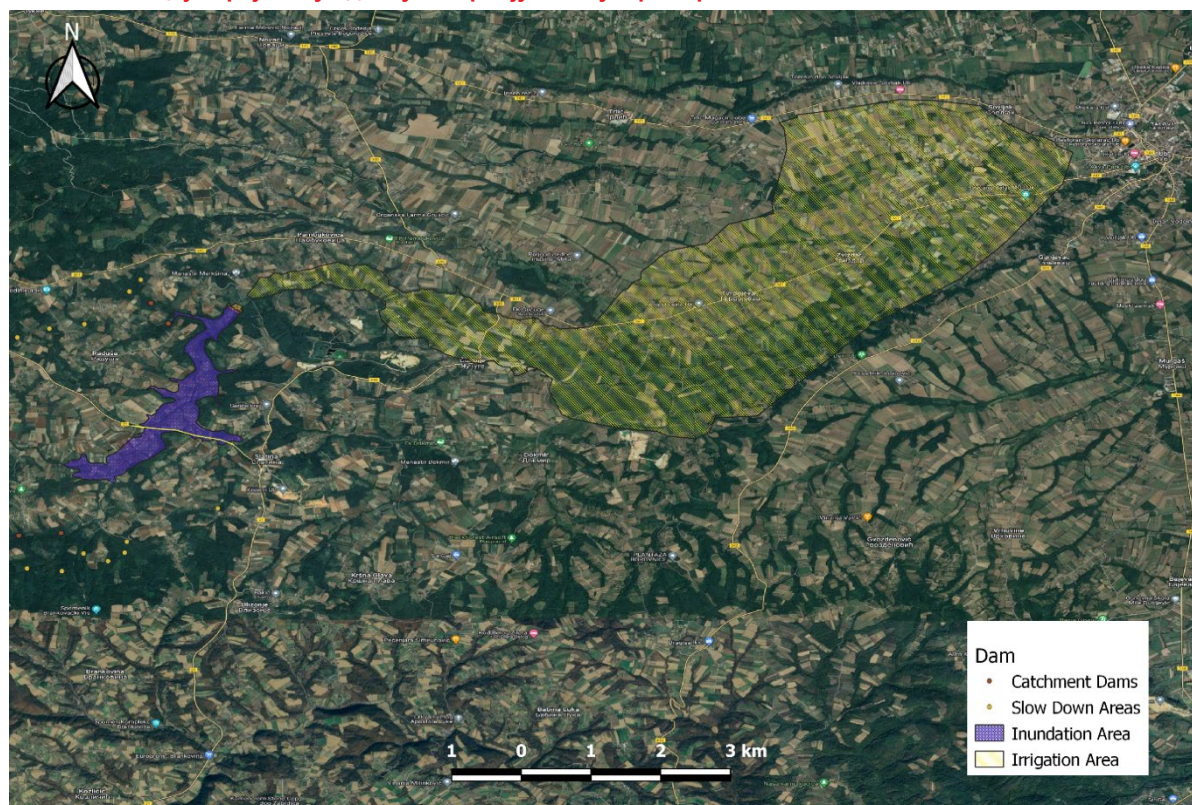
Иако ЕБРД тренутно не разматра финансирање Фазе 2, она се сматра саставним делом остваривања циљева Пројекта и обухваћена је ESIA-ом као „пратећи објекат“ (Associated Facility). Студија изводљивости и пратећи Идејни пројекат система за наводњавање завршени су 2018. године. Национална Студија о процени утицаја на животну средину (ЕИА) за систем за наводњавање тренутно није планирана.

2.2 Подручје пројекта

Памбуковица је село које се налази у западној Србији, у оквиру општине Уб, која је део Колубарског округа. Село се налази приближно 80 километара југозападно од Београда, главног града Републике Србије. Ово подручје је претежно рурално и пољопривредно, а у близини се налазе градови Уб, Ваљево и Лајковац. Локација пројекта приказана је на Слици 1 испод. Слика 2 приказује укупно подручје обухваћено пројектом (фаза 1 и 2), док Слика 3 представља локацију бране и акумулације у односу на оближња насеља и државни пут бр. 21 (фаза 1). Поред тога, фотографије снимљене током прелета дрона изнад подручја пројекта дате су у Прилогу Б овог документа.

Слика 1 Локација Пројекта у односу на Србију и Колубарски регион

Слика 2 Подручје обухваћено Пројектом, укључујући систем за наводњавање (Фаза 2)

Слика 3 Локација бране и акумулације у односу на оближња насеља и државни пут број 21 (планиран за измештање/издизање)

Земљиште на којем се планира имплементација Пројекта налази се у обухвату четири катастарске општине, које се углавном налазе на територији општине Уб и делимично у ширем подручју града Ваљева.

Тренутна процена утицаја на земљиште обухвата површине неопходне за изградњу бране и акумулације.

Може бити потребно додатно прибављање земљишта за проширење постојећих путева, таложнике на притокама реке Уб и за приступне путеве до ових таложника, као и за сеоске путеве ради обезбеђивања приступа приватној својини где је то неопходно. У овој фази нису прецизирани локација и површина овог додатног земљишта. Претпоставља се да би прибављање додатног земљишта обухватило мање површине у власништву појединаца, које би се прибављале путем уговора о успостављању службености. Положај приступних путева се унапред усаглашава са власницима земљишта како би се обезбедио минималан негативан утицај и, где је могуће, додатна корист за власнике.

Процес процене утицаја на животну средину и друштво тј. процес израде Студије (ESIA) може резултирати потребом за додатним прибављањем земљишта ради ублажавања утицаја на биодиверзитет (надомешћивања биодиверзитета). Међутим, овај утицај се тренутно не очекује. Уколико се укаже потреба, обим таквих потенцијалних утицаја биће дефинисан накнадно.

Земљиште које би се привремено користило током изградње (нпр. за потребе кампа) још увек није идентификовано. Очекивања су да ће ове површине бити обезбеђене директно од стране Извођача радова, уз претпоставку да ће камп и складишта бити лоцирани у оквиру зоне акумулације, која је тренутно у поступку експропријације.

2.3 Утицаји пројекта

Земљиште под утицајем Пројекта

Пројекат утиче на земљиште у оквиру четири катастарске општине, које се углавном налазе на територији општине Уб, а делимично у ширем подручју Града Ваљева. Тренутна процена утицаја на земљиште обухвата подручја неопходна за изградњу бране и акумулације.

Према подацима доступним у време припреме овог извештаја, укупна површина Пројекта износи 2.674.664 m², распоређена на 578 парцела које су предмет експропријације. Од тога се 2.230.024 m² налази на територији општине Уб, тачније у катастарским општинама (КО) Памбуковица, Радуша и Слатина. Преосталих 444.640 m² земљишта планираног за стицање налази се у КО Гола Глава, која административно припада Граду Ваљеву.

Катастарска карта са приказом парцела преклопљених на сателитски снимак, укључујући и зону инундације акумулације, дата је у Прилогу С. Ове слике пружају увид у начин коришћења земљишта дуж речног коридора и у оквиру пројектног подручја.

Број погођених власника земљишта тренутно се процењује на 307 у овој фази процеса експропријације. Овај број може бити измењен до његовог окончања, у складу са даљим потврдама власништва. Није неуобичајено да поједина лица поседују више парцела у оквиру пројектног подручја, као ни да једна парцела има више сувласника, при чему сваки поседује одређени проценат власништва.

Највећи део погођеног земљишта је пољопривредно (74%), затим шумско земљиште (14%), речни токови (5%) и постојећа путна инфраструктура (6%). Преосталих 1% обухвата грађевинско земљиште, дворишта, необрадиво земљиште и воћњаци. Већина земљишта је у приватној својини, са изузетком путева и речних токова који су у јавној својини.

Табела у наставку приказује утицаје на земљиште, како су дефинисани у Студијама експропријације.

Табела 1 Преглед катастарских парцела у обухвату Пројекта

Катастарска општина	Број погођених парцела		
	Укупно	Приватно	Јавно
Памбуковица	57	53	4
Радуша	261	226	35
Слатина	170	118	52
Гола Глава	90	79	11
УКУПНО	578	476	102

Подаци представљени у овом извештају засновани су на расположивим катастарским информацијама. Тренутно доступна листа садржи ставке које захтевају додатну проверу како би се осигурало да су укупни износи тачни, да су недостајућа поља идентификована и да су записи у највећој могућој мери верификовани. Као што је већ напоменуто, иако Консултант није могао да потврди да је укупан број ПАП-ова мањи од 307, примарно прикупљање података и ангажовање заинтересованих страна указују да је стварни број ПАП-ова мањи од почетне процене (вероватно ближе 250, непотврђено).

Објекти под утицајем Пројекта

Укупно је идентификовано пет објеката у оквиру зоне експропријације, не рачунајући јавне путеве који ће бити под утицајем Пројекта. Ови објекти укључују две стамбене/викенд куће, један мали помоћни објекат, један помоћни објекат (амбар) и један споменик. Објекти су приказани на фотографијама испод (види Слике 4–6).

Слика 4 Стамбени објект - смештај за повремени боравак са помоћним објектом видљивим са леве стране

Слика 5 Стамбени објект - празан и недовршен

Слика 6 Помоћни објект – штала

Слика 7 Споменик борцима из Другог светског рата

Стамбени објекти и помоћне структуре

Иако се у обухвату Пројекта налазе два стамбена објекта, Пројекат неће захтевати физичко пресељење становника.

Погођени су један од стамбених објеката, површине 562 m², као и помоћни објекат површине 46 m² који се налази поред главне куће. Имовина се тренутно користи као сезонска резиденција, неколико месеци годишње. Међутим, првобитна намера власника била је да овај објекат постане њихов стални дом након пензионисања.

Иако власници нису поднели формални захтев за изузеће од експропријације, били су у контакту са “Србијаводе” ради проналажења техничког решења за изузимање имовине из зоне експропријације, с обзиром да се објекат налази на ивици планиране акумулације. Решење подразумева изградњу заштитног насипа источно од објекта, према акумулацији. Техничко решење може захтевати и додатна разматрања током оперативне фазе (фазе рада) бране.

Како је приказано на Слици 8 – Позиција стамбеног објекта у односу на потенцијалне нивое вода, очекује се да ће део парцеле бити у зони акумулације при пројектованом нормалном нивоу воде. У случају нивоа воде који се јавља једном у 10.000 година, као и при максималном нивоу воде на круни бране, очекује се да ће цела имовина бити унутар зоне акумулације. Стога се не очекује да предложени насип може обезбедити довољан ниво заштите за имовину, те ће највероватније бити неопходна експропријација. На основу недавно одржаних јавних консултација, „Србијаводе“ су указале да домаћинство изгледа наклоњено експропријацији и накнади, иако ће ово морати да буде потврђено у наредном ажурирању LRP-а.

Слика 8 Позиција стамбеног објекта у односу на потенцијалне нивое вода

Други стамбени објекат је велика двоспратна зграда чија површина није утврђена. Објекат није завршен а, на основу његовог изгледа и стања, може се закључити да је већ неколико година у недовршеном стању. Не користи се ни за стално, ни за привремено становање.

Амбар се користи за складиштење опреме и сточне хране. Током анкетања није уочена стока у амбару.

Накнада за објекте биће утврђена у оквиру поступка експропријације од стране овлашћеног судског вештака грађевинске струке.

Споменик из првог светског рата

Споменик (види Сliku 7) се налази на парцели у приватном власништву и није евидентиран од стране локалних установа за заштиту културног наслеђа. Основа споменика је приближне површине 1 m² (1 m x 1 m), а висина око 2,5 m. Израђен је од камена. Очекује се да ће споменик бити премештен, а у току су преговори са власником парцеле и представницима општине око нове локације за премештај. С обзиром да се у обухвату Пројекта налази само део парцеле на којој се налази споменик, он ће највероватније бити премештен на преостали део исте парцеле, ван зоне утицаја. Трошкови премештања су у надлежности “Србијаводе” (као корисника експропријације), али се разматра неколико опција – (i) да власник сам организује премештање, а трошкови буду рефундирани од стране “Србијаводе”, (ii) да “Србијаводе” ангажују извођача за премештање споменика, или (iii) да премештање споменика буде обухваћено уговором са извођачем радова на брани. Додатне информације о процесу експропријације овог објекта биће укључене у ажурирану верзију извештаја у оквиру Студије (ESIA).

Висина накнаде за објекте ће бити утврђена у поступку експропријације од стране овлашћеног судског вештака грађевинске струке.

Утицај Пројекта на усеве

Већина парцела које се стићу за потребе Пројекта јесу пољопривредног карактера и углавном су засађене једногодишњим културама као што су житарице, пшеница и кукуруз, док се делимично јављају и воћњаци и виногради. Ово је уобичајено за алувијалне равни дуж реке, где је земљиште релативно равно и високог квалитета. У подручју будуће акумулације налазе се и значајне површине шума које ће бити експроприсане.

У оквиру процеса експропријације, вредност усева утврђује овлашћени судски вештак пољопривредне струке, који процењује вредност на основу врсте, зрелости (код вишегодишњих култура и дрвне масе) и тренутних тржишних цена. Закон о експропријацији предвиђа да се накнада за једногодишње усеве одређује и исплаћује у ситуацијама када власницима није дозвољено да обаве жетву. Процена дрвне масе се спроводи паралелно са проценом земљишта. Власници ће добити накнаду за губитак дрвећа, као и за земљиште испод њих. Слично томе, у случајевима вишегодишњих култура, процена коју врше овлашћени вештаци односи се на културе, док се земљиште посебно накнађује.

У вези са једногодишњим усевима, „Србијаводе“ су усвојиле приступ благовременог обавештавања уместо исплате накнаде. С обзиром на то да почетак радова или мобилизација на терену нису непосредни, власници (односно бивши власници) парцела и даље могу обрађивати своја поља и након окончања експропријације, све до тренутка када засејани усеви сазру. „Србијаводе“ ће бивше власнике обавестити најмање једну пољопривредну сезону пре почетка радова како би се избегли ненамерни губици једногодишњих усева. Накнада за једногодишње усеве биће исплаћена само у ретким случајевима када радови морају почети пре сазревања усева, а у тим случајевима ће проценитељи утврдити висину накнаде.

Пословање погођено Пројектом

На подручју директног утицаја Пројекта, као ни дуж приступних путева који ће се користити, не постоје привредни субјекти директно погођени стицањем земљишта. Пројекат утиче искључиво на пољопривредну производњу.

Утицаји на постојеће бунаре

Приступ води представља значајан елемент рањивости у пројектном подручју, јер већина домаћинстава зависи од индивидуалних или заједничких бунара. Неколико бунара који се користе за наводњавање (а понегде и за пиће, мада квалитет није потврђен) налази се у оквиру зоне акумулације и биће изгубљени када почне пуњење. Консултације и теренске посете указују да ће поједина домаћинства захтевати алтернативни извор воде. Неопходно је мапирање бунара како би се утврдио њихов тачан број и дефинисале одговарајуће мере ублажавања. Са „Србијаводама“ је договорено да ће сваки погођени бунар бити замењен бунаром најмање једнаког квалитета и капацитета.

Други могући утицаји

Додатно стицање земљишта (види Одељак 1.3.1) може бити потребно за проширење постојећих путева, за таложнице седимената на притокама Уба и приступне путеве до тих таложница, као и за сеоске путеве како би се обезбедио или обновио приступ приватној имовини где год је то потребно. Локација и обим овог додатног земљишта тренутно нису познати. Претпоставка је да би додатно стицање обухватило мање површине земљишта од појединачних власника и да би се вршило путем уговора о службености. Положај приступних путева се унапред усаглашава са власницима ради минимизирања негативних утицаја и омогућавања додатних користи када је то могуће.

Земљиште које ће се привремено користити током изградње (нпр. за камп) још увек није идентификовано. Ове површине ће бити обезбеђене директно од стране Извођача, уз претпоставку да

ће камп и зоне складиштења бити лоциране у оквиру обухвата акумулације, који је већ предмет експропријације.

Идентификовани ризици

Имајући у виду природу и обим Пројекта, као и карактеристике заједница на подручју на које Пројекат утиче, идентификовани су следећи утицаји и ризици. Сваком ризику је додељен ниво ризика: Н – низак, С – средњи, В – висок, на основу образложења ризика које је такође дато у табели.

Утицај	Ризик / Опис	Ниво ризика	Образложење ризика
Фаза пре изградње			
Губитак земљишта	Губитак грађевинског земљишта	Н	Веома мала површина грађевинског земљишта је захваћена пројектом, а већина тог земљишта је у јавној својини
	Губитак пољопривредног земљишта (обрађеног и необрађеног)	В	Велика површина обрађеног пољопривредног земљишта се експроприше за потребе Пројекта, а резултати анкете указују на висок ниво забринутости међу погођеним домаћинствима у погледу могућности куповине адекватног заменског земљишта и поновног успостављања пољопривредне производње, која је идентификована као примарни или секундарни извор прихода за већину погођених домаћинстава
Губитак усева	Губитак једногодишњих и вишегодишњих култура	С	Правовремено спровођење поступка експропријације и процена накнаде од стране стручних лица смањује ниво ризика
Физичко расељавање	Губитак стамбеног простора који доводи до физичког пресељења	С	Један од погођених објеката је функционални стамбени објекат који власници користе повремено (тренутно није примарно место становања, али је био намењен за ту сврху)
Економско расељавање	Немогућност наставка пољопривредне производње	С	Анкетирана домаћинства истичу недостатак расположивог и погодног земљишта у околини које би могло бити купљено као замена за експроприсано земљиште
	Губитак прихода од закупа земљишта	Н	Мали проценат власника земљишта из анкете је навео да издаје земљиште у закуп. Расткидање уговора о закупу може бити благовремено најављено, што омогућава жетву и елиминира губитке од усева
	Губитак сеоске инфраструктуре (системи за наводњавање, неформални приступни путеви)	Н	Накнада у поступку експропријације треба да обухвати и приватна улагања у инфраструктуру
	Губитак помоћних објеката	Н	Накнада у поступку експропријације треба да обухвати и помоћне објекте
	Губитак пољопривредних активности за сопствене потребе	С	Ризик је повезан са старијом популацијом која неће бити у могућности да настави са одржавањем башта у близини својих кућа
	Губитак пашњака за стоку	Н	Земљиште у овом подручју се типично не користи за испашу, а слично земљиште је доступно у близини
	Губитак пословних објеката	N/A	Пројекат не утиче на пословне објекте (осим за пољопривредну производњу)
Фаза изградње			
Економско расељавање	Заузеће – грађевинске активности ван граница градилишта (грађевинске машине, радови, вишак материјала, отпад итд.)	С	Ризиком треба управљати кроз ESMS Пројекта и планове управљања градилиштем који тренутно нису доступни због фазе у којој се Пројекат налази
	Привремени губитак приступа имовини услед прекида сеоских путева	С	Ово питање ће бити решавано кроз детаљни пројекат и Traffic Management Plan извођача радова
	Оштећење постојеће сеоске инфраструктуре (системи за	Н	Мало је вероватно да ће камиони користити неформалне путеве

Утицај	Ризик / Опис	Ниво ризика	Образложење ризика
	наводњавање, неформални приступни путеви)		
	Оштећење приватне имовине и пропуст извођача да санира штету (ограде, помоћни објекти, куће итд.)	С	Ова оштећења су обично покривена осигурањем извођача, али често долази до кашњења у решавању захтева и исплати накнаде
	Губитак пољопривредне производње услед загађења земљишта	Н	Овај ризик је могуће контролисати адекватним управљањем саобраћајем и мерама за сузбијање прашине
	Губитак прихода од екосистемских услуга	Н	Ограничен утицај на екосистемске услуге је уочен код анкетираних РАР-ова. Само рекреативне активности (лов и риболов). Пчеларство се не очекује да буде погођено пројектом
Привремено прибављање земљишта	Губитак потенцијала за пољопривредну производњу услед загађења земљишта (неуспех у враћању земљишта у првобитно стање)	С	Привремено прибављено земљиште ће служити за потребе кампа, складишта и одржавања возила. Без адекватних мера и санације, земљиште може бити превише загађено за наставак пољопривредне производње
Оперативна фаза			
Губитак приступа имовини	Трајни губитак приступа имовини услед прекида или озбиљног оштећења сеоских путева ¹	Н	Члан 10 Закона о експропријацији омогућава подношење захтева за експропријацију неекономичног земљишта. Типично, када се такви захтеви подnose због проблема са приступом, корисници експропријације примењују решења која омогућавају обезбеђивање приступа.

¹ Како се на Пројекту примењује приступ адаптивног управљања пројектовањем, не очекује се да ће број лица погођених трајним губитком приступа имовини бити значајан.

3. Правни оквир

3.1 Национални оквир

У наставку је дат избор главних националних прописа релевантних за управљање прибављањем земљишта и експропријацијом у Републици Србији, који су од значаја за Пројекат:

- Закон о експропријацији („Службени гласник РС“, бр. 53/95, 16/2001, 20/2009, 55/2013, 106/2016)
- Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС“, бр. 18/2016, 95/2018)
- Закон о облигационим односима („Службени гласник РС“, бр. 29/78, 38/85, 45/89, 57/89, 31/93, 1/2003, 18/2020)
- Закон о основама својинскоправних односа („Службени лист СФРЈ“ бр. 6/80, 36/90, СРЈ бр. 29/96 и РС бр. 115/05)
- Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 65/2008, 41/2009, 112/2015, 80/2017 и 95/2018)
- Закон о шумама („Службени гласник Републике Србије“, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015, и 95/2018 – други закон)
- Закон о водама („Службени гласник Републике Србије“, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018, и 95/2018 – други закон)
- Закон о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 94/2024)
- Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, бр. 72/2009, 81/2009, 64/2010, 24/2011, 121/2012, 42/2013, 50/2013, 98/2013, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019, 9/2020, 52/2021 и 62/2023)
- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС“, бр. 88/10)
- Правилник о садржини, начину и поступку израде просторних и урбанистичких планова („Службени гласник РС“, бр. 32/2019 и 47/2025)
- Правилник о садржини студије о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 69/05)
- Уредба о капиталним пројектима („Службени гласник РС“, бр. 79/2023)

Документ	Опис
Закон о експропријацији („Службени гласник Републике Србије“, бр. 53/95, „Службени гласник Савезне Републике Југославије“, бр. 16/2001 – одлука Врховног суда Србије и Црне Горе, и „Службени гласник Републике Србије“, бр. 20/2009, 55/2013 – одлука Уставног суда и 106/2016 – аутентично тумачење)	Овај централни закон представља главни оквир за експропријацију у Србији. Непокретности се могу експроприсати или се права својине над њима могу ограничити само у јавном интересу утврђеном законом, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне вредности. Јавни интерес за експропријацију непокретности утврђује се законом или одлуком Владе у складу са овим законом. За потребе овог закона, непокретностима се сматрају земљиште, зграде и други грађевински објекти.
Закон о општем управном поступку („Службени гласник Републике Србије“, бр. 18/2016, 95/2018 – аутентично тумачење, и 2/2023 – одлука Уставног суда)	Управни поступак представља скуп правила која државни органи и организације, органи и организације покрајинске аутономије, органи и организације јединица локалне самоуправе, институције, јавна предузећа, специјална тела преко којих се врши регулаторна функција, као и правна и физичка лица којима су поверена јавна овлашћења (органи), примењују приликом решавања управних ствари.

Документ	Опис
Закон о облигационим односима (уговори и облигације) („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука Уставног суда и 57/89, „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93, „Службени лист СРЈ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Службени гласник Републике Србије“ бр. 18/2020)	Овај закон уређује обавезне правне односе који настају из уговора, проузроковања штете, неоснованог обogaћења, управљања без налога, једностранних изјава воље и других чињеница одређених законом.
Закон о основама својинскоправних односа („Службени лист СФРЈ“, бр. 6/80 и 36/90, „Службени лист СРЈ“, бр. 29/96 и „Службени гласник Републике Србије“, бр. 115/2005 – пречишћен текст)	Овај основни закон утврђује централне принципе својине у Србији. Служи као основ за све процесе стицања земљишта, обезбеђујући поштовање законских права својине и пружајући оквир за утврђивање правичне накнаде.
Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник Републике Србије“, бр. 62/2006, 65/2008 – други закон, 41/2009, 112/2015, 80/2017 и 95/2018 – други закон)	Овај закон уређује планирање, заштиту, унапређење и коришћење пољопривредног земљишта, надзор над спровођењем овог закона и друга питања од значаја за заштиту, унапређење и коришћење пољопривредног земљишта као добра од јавног интереса. Пољопривредно земљиште је добро од јавног интереса за Републику Србију, које се користи за пољопривредну производњу и не може се користити у друге сврхе, осим у случајевима и под условима које одређује овај закон.
Закон о водама („Службени гласник Републике Србије“, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 и 95/2018 – други закон)	Овај закон уређује правни статус вода, интегрисано управљање водама, управљање водним телима и водним земљиштем, изворе и начине финансирања водопривредних активности, надзор над спровођењем овог закона и друга питања од значаја за водопривреду.
Закон о шумама („Службени гласник Републике Србије“, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/2018 – други закон)	Овај закон уређује очување, заштиту, планирање, гајење и коришћење шума, као и располагање шумама и шумским земљиштем, надзор над спровођењем овог закона и друга питања од значаја за шуме и шумско земљиште.
Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник Републике Србије“, бр. 135/2004 и 88/2010)	Овај закон уређује услове, начин и поступак за процену утицаја одређених планова и програма на животну средину (стратешка процена), ради заштите животне средине и промоције одрживог развоја кроз интегрисање основних принципа заштите животне средине у процес припреме и усвајања планова и програма.
The Environmental Impact Assessment Law ("Official Gazette of the Republic of Serbia", No. 94/2024)	Овим законом уређује се поступак процене утицаја за пројекте који могу имати значајне утицаје на животну средину, садржај студије о процени утицаја на животну средину, учешће заинтересованих органа и организација и јавности, прекогранично обавештавање за пројекте који могу имати значајне утицаје на животну средину друге државе, надзор и друга питања од значаја за процену утицаја на животну средину.
Закон о планирању и изградњи („Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/2009, 81/2009 – испр., 64/2010 – одлука Уставног суда, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука Уставног суда, 50/2013 – одлука Уставног суда, 98/2013 – одлука Уставног суда, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – други закон, 9/2020, 52/2021 и 62/2023)	Овај закон уређује услове и начин просторног планирања, уређења и коришћења грађевинског земљишта и објеката, надзор над спровођењем одредаба овог закона и инспекцијски надзор, као и друга важна питања у вези са просторним планирањем, уређењем и коришћењем грађевинског земљишта и објеката. Такође, треба напоменути да је, у складу са чланом 134а овог закона, инвеститор који улаже у изградњу линијских инфраструктурних објеката од посебног значаја за Републику Србију у обавези да власнику стамбеног објекта изграђеног пре ступања на снагу планског акта којим је земљиште одређено за јавне намене, обезбеди други одговарајући стамбени објекат или стан, без обзира да ли је за тај објекат покренут поступак озакоњења, или да му исплати новчану накнаду у висини средстава потребних

Документ	Опис
	ради обезбеђивања другог одговарајућег стамбеног објекта или стана.
Закон о грађевинском земљишту („Службени гласник СР Србије“, бр. 20/79, 16/83, 38/84, 14/86, 27/86 – пречишћен текст, 45/89, 2/90 – испр., 23/90 – пречишћен текст и „Службени гласник Републике Србије“, бр. 3/90 – испр., 53/93, 67/93 и 48/94)	Овај закон уређује основе правног оквира за грађевинско земљиште, права својине и друга стварна права у вези са земљиштем у изграђеном подручју где постоји право својине, и утврђује принципе за развој и коришћење грађевинског земљишта.
Закон о јавној својини („Службени гласник Републике Србије“, бр. 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016 – други закон, 108/2016, 113/2017, 95/2018 и 153/2020)	Овај закон уређује право јавне својине и одређена друга права својине Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе. Јавна својина обухвата право својине Републике Србије (државна својина), право својине аутономне покрајине (покрајинска својина) и право својине јединице локалне самоуправе (општинска или градска својина). У јавну својину спадају природна богатства, добра од јавног интереса и добра у општој употреби за које је законом одређено да буду у јавној својини, ствари којима се служе органи и организације Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, јавне установе, јавна предузећа и друге организације основане од стране Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, као и друге ствари које су, у складу са законом, у јавној својини.
Закон о државном премеру и катастру („Службени гласник РС“, бр. 72/2009, 18/2010, 65/2013, 15/2015 – одлука Уставног суда, 96/2015, 47/2017 – аутентично тумачење, 113/2017 – други закон, 27/2018 – други закон, 41/2018 – други закон, 9/2020 – други закон и 92/2023)	Овај закон уређује стручне послове и задатке државне управе у вези са: државним премером, катастром непокретности, катастром инфраструктуре и подземних објеката, основним геодетским радовима, регистром адреса, топографско-картографском делатношћу, проценом вредности непокретности, геодетско-катастарским информационим системом и Националном инфраструктуром за геопросторне податке, као и геодетским радовима у инжењерским и техничким делатностима.
Закон о поступку уписа у катастар непокретности и катастар инфраструктуре („Службени гласник Републике Србије“, бр. 41/2018, 95/2018, 31/2019, 15/2020 и 92/2023)	Овај закон уређује правила поступка уписа у катастар непокретности и катастар инфраструктурних и подземних објеката, њихово одржавање, предмет и врсте уписа у том поступку, правила поступка издавања извода из наведених регистара, као и друга питања од значаја за одржавање катастра непокретности и катастра инфраструктуре. Одредбе овог закона које уређују предмет и врсте уписа примењују се и на поступак обнове катастра, осим ако законом није другачије одређено.
Закон о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, бр. 129/2007, 83/2014 – други закон, 101/2016 – други закон, 47/2018 и 111/2021 – други закон)	Овај закон уређује јединице локалне самоуправе, критеријуме за њихово оснивање, надлежности, органе, надзор над њиховим актима и радом, заштиту локалне самоуправе и друга питања од значаја за остваривање права и дужности јединица локалне самоуправе.
Закон о комуналним делатностима („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/2011, 104/2016 и 95/2018)	Овај закон дефинише комуналне делатности и уређује опште услове и начин њиховог пружања. Према овом закону, комуналне делатности су активности којима се обезбеђују јавне услуге неопходне за задовољавање животних потреба физичких и правних лица. Јединице локалне самоуправе су у обавези да створе услове за обезбеђивање одговарајућег квалитета, обима, доступности и континуитета ових услуга, као и да надзиру њихово пружање. Комуналне делатности се сматрају делатностима од општег интереса и обухватају, али нису ограничене на: снабдевање пијаћом водом, пречишћавање и одвођење кишне и отпадне воде, производњу, дистрибуцију и снабдевање топлотном

Документ	Опис
	енергијом, управљање отпадом, градски и приградски превоз путника, управљање гробљима и сахрањивање, управљање јавним паркиралиштима, обезбеђивање јавног осветљења, управљање градским пијацама, одржавање улица и путева, одржавање чистоће на јавним површинама, услуге чишћења димњака, одржавање јавних зелених површина и активности сузбијања штеточина.

3.2 EBRD захтеви

EBRD ES Услови за реализацију (PR) релевантни за прибављање земљишта, физичко и економско расељавање:

- **PR1** – Процена и управљање утицајима и питањима везаним за заштиту животне средине и друштва;
- **PR5** – Откуп земљишта, ограничења у коришћењу земљишта и принудно расељавање;
- **PR10** – Објављивање података и ангажовање заинтересованих страна.

3.3 Сиже разлика између националног законодавства и EBRD стандарда

Иако је национално законодавство у великој мери усклађено са захтевима EBRD када је реч о прибављању земљишта, одређене разлике ипак постоје. Ради илустрације ових разлика, у наставку је дата анализа разлика организована у табеларном формату, пратећи структуру EBRD PR.

Треба напоменути да су неки критеријуми, као што су механизми за жалбе и ангажовање заједнице, применљиви и на PR10 и на PR5, али су у табели испод приказани обједињено.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
Ангажовање заинтересованих страна	PR5 и PR10 захтевају активну комуникацију и консултације са свим заинтересованим странама, посебно укључујући консултације са локалном заједницом, маргинализованим групама, социјално или економски угроженим групама и аутохтоним народима (ако се налазе у зони утицаја пројекта), током целог циклуса планирања и спровођења пројекта. Ово подразумева адекватно објављивање информација о потенцијалним утицајима, прикупљање повратних информација и разматрање примљених притужби током доношења одлука и развоја пројекта.	Закон о процени утицаја на животну средину и Закон о планирању и изградњи захтевају да се јавне расправе и консултације одржавају у свакој фази припреме документације, што обично укључује и информације о експропријацији земљишта. Правни оквир за ове консултације је прецизно дефинисан у погледу времена одржавања, трајања јавног увида и садржаја. Власници парцела које улазе у поступак експропријације контактирају се директно након проглашења јавног интереса, односно приликом подношења предлога за експропријацију. Поступак експропријације се одвија у две фазе: (1) утврђивање статуса по формалном предлогу за експропријацију и (2) утврђивање накнаде за експроприсану имовину. Обе фазе се спроводе кроз индивидуалне консултације са власницима и званичну преписку.	У важећем правном оквиру за експропријацију у Србији недостају кључне одредбе за рано ангажовање заинтересованих страна и њихово смислено учешће у процесу доношења одлука. Лица погођена потенцијалном експропријацијом имају прилику да о томе сазнају путем јавних саопштења, али се често дешава да буду обавештени тек када добију писмени предлог за експропријацију, чиме остају без гласа у кључним раним фазама развоја пројекта.	Развијен је План ангажовања заинтересованих страна (SEP) за Пројекат који укључује механизам за притужбе и додатне мере консултација ради обезбеђивања неопходних информација за погођене заједнице. До сада су све притужбе и питања у вези са поступком експропријације решаване у складу са формалном процедуром дефинисаном Законом о експропријацији.
Механизам за притужбе – доступност и ефикасност	PR5 и PR10 захтевају транспарентан, доступан и културолошки прилагођен механизам за притужбе, како би погођене заједнице могле ефикасно да решавају питања која их се тичу. Ово укључује јасне процедуре, благовремене одговоре и правично решавање притужби.	Закон о експропријацији и Закон о процени утицаја на животну средину, као и неколико других закона, регулишу сличне механизме жалби у различитим областима. Објављивање и решавање притужби је обавезно у процесу усвајања планске документације, студија утицаја и у процесу пројектовања. Ово је формалан процес са дефинисаним процедурама и ограниченим роковима за пријем притужби. Слично, током поступка експропријације постоји формална процедура која омогућава подношење коментара и притужби у свакој фази поступка, са дефинисаним роковима. Правна средства су доступна у свакој фази поступка.	Иако Република Србија има успостављене механизме за притужбе према различитим законима, њихова ефикасност може бити ограничена. Поступци могу бити сложени, комуникациони канали нејасни, а капацитети релевантних институција за благовремено и правично решавање могу недостајати. У поступку експропријације национално законодавство признаје право на жалбу у различитим фазама, али не налаже успостављање посебног ванинституционалног механизма за решавање притужби.	Не постоји посебан механизам за решавање притужби за овај Пројекат (GRM). Све притужбе у вези са експропријацијом решавају се у оквиру формалне процедуре експропријације. Механизам за решавање притужби је предложен у оквиру SEP-а за решавање свих притужби у вези са Пројектом.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
Мониторинг и евалуација	PR1 и PR5 захтевају свеобухватан програм мониторинга и евалуације који покрива све еколошке и друштвене аспекте пројекта, укључујући потенцијалне утицаје идентификоване током експропријације земљишта.	У Закону о експропријацији не постоји захтев за мониторинг процеса или верификацију ефикасности усвојених мера.	Иако правни оквир не предвиђа захтеве за мониторинг и евалуацију, ове мере су већ уведене кроз процес финансирања пројекта.	Очекује се да ће се по завршетку поступка експропријације спровести Коначна ревизија прибављања земљишта.
Избегавање или минимизација расељавања	PR5 налаже да се током планирања и пројектовања морају уложити напори да се избегне или минимизује откуп земљишта и имовине, посебно приватне својине, и да се посебно избегне физичко расељавање. Ово укључује разматрање алтернативних локација за пројекат и модификовање пројектних решења.	У Закону о експропријацији не постоји изричит захтев за избегавање или минимизацију расељавања. Други закони захтевају да планска документација (просторни и урбанистички планови) и пројекти (студије изводљивости) морају узети у обзир друштвене утицаје, укључујући физичко расељавање. Расељавање се често избегава у пракси ради смањења трошкова експропријације и изградње..	Нема посебних разлика у захтевима у вези са овим Пројектом. Физичко расељавање је у великој мери избегнуто избором земљишта без стамбених објеката за локацију пројекта. Ризик од економског расељавања је релативно висок, али очекиван с обзиром на локацију Пројекта у руралном пољопривредном подручју.	Нису потребне додатне мере.
Накнаде и бенефиције за расељена лица	PR5 захтева да се накнада за земљиште, имовину и губитке у вези са изворима прихода одреди према вредности замене. Посебан акценат је на потреби да се домаћинствима и заједницама омогући поновно успостављање извора прихода на ниво пре расељавања.	Закон о експропријацији дефинише фер тржишну вредност на основу података о скоријим регистрованим продајама, према информацијама из пореске управе и проценама вештака. Национално законодавство, осим фер тржишне вредности, не дефинише накнаду за трошкове пресељења, транзициону подршку или накнаду за губитак прихода услед расељавања (формалног и неформалног).	Због одређених разлика у методологији дефинисања накнаде између националног законодавства и стандарда EBRD, неопходно је развити јасну методологију која ће се примењивати на Пројекат, како би се избегло занемаривање појединих фактора и омогућио исти принцип за све власнике.	Предложене мере за премошћавање јаза између тржишне вредности и вредности замене за земљиште укључене су у Корективни акциони план у наставку.
Планирање процеса расељавања и поновног успостављање извора прихода	PR5 захтева израду Акционог плана расељавања (RAP) за све случајеве физичког и економског расељавања, без обзира на број погођених лица.	Законодавство Србије не прописује обавезну израду RAP-а, без обзира на обим поступка експропријације. Једини изузетак су посебне категорије лица дефинисане Законом о становању. У случају пресељења ових лица, наведени закон прописује обавезно доношење Одлуке о	Ова разлика је већ идентификована. Процес прибављања земљишта је у поодмаклој фази и спроводи се у складу са националним законодавством. Ревизија претходног процеса прибављања земљишта и	Нису потребне додатне мере.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
		неопходности пресељења са планом пресељења.	пратећи Корективни акциони план се развијају ради ублажавања уочених разлика.	
Физичко расељавање	PR5 захтева накнаду по пуној замењској вредности за изгубљено земљиште и другу имовину, укључујући нематеријалне губитке.	Експропријација се спроводи на универзалан начин дефинисан законом. Узима се у обзир тржишна вредност стамбене имовине, али не и подршка за поновно обезбеђивање стамбеног простора (не постоји брза административна процедура за дозволе, лиценце или комуналне прикључке). Не постоји накнада за трошкове пресељења, материјалне и нематеријалне губитке изазване пресељењем, нити транзициона подршка, што може довести до неправедне накнаде или угрожавања егзистенције. Члан 51. Закона о експропријацији предвиђа могућност исплате накнаде која је већа од тржишне вредности, узимајући у обзир материјалне и друге личне и породичне околности претходног власника, ако су те околности од значаја за његову егзистенцију (број чланова домаћинства, број чланова способних за рад или запослених, здравствено стање чланова, месечни приход домаћинства итд.). Овај члан омогућава дефинисање додатне помоћи социјално угроженим породицама које су власници стамбених објеката, али не и неформалним власницима/корисницима објеката. Скоро усвојене измене Закона о планирању и изградњи предвиђају право на накнаду за неформалне стамбене објекте. Уколико је објекат постојао у тренутку усвајања планског документа, власник има право на тржишну вредност објекта. Други облици помоћи или накнаде (трошкови пресељења, транзициона подршка, додатна помоћ због	Постоје мање разлике у процесу дефинисања накнаде, посебно у контексту обезбеђивања додатне помоћи домаћинствима током процеса расељавања. Према прелиминарној анализи, само један стамбени објекат потенцијално може трпети утицај Пројекта, али није примарно место становања власника, тако да се не очекује физичко расељавање. Слично, не очекује се економско расељавање осим у погледу прихода од пољопривредне производње.	Корективни акциони план у наставку дефинише накнаду и друге мере додатне помоћи за домаћинство чија би стамбена имовина потенцијално могла бити погођена, укључујући временске оквире у процесу физичког пресељења и консултације са власницима у свим фазама процеса.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
		социјалног статуса итд.) нису предвиђени законом. Накнада за неформалне пословне просторе, осим накнаде по грађевинској вредности прописаној законом о посебним поступцима (у одређеним условима), није дефинисана.		
Губитак извора прихода	PR5 захтева препознавање и решавање свих облика економског расељавања, директно или индиректно изазваних спровођењем Пројекта. Ово подразумева трајни или привремени губитак приступа земљишту или другим ресурсима или имовини од којих зависи приход. Поред накнаде за губитак земљишта или објеката који су примарни извор прихода, PR5 дефинише и транзициону подршку за покривање периода потребног за поновно успостављање изгубљеног извора прихода.	Закон о експропријацији предвиђа накнаду за губитак прихода, по подношењу захтева, у случају губитка пољопривредног земљишта чија је обрада примарни извор прихода претходног власника. Накнада се даје у виду обезбеђивања замењске својине исте врсте и класе или одговарајуће вредности на истом месту или у ближој околини (члан 15). Према истом члану, претходни власник чија је имовина коришћена за сточарство или складиштење/прераду пољопривредних производа, а чији је приход од тих делатности примарни извор прихода, има право на накнаду за други објекат где може наставити делатност. Корисник експропријације ангажује Министарство пољопривреде ради идентификације одговарајућег јавног земљишта које би се понудило претходном власнику као накнада. Према члану 16. Закона о експропријацији, корисник експропријације је дужан, на захтев, да претходном власнику пословног простора обезбеди својину или сувласништво над другим пословним простором на истој локацији или у близини, који по структури и површини одговара условима за обављање делатности које је претходни власник имао пре експропријације.	У националном правном оквиру често недостаје јасна дефиниција економског расељавања, па можда неће у потпуности препознати све облике, посебно оне који нису директно повезани са физичким откупом земљишта. Иако закон препознаје да треба обезбедити алтернативно земљиште власнику чији је примарни извор прихода била пољопривредна производња на експроприсаном земљишту, у пракси Министарство пољопривреде ретко нуди одговарајуће земљиште у близини. Додатно, члан 15. Закона о експропријацији је намењен већим пољопривредним произвођачима са регистрованом производњом, а не препознаје произвођаче који производе само за сопствене потребе. Национално законодавство не препознаје додатак за прелазни период због губитка извора прихода.	Корективни акциони план у наставку нуди неке мере за поновно успостављање извора прихода, кроз подршку у унапређеној пољопривредној производњи на већ постојећем земљишту (подршка за инвестиције и обуке) или преквалификацију погођених лица (укључујући ангажовање на Пројекту током фазе изградње). План за обнову извора прихода припрема се са циљем да се средства за живот и животни стандард РАР-ова обнове или унапреде у односу на стање пре Пројекта.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
Стицање поседа над прибављеним земљиштем и имовином	PR5 наводи да ће инвеститори приступити поседу прибављеног земљишта и имовине тек након што накнада буде обезбеђена, а где је применљиво, расељеним лицима буду обезбеђене локације за пресељење и надокнада за пресељење, поред саме накнаде.	Закон о експропријацији дефинише поступак експропријације земљишта потребног за изградњу објеката од јавног интереса. Према Закону, експропријација мора бити завршена и свим погођеним лицима исплаћена накнада у виду упоредивог земљишта или новца, пре издавања грађевинске дозволе (или дозволе за изградњу) извођачу радова за мобилизацију и почетак радова. У случају да погођено лице не прихвати понуђену накнаду у било ком облику, може покренути судски поступак, који може дуго трајати (због ограничених капацитета судова). Да би се обезбедило да овај поступак не одлаже реализацију пројекта, Закон садржи одредбе које омогућавају кориснику експропријације да добије дозволу за приступ спорним парцелама. Ово је описано у члану 35. Закона о експропријацији, који предвиђа да корисник експропријације може затражити од Министарства финансија, изузетно, да изда дозволу за преузимање земљишта без исплаћене накнаде. Не постоји одређен временски оквир од тренутка када је понуђена накнада до издавања решења Министарства финансија по члану 35, али се у пракси ова мера користи као последње средство за јавне инвеститоре. И тада, члан 16. Закона о експропријацији наводи да се претходном власнику мора обезбедити привремени алтернативни смештај, док се не договори трајно решење и исплати накнада. Присилна исељења нису дозвољена по националном законодавству, без значајног претходног оправдања и процеса	У националном законодавству постоје одредбе које омогућавају држави да преузме посед над земљиштем чак и ако погођена лица нису добила накнаду. Међутим, одредбе из члана 35. користе се као изузетак, а корисник експропријације мора да оправда покретање овог механизма.	С обзиром на природу пројекта, мало је вероватно да ће бити потребан приступ локацији пре него што накнада буде исплаћена. Приступ локацији ће најпре бити потребан за парцеле земљишта неопходне за изградњу бране. Тренутно је у току пет судских поступака, сви у вези са спорењем око понуђене накнаде. Очекује се да ће ови поступци бити решени до краја године, односно пре почетка било каквих грађевинских радова на локацији. Остали судски поступци и парцеле које су још увек у процесу експропријације односе се на акумулацију и неће бити погођени све до завршетка радова на брани, што оставља довољно времена да се процес експропријације заврши и окончају сви судски поступци.

Тема	EBRD захтеви	Захтеви према националном законодавству	Идентификована разлика	Корективне мере
		консултација. Присилна исељења социјално или економски угрожених лица дозвољена су само ако је обезбеђен алтернативни социјални смештај.		

4. Преглед процеса прибављања земљишта до данас

Јавни интерес

Закон о експропријацији захтева од Корисника експропријације да оправда потребу за експропријацијом и докаже да се пројекат не може реализовати без предложене експропријације. Проглашење јавног интереса је посебан поступак који претходи и омогућава сваки откуп имовине и експропријацију. Када се пројекат прогласи пројектом „од јавног интереса“, именовани Корисник експропријације припрема конкретан предлог за експропријацију и подноси га надлежном органу.

Пројекат експропријације (фебруар 2020) је припремљена за фазу 1 Пројекта – брану и акумулационо подручје. У њој је описан приступ за одређивање линије експропријације, на основу пројекта бране и обухвата акумулације, укључујући и зоне безбедности. Пројекат експропријације је припремљен у складу са националним законодавством и садржи методологију за обрачун накнаде која се примењује на целом пројекту. Ажуриран Пројекат експропријације (април 2022) садржи само исправке у погледу обухвата парцела, са напоменом да је потребно поделити парцеле тако да се експроприше само неопходна површина (а не целе парцеле). Ажуриран Пројекат експропријације не садржи додатне информације о правима или процесу консултација.

Влада Републике Србије донела је Одлуку о утврђивању јавног интереса за пројекат бране Памбуковица 12. маја 2021. године, на основу оригиналне студије експропријације. Након ажурирања Пројекта експропријације, који је укључио поделу парцела (парцелацију), измењена Одлука о утврђивању јавног интереса донета је 18. августа 2022. године. У складу са српским законодавством, проглашење јавног интереса за Пројекат формално представља датум пресека за експропријацију. Све промене у власништву након овог датума не узимају се у обзир током поступка експропријације. Поступак експропријације дозвољава измене катастарских података након овог датума само у случајевима када претходни преноси власништва нису били адекватно регистровани у катастру. За имовину на земљишту (усеви и објекти), датум када је спроведен попис имовине на парцели сматра се датумом пресека за усеви и објекте.

Обавештење и решење о експропријацији

Поступак експропријације се покреће када овлашћени субјект (Корисник експропријације) поднесе предлог за експропријацију након проглашења јавног интереса. Власници имовине се обавештавају о предлогу за експропријацију. Ово обавештење се позива на Одлуку о јавном интересу, идентификује парцелу у њиховом власништву која је обухваћена поступком и наводи формалне кораке у поступку, као и правни оквир.

Припрема за поступак експропријације почела је 2020. године у општини Уб, а 2022. у Ваљеву. Локална одељења за имовинско-правне послове у обе општине спровела су административни поступак идентификације стварних власника парцела. Овај део поступка често траје дуго јер преноси власништва нису формално спроведени, па општина мора да утврди живе законске наследнике/власнике како би наставила формални поступак са њима.

За сваког власника припрема се конкретан предлог за експропријацију који садржи површину земљишта, оквир за утврђивање фер вредности непокретности (са позивањем на релевантни правни оквир), оправдање потребе за конкретном експропријацијом, као и потврду да је пројекат укључен у релевантни плански акт. Предлог се припрема на основу података из катастра, који садржи податке о носиоцу права, непокретности, врсти земљишта и површини парцеле обухваћене Пројектом.

Према одредбама закона, власник има само пет дана да се изјасни о предлогу за експропријацију. Након одговора власника, надлежни орган мора одмах, а најкасније у року од петнаест дана, донети Решење о експропријацији.

Власник имовине може оспорити решење о експропријацији пред Министарством финансија. Може тврдити да експропријација није у јавном интересу или да поступак није спроведен у складу са законом.

У тренутку завршетка овог извештаја (децембар 2025.), скоро 90% свих решења о експропријацији донето је у општини Уб, и скоро 65% у граду Ваљеву. Нерешена решења у општини Уб су искључиво због немогућности идентификације стварних власника. Власници уписани у катастру могу бити преминули без идентификованих наследника, или су им се промениле адресе, што ограничава могућност органа општине да их директно контактира. У оваквим случајевима, именује се законски заступник који потписује решење о експропријацији, како би се омогућио пренос власништва и приступ имовини, али поступак у овим случајевима не прелази у фазу понуде накнаде док се не појаве или не идентификују стварни власници.

У оквиру процеса експропријације, РАР-ови су били обавештени да се захтеви за откуп преосталих (резидуалних) делова делимично експроприсаног земљишта морају поднети у законски прописаном року, иако налази анкете указују да је ниво информисаности о овом року био генерално низак.

Накнада

Након што се потпише решење о експропријацији и изврши процена имовине (за усеве и објекте, ако је применљиво), власници добијају предлог за накнаду. Начин утврђивања накнаде је објашњен у поглављу 4.1 у наставку. Уколико власник прихвати понуду, исплата накнаде се врши у року од 30 дана од прихватања. Формални поступак не препознаје преговарање о износу накнаде. Одбијањем понуде од стране власника аутоматски се покреће ванпарнични поступак, који може трајати неколико месеци или година. У том случају, вредност накнаде утврђује суд.

Од октобра 2024. године, општина Уб је започела издавање понуда за накнаду. Већина понуда је прихваћена од стране власника и накнада је исплаћена за више од 60% парцела. Мање од 5% власника је одбило понуђену накнаду и чека судску одлуку, док остали још увек чекају понуде. До марта 2025. године у Ваљеву није било покренутих понуда за накнаду.

Неекономично земљиште

Члан 10. Закона о експропријацији утврђује право на накнаду за неекономично земљиште, односно делова земљишта које је преостало након експропријације а може се проценити се као неекономично. Захтеви за откуп неекономичног земљишта, могу се поднети у било ком тренутку од почетка поступка експропријације па све до две године након издавања употребне дозволе. Захтеви за неекономично земљиште могу се заснивати на различитим факторима, укључујући величину парцеле, њен облик и топографију, доступност приступа преосталом земљишту и сл.

У складу са чланом 30. Закона о експропријацији, током појединачних саслушања са представницима Корисника експропријације, свим погођеним лицима треба дати прилику да поднесу овакве захтеве. Захтеви за експропријацију неекономичних парцела могу се подносити више пута током дефинисаног рока, јер се економичност преостале парцеле може мењати у различитим фазама изградње или експлоатације. Оцена економичности парцеле врши се од стране овлашћеног пољопривредног стручњака. „Србијаводе“ су посвећене решавању оваквих ситуација у блиској консултацији са РАР-овима, укључујући обнову приступа где год је то изводљиво и/или стицање „сирочад парцела“ када је то неопходно.

4.1 Преглед приступа

Прибављање земљишта се тренутно спроводи у складу са националним законодавством. Преглед методологија за накнаду, како је прописано законом, дат је у наставку.

Натурална накнада је метод накнаде који је предвиђен српским законодавством. Овај облик накнаде треба да се понуди за сву погођену имовину, ако то захтевају погођена лица (РАР), у замену за њихову имовину. Међутим, корисници експропријације ретко на почетку пројекта идентификују довољно заменског земљишта које би могли понудити као натуралну накнаду. Треба напоменути да натурална накнада није понуђена као опција.

Према законодавству Републике Србије, цену земљишта одређује пореска управа. Општинска пореска администрација даје процене тржишне вредности за земљиште које је предмет експропријације. Ове процене се заснивају на ценама забележеним у трансакцијама приватног власништва у оквиру општине или у области најближој експроприсаним парцелама. Табела у наставку садржи преглед цена земљишта дефинисаних у Пројекту експропријације (на основу тржишних података из 2020), затим процене пореске управе (на основу тржишне вредности у 2025), као и неке недавне огласе за продају земљишта у околини подручја обухваћеног Пројектом. Цена земљишта значајно варира у зависности од локације, облика и врсте земљишта. Приметно је да је, у тренутку претраге, идентификован релативно мали број одговарајућих огласа, што указује на потенцијални дефицит расположивог земљишта у зони пројекта.

Према категорији, а на основу највише класе земљишта у оквиру категорије, за Пројекат су усвојене јединствене цене земљишта, пре свега зато што класификација земљишта у катастру није увек тачна. Усвајањем највише јединствене цене смањен је ризик од погрешне класификације. Овај приступ је, у пракси, обезбедио повољнији аранжман накнаде за већину погођених лица. Ипак, упркос томе, незадовољство висином накнаде је и даље велико. То се углавном приписује културној и емотивној везаности за земљу, а не стварно потцењене вредности земљиште. Током консултација са заједницом и анкета, особе под утицајем Пројекта су често истицале да земљу не би добровољно продали (чак и ако је не користе), те сматрају да накнада треба да буде већа од тржишне вредности, посебно имајући у виду обавезујући карактер експропријације.

Табела 2 Тржишна цена земљишта у општинама Уб и Ваљево

	Пољопривредно земљиште (укључујући шумско земљиште) [дин/м ²]	Грађевинско земљиште [дин/м ²]
Студија експропријације	118	354
Пореска управа за општину Уб	200	n/a ²
Пореска управа за град Ваљево	150	195
Огласи за продају	Пружају широк распон јединичних цена за земљиште. Преглед понуђених огласа у овом тренутку дат је у табели 3 испод	Није пронађено скоријих огласа

У тренутку припреме овог извештаја, на популарном сајту за оглашавање доступно је укупно 11 некретнина у области Уба (не рачунајући 5 огласа који се налазе у самом центру Уба), као и два огласа у области Ваљева у релативној близини локације Пројекта. Табела у наставку садржи преглед огласа, док је детаљнији приказ огласа дат у Прилогу Г.

Табела 3 Тренутни огласи за земљиште у погођеним општинама

Бр.	Површина (а)	Цена (ЕУР)	Јединична цена ЕУР/м ²	Јединична цена РСД/м ²	Локација	Опис (како је наведено у огласу)
1	221	9000	0.41	47.7	Уб / Кршна глава	Пољопривредно земљиште са 6300 м ² шуме
2	450	27500	0.61	71.6	Уб - Гвозденовић	Пољопривредно земљиште са 9100 м ² шуме
3	160	8000	0.50	58.6	Уб - Врховине	Пољопривредно земљиште са 6000 м ² шуме

² У оквиру општине Уб не постоји експропријација приватног грађевинског земљишта. Сво грађевинско земљиште које је обухваћено Пројектом на територији општине Уб је у јавној својини.

Бр.	Површина (а)	Цена (ЕУР)	Јединична цена ЕУР/м ²	Јединична цена РСД/м ²	Локација	Опис (како је наведено у огласу)
4	38	23500	6.18	724.6	Уб - Звиздар	Земљиште са објектом од 30 м ² , са водом и струјом, 4 km од центра Уба
5	30	18000	6	703	Уб - Мургаш	Воћњак, 500 м ² до пута Уб-Ваљево, струја, бунар
6	60	4300	0.72	84	Уб - Руклада	Пољопривредно земљиште, близу бензинске пумпе и ауто-пута
7	85	51000	6	703	Уб - Стубленица	Грађевинско земљиште
8	220	45000	2.05	240	Уб - Стубленица	Пољопривредно земљиште, 2500 м ² шуме, близу ауто-пута
9	1000	350000	3.5	410	Уб - Стубленица	Воћњак стар 15 година, укључена механизација
10	385	170000	4.42	517	Уб - Стубленица	Воћњак стар 20 година, систем за наводњавање, артисјански бунар, струја, близу ауто-пута
11	210	25000	1.19	139.5	Уб - Бањани	Пољопривредно земљиште, на путу Уб-Шабац
12	560	290000	5.18	607	Ваљево - Близоне	Пољопривредно земљиште са новом стамбеном зградом, летња тераса, 4 ha воћњака, 1,6 ха шуме
13	166	8000	0.48	56.5	Ваљево - Миличиница	8 одвојених парцела, млада шума

Износи накнада примењени током историјског стицања земљишта разматрани су у оквиру НЛАСАР-а. Ова процена је потврдила да су вредновања коришћена у поступку експропријације била усклађена са, а у појединим случајевима и изнад, преовлађујућих тржишних вредности у дато време. Ови налази представљају полазну основу за разумевање перцепција ПАП-ова у погледу накнада током почетне фазе анкетирања.

Накнада за објекте под директним утицајем Пројекта се утврђује појединачним проценама које врше овлашћени проценитељи, ангажовани од стране Корисника експропријације. Ови стручњаци процењују тржишну вредност непокретности, водећи рачуна да износ накнаде буде довољан за поновну изградњу исте структуре на истој локацији. Процена узима у обзир површину и запремину објеката, врсте коришћених материјала, потребне трошкове радне снаге и квалитет изведених радова. У процени се такође узима у обзир старост објекта, а у коначној процени се обично примењује стопа амортизације. У случају физичког пресељења, национално законодавство не узима у обзир трошкове селидбе и додатак за прелазни период као део пакета накнаде. Ово се стога сматра значајном разликом између добијене тржишне вредности и стварно потребног износа за замену имовине у случају физичког расељавања.

Слично, за усеве процену врши овлашћени стручњак за пољопривреду или хортикултуру. Ова процена узима у обзир врсту усева, као и површину под културом (за једногодишње усеве), потврђује број и старост вишегодишњих биљака и утврђује вредност усева на основу тренутног тржишта. Време потребно да вишегодишња биљка поново достигне оригиналну величину такође се узима у обзир, нарочито за воћке или орахе.

У случају шума, накнада обухвата посебно накнаду за земљиште (које се обично класификује као пољопривредно) и за дрвну масу (процену врши шумарски стручњак на основу површине шуме, врсте дрвећа и процењене старости).

4.2 Сажетак утицаја Пројекта на домаћинства

Овај одељак представља резултате социо-економских анкета спроведених међу погођеним домаћинствима, пружајући преглед њихових животних услова, средстава за живот и перцепција о Пројекту. Где год је било могуће, налази су упоређени са расположивим секундарним подацима, као што су државни попис и општинска статистика, како би се контекстуализовали уочени обрасци и разлике.

Почетна анкета обухватила је 34 испитаника (са потпуним подацима доступним за 29, који су коришћени за анализу), док је додатна анкета обухватила 46 испитаника. Резултати обе анкете представљени су у наредним потодељцима, са анализом раздвојеном по полу где је то применљиво.

Демографски подаци

Пол: Од укупно 75 испитаника који су учествовали у обе анкете, 55 су били мушкарци (73,33%), а 20 жене (26,67%). Од 55 мушкараца, 47 су били власници погођених парцела, док је 8 било чланови домаћинства чија је имовина погођена. Од 20 жена, 6 је било власница погођене имовине, а 14 су биле чланови домаћинства погођених домаћинства. Ови подаци су конзистентни и у почетној и у додатној анкети и одражавају родни образац типичан за рурална подручја у Србији, где су мушкарци чешће уписани као власници земљишта. Детаљи су дати у Табели 4 у наставку.

Табела 4 Број испитаника по типу и полу

Врста испитаника	Укупно испитаника	Мушкарци, број	Мушкарци, %	Жене, број	Жене, %
Прво анкетирање					
Власници имовине	24	21	87,50	3	12,50
Чланови домаћинства	5	1	20,00	4	80,00
Подзбир	29	22	75,86	7	24,14
Друго анкетирање					
Власници имовине	29	26	89.66	3	10.34
Чланови домаћинства	17	7	41.18	10	58.82
Подзбир	46	33	71.74	13	28.26
Укупно	75	55	73.33	20	26.67

У већини случајева, мушкарци су носиоци домаћинства, што одражава традиционалну и претежно патријархалну друштвену структуру која и даље карактерише руралне заједнице у Србији. Просечна старост: Комбиновани резултати анкета показују да већина РАР-ова припада старијим старосним групама, што је у складу са трендовима пописа за ова насеља. Највећу групу испитаника чине лица старости 56–65 година, која представљају 34,67% свих учесника (са 45,46% мушкараца и 42,86% жена у овом интервалу у почетној анкети, и 27,27% мушкараца и 23,08% жена у додатној анкети), што потврђује изражено учешће лица средњег и старијег животног доба. Старосна група 66–75 година чини 30,67% укупног узорка, поново показујући висок удео старије популације, нарочито међу женама (53,85% у додатној анкети). Ова демографска структура указује да је значајан део становништва старији и да је мање вероватно да ће бити активно ангажован или директно користити пројектне могућности запошљавања. Група 46–55 година чини 18,67% свих испитаника (углавном мушкараца) и представља потенцијално најекономски активнији део заједнице. Иако бројчано мања, ова група може показати већу спремност за укључивање у активности повезане са Пројектом или у привремене радне ангажмане.

Млађе старосне групе су значајно недовољно заступљене. Само 9,33% испитаника је старости 26–35 година, а свега 2,67% има између 36–45 година, док ни у једној анкети није било испитаника млађих од 25 година. Овај образац указује на јасан демографски јаз у млађим популационим групама, што највероватније одражава одлазак младих из руралних подручја ради школовања или запошљавања — тренд типичан за руралне делове Србије. Старосна категорија 75+ година обухвата само 2,67% испитаника, што указује на релативно мали удео веома старе популације. У целини, подаци указују на демографску структуру у којој доминира старије становништво, са јасним мањком млађих резидената, вероватно повезаним са миграцијом ради образовања или запослења. Детаљни подаци дати су у Табели 5.

Табела 5 Старосне групе испитаника, и заступљеност према полу

Године	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
25 и испод	0	0	0	0	0	0
26 до 35	1	3.44	1	4.55	0	0
36 до 45	0	0	0	0	0	0
46 до 55	6	20.69	6	27.27	0	0
56 до 65	14	48.28	10	45.46	4	57.14
66 до 75	8	27.59	5	22.72	3	42.86
76 и преко	0	0	0	0	0	0
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
25 и испод	0	0	0	0	0	0
26 до 35	6	13	6	18.18	0	0
36 до 45	2	4.3	2	6.06	0	0
46 до 55	8	17.4	7	21.21	1	7.69
56 до 65	12	26.1	9	27.27	3	23.08
66 до 75	15	32.6	8	24.24	7	53.85
76 и преко	2	4.3	1	3.03	1	7.69
Без одговора	1	2.2	0	0	1	7/69
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Величина домаћинства: Домаћинства са пет или више чланова чине највећу групу и представљају 30,67% свих испитаника, што указује да проширене породичне структуре и даље остају уобичајене и да обезбеђују узајамну подршку у овим насељима.

Двочлана домаћинства доминирају узорком (и код мушкараца и код жена), чинећи 25,33% и представљају другу по величини групу, што одражава изражен тренд ка мањим породичним јединицама. Ово, у комбинацији са чињеницом да је реч о популацији која убрзано стари, указује да су ова домаћинства потенцијално рањивија на економске поремећаје који би могли настати као последица Пројекта.

Друга по величини група су домаћинства са више од пет чланова. Она чине 24,14% узорка, што показује да проширене породице и даље имају улогу у овим насељима, иако су ређе. Ово може указивати на културне праксе или економске потребе које одржавају веће породичне заједнице на окупу, омогућавајући узајамну подршку у условима економских изазова.

Четворочлана домаћинства чине 20,69% узорка. Ово показује да, иако су мања домаћинства честа, у заједници и даље постоји значајан удео нешто већих породичних јединица. Обично је реч о вишегенерацијским домаћинствима, која најчешће обухватају родитеље и једно ожењено/удато дете или двоје деце.

Трочлана домаћинства чине 10,34% узорка, што указује на мањи удео породица које се састоје од родитеља и једног детета, додатно потврђујући тренд мање зависних чланова по домаћинству.

На крају, једночлана домаћинства чине 6,90% узорка. Овај податак одражава растући тренд самачких домаћинстава, што може бити последица различитих фактора, укључујући већу мобилност, урбанизацију и убрзано старење становништва, као и одлазак млађих генерација из руралних подручја. Детаљи су представљени у Табели 6.

Табела 6 Величина домаћинства

Број чланова домаћинства	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
1	2	6.90	1	4.54	1	14.29
2	11	37.93	7	31.82	4	57.14
3	3	10.34	3	13.64	0	0
4	6	20.69	5	22.73	1	14.29
5 и више	7	24.14	6	27.27	1	14.28
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
1	12	26.09	7	21.21	5	38.46
2	8	17.39	5	15.15	3	23.08
3	4	6.52	3	9.09	1	7.69
4	4	8.70	4	12.12	0	0
5 и више	16	34.78	13	39.39	3	23.08
Без одговора	2	4.35	1	3.03	1	7.69
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Просечан број малолетне деце по домаћинству: У обе анкете, већина анкетираних домаћинстава (69,33%) навела је да нема малолетне деце, што је у складу са укупним профилем старења становништва. Домаћинства са једним малолетним дететом чине 10,67% укупног узорка, док исти проценат (10,67%) чине домаћинства са двоје малолетне деце. Само 5,33% домаћинстава пријавило је троје малолетне деце, а 2,67% четворо малолетника. Ниједно анкетирано домаћинство није имало петоро или више малолетне деце.

Ови резултати потврђују раније демографске налазе – већину домаћинстава чине одрасли или старији чланови, уз мали удео породица које подижу малу децу. Подаци указују на опадајући наталитет и могућу миграцију младих, што одражава постепену демографску контракцију типичну за рурална подручја. Детаљи су приказани у Табели 7.

Табела 7 Просечан број деце по домаћинству

Број малолетне деце у домаћинству	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Нема малолетних	19	65.52	14	63.64	5	71.42
1	4	13.80	3	13.64	1	14.29
2	3	10.34	2	9.09	1	14.29
3	2	6.90	2	9.09	0	0
4	1	3.44	1	4.54	0	0
5 и више	0	0	0	0	0	0
Подзбир	29	100	22	100	7	100

Број малолетне деце у домаћинству	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Друго анкетирање						
Нема малолетних	33	71.74	23	69.70	10	76.92
1	4	8.70	3	9.09	1	7.69
2	5	10.87	3	9.09	2	15.38
3	2	4.35	2	6.06	0	0
4	1	2.17	1	3.03	0	0
5 и више	0	0	0	0	0	0
Без одговора	1	2.17	1	3.03	0	0
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Током додатне анкете, домаћинства су такође упитана да ли у породици има деце са посебним потребама. Три домаћинства су потврдила да имају децу са посебним потребама – једно домаћинство у којем је испитаник мушког пола и два домаћинства у којима су испитаници женског пола.

Поред тога, на питање да ли у домаћинству тренутно живе млади одрасли (узраста 18–30 година), 11 испитаника је одговорило потврдно, укључујући 10 мушкараца и једну жену.

Потреба за посебном здравственом негом: Приближно једна четвртина анкетираних домаћинстава (24,14%) навела је да има чланове којима је потребна честа или специјализована здравствена нега. Ово укључује 13,64% домаћинстава мушких испитаника и 42,86% домаћинстава женских испитаника, што указује на већи удео потреба за посебном негом у домаћинствима где су испитаници жене. Пријављени случајеви углавном се односе на старије чланове домаћинстава са хроничним обољењима и један случај инвалидитета.

У додатној анкети, четири испитаника (8,70%) навела су да имају чланове домаћинства којима је потребна посебна нега. То су били: један мушкарац који је пријавио болест, један мушкарац који је навео инвалидитет, један мушкарац који је навео старост, болест и инвалидитет, и једна жена која је навела старост и болест.

Брига о лицима ван домаћинства: У почетној анкети, ниједан испитаник није пријавио да пружа негу лицима ван домаћинства. Међутим, у додатној анкети, три испитаника (6,52%) навела су да неко из њиховог домаћинства пружа негу лицима која не живе у истом домаћинству, најчешће старијим родитељима или проширеној породици која живи одвојено.

Миграције чланова домаћинстава: Током додатне анкете, испитаници су упитани да ли је неко од чланова домаћинства у последње четири године мигрирао ради запослења или образовања. Укупно 11 испитаника (23,91%; укључујући 10 мушкараца и једну жену) пријавило је миграцију члана домаћинства у другу област унутар Србије, док су 4 испитаника (8,70%; по два мушкарца и две жене) пријавила миграцију у иностранство. Преостали испитаници навели су да није било миграција. Ови налази указују на умерен ниво унутрашње мобилности и ограничену међународну миграцију, при чему мушкарци чешће пријављују миграције у вези са радом.

Доношење одлука у домаћинству: На питање ко обично доноси важне одлуке у домаћинству, већина испитаника је навела да ту улогу има мушки носилац домаћинства. Од укупног броја, 39 испитаника (84,78%) — укључујући 9 жена и све остале мушкарце — навели су да одлуке доноси мушки носилац домаћинства. Четири испитаника (8,70%) — три жене и један мушкарац — навели су да одлуке доноси женски носилац домаћинства, док су три испитаника (6,52%) — два мушкарца и једна жена — изјавила да се одлуке доносе заједнички.

У целини, резултати потврђују да традиционалне родне улоге и даље обликују обрасце одлучивања у домаћинствима, иако мањи број домаћинстава показује заједничко или женско вођство у доношењу одлука.

Просечан број запослених лица по домаћинству

Укупан број домаћинстава са стално запосленим члановима је низак. Укупно 60% анкетираних домаћинстава навело је да нема ниједног стално запосленог члана, што указује на високу ослобођеност на пољопривреду као главни или једини извор прихода. Овај образац наглашава економску рањивост домаћинстава, која су изложена ризицима повезаним са климатским условима, флукутацијама тржишта и ограниченом могућношћу диверсификације прихода.

Домаћинства са једним стално запосленим чланом чине 18,67% узорка, док домаћинства са двоје запослених чланова чине 16%. Само 5,33% домаћинстава пријавило је да има три стално запослена члана, а ниједно домаћинство није пријавило четири или више запослених. Ови подаци јасно показују да је стабилно запослење ретко у заједници, што умањује отпорност домаћинстава и смањује њихову способност да инвестирају у дугорочна унапређења или се прилагођавају променама.

Код домаћинстава са једним стално запосленим чланом, овај приход често представља једини поуздани извор прихода, допуњен малом пољопривредном производњом. Домаћинства са двоје или троје запослених релативно су ретка, али показују нешто бољу финансијску стабилност. Ипак, и она чине мањи део узорка.

Испитаници су често напомињали да чак и она домаћинства која имају стално запослене чланове и даље значајно зависе од пољопривредних активности — понекад као допунског, а понекад као примарног извора прихода. У појединим случајевима, зараде од сталног запослења улажу се у пољопривреду, што ову делатност чини суштинским делом економије домаћинства.

У целини, резултати потврђују да, упркос извесној диверсификацији, локална економија и даље у великој мери зависи од пољопривреде, што наглашава важност подршке у развоју алтернативних извора прихода и могућности запошљавања у погођеним заједницама. Детаљи су представљени у Табели 8.

Табела 8 Просечан број запослених чланова домаћинства

Број запослених у домаћинству	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Нема запослених чланова	20	68.97	15	68.18	5	71.42
1	3	10.34	3	9.09	1	14.29
2	3	10.34	2	9.09	1	14.29
3	3	10.35	2	13.64	0	0
4 и више	0	0	0	0	0	0
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
Нема запослених чланова	25	54.35	16	48.48	9	69.23
1	11	23.91	10	30.30	1	7.69
2	9	19.57	6	18.18	3	23.08
3	1	2.17	1	3.03	0	0
4 и више	0	0	0	0	0	0
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Ниво образовања: Ниједан од анкетираних није навео да нема формално образовање. Највећи удео испитаника, 57,33%, завршио је основно образовање. Ову групу углавном чине старије особе које су школовање завршиле пре него што је основно образовање постало обавезно, што одражава

генерацијске разлике у доступности образовања. Ограничен ниво формалног образовања у овој групи умањује могућности за формално запошљавање и приступ информацијама и услугама.

Даљих 37,33% испитаника завршило је средњу школу или стручно образовање, што указује на значајан део становништва који поседује практична знања применљива у локалним условима, посебно у пољопривреди и техничким занимањима. Стручно образовање представља важан пут за унапређење запошљивости и отпорности домаћинстава у руралним срединама.

Само 5,33% испитаника навело је да је завршило вишу школу, факултет или више. Овај низак проценат указује на ограничену доступност високог образовања, рано укључивање у пољопривредни рад, као и на потенцијалне баријере као што су економска ограничења или удаљеност образовних институција. Укупни образовни профил потврђује да већина становника поседује основни или практични ниво образовања, уз веома ограничене могућности за стицање виших квалификација. Детаљи су приказани у Табели 9.

Табела 9 Ниво образовања испитаника

Ниво образовања	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетање						
Основна школа	14	48.28	8	36.37	6	85.71
Средња стручна школа	13	44.82	13	59.09	0	0
Средња школа	2	6.90	1	4.54	1	14.29
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетање						
Основна школа	29	63.04	19	57.58	10	76.92
Средња стручна школа	15	21.61	12	36.36	3	23.08
Средња школа	2	4.35	2	6.06	0	0
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

4.2.1 Извори прихода и животни стандард

Статус запослености: У обе анкете, пољопривреда остаје доминантна делатност, обухватајући 36% свих испитаника, при чему већину чине мушкарци. Ово указује да мала пољопривредна газдинства и даље представљају главни извор средстава за живот за већину домаћинстава. Другу по величини групу чине пензионери (41,33%), од којих су многи старије жене. Иако су формално пензионисани, већина њих и даље учествује у пољопривредним активностима како би подржали приходе домаћинства и допунили пензије.

Домаћинства са члановима у сталном радном односу чине 10,67% испитаника, што указује на ограничен приступ сигурним пословима у локалној економији. Само 1,33% је ангажовано на привременим пословима, и 1,33% је пријавило неформалну запосленост, што додатно потврђује оскудицу непољопривредних радних места. Поред тога, 8% испитаника није запослено; већину ове групе чине жене које су се изјасниле као домаћице, са примарном одговорношћу за бригу о деци и вођење домаћинства.

Ови налази одражавају општу економску структуру у анкетираним заједницама, где пољопривреда и пензије остају примарни извори прихода, док су могућности за стабилно, платно запослење ограничене. Подаци наглашавају потребу за диверсификацијом извора прихода и циљаном подршком за јачање непољопривредног запошљавања, нарочито за жене и млађе становнике. Детаљи су приказани у Табели 10.

Табела 10 Радни статус испитаника

Статус запослења	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетање						
Пољопривреда	15	51.72	13	59.09	2	28.57
Стално запослење	2	6.90	2	9.09	0	0
Привремено запослење	1	3.45	1	4.55	0	0
Неформално запослење	1	3.45	1	4.55	0	0
Пензионер	10	34.48	5	22.72	5	71.43
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетање						
Незапослени	6	13.04	1	3.03	5	38.46
Пољопривреда	12	26.09	10	30.30	2	15.38
Стално запослење	6	13.04	6	18.18	0	0
Привремено запослење	1	2.17	1	3.03	0	0
Неформално запослење	0	0	0	0	0	0
Пензионер	21	45.66	15	45.45	6	46.15
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Сектор запослености: У обе анкете, пољопривредни сектор доминира локалним запошљавањем, при чему се 36% свих испитаника изјаснило као samozапослено у приватној пољопривреди. Ово потврђује да мала пољопривредна газдинства и даље представљају примарни извор прихода, посебно за мушке испитанике. Друга по величини група, која обухвата 41,33% испитаника, јесу пензионери, од којих многи настављају да обављају лаке пољопривредне активности како би допунили пензије и одржали приходе домаћинства.

Запосленост у приватном сектору чини 13,33%, док је запосленост у јавном сектору занемарљива, без иједног испитаника у додатној анкети и са само неколико случајева у почетној. Групу незапослених чини 8% испитаника, углавном жена које су се изјасниле као домаћице и које су примарно ангажоване на брици о домаћинству и деци.

Оваква структура указује на ограничену диверсификацију локалне економије, у којој доминирају samozапосленост у пољопривреди и приходи од пензија, док су могућности за формално, платно запошљавање — нарочито за жене — веома ограничене. Детаљи су приказани у Табели 11.

Табела 11 Сектор запошљавања испитаника

Сектор запослења	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетање						
Самозапослени	16	55.17	14	63.64	2	14.29
Приватни сектор	2	6.90	2	9.09	0	0
Јавни сектор	1	3.45	1	4.55	0	0
Пензионер	10	34.48	5	22.72	5	85.71
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетање						

Сектор запослења	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Незапослени						
Самозапослени	6	13.04	1	3.03	5	38.46
Приватни сектор	11	23.91	9	27.27	2	15.38
Јавни сектор	8	17.39	8	24.24	0	0
Пензионер	0	0	0	0	0	0
Подзбир	21	45.66	15	45.45	6	46.15
Укупно	46	100	33	100	13	100

Процењени приходи и расходи домаћинства: Укупно 31,03% испитаника (углавном мушкараца) из почетне анкете и 67,39% из додатне анкете одлучило је да не открије податке о приходима, што одражава ширу културну склоност ка поверљивости и неповерењу према државним и недржавним институцијама у руралним деловима Србије. Међу онима који су одбили да поделе ове информације, велика већина ослања се на пољопривреду као свој главни извор прихода.

Међу испитаницима који су доставили податке о приходима, 60% је навело пољопривреду као примарни извор прихода, затим пензије (20%), а плате (15%). Током додатне анкете, 28 испитаника потврдило је да им је пољопривреда главни извор прихода, 7 је навело пензије, 7 зараде, један испитаник је поменуо дознаке из иностранства, док су тројица оставила питање без одговора. Један испитаник је навео ослањање на неформалне приходе, а неколико запослених испитаника истакло је да им је пољопривреда додатни извор прихода, што илуструје учесталост стратегија комбиновања више извора прихода ради економске стабилности.

Укупно 35 испитаника (20 из почетне и 15 из додатне анкете, укључујући 8 жена) доставило је детаљне податке о месечним приходима. Најчешће пријављени опсег прихода био је 50.000–100.000 РСД (25,7%), затим 150.000–200.000 РСД (17,1%) и 200.000–250.000 РСД (11,4%). Око 8,6% испитаника пријавило је месечни приход испод 50.000 РСД, док је 5,7% пријавило приход већи од 250.000 РСД. Преостала домаћинства (приближно 31%) навела су приход у опсегу 100.000–150.000 РСД, што указује на умерен, али неравномерно распоређен ниво прихода у оквиру узорка.

Важно је напоменути да домаћинства која зависе од пољопривреде, било као примарног или допунског извора прихода, доживљавају значајне варијације прихода из године у годину. Због ниског нивоа механизације, традиционалних метода обраде земљишта и ограниченог капацитета за инвестиције, пољопривредни приноси су високо осетљиви на климатске услове и тржишне флукуације. Као резултат тога, поједина домаћинства могу остварити релативно висок приход у једној години, а већ наредне године претрпети значајне губитке услед суше или других спољних шокова, што чини стабилност прихода трајним изазовом. Детаљи су приказани у Табели 12.

Табела 12 Приходи домаћинства

Приход	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Почетно анкетавање						
Није навео/ла	9	31.03	7	31.82	2	28.57
Мање од 50.000 RSD	2	6.90	0	0	2	28.57
Прво анкетавање						
Није се изјаснило	9	31.03	7	31.82	2	28.57
Испод 50.000 RSD	2	6.90	0	0	2	28.57
50.000 – 100.000 RSD	6	20.69	3	13.64	3	42.86
100.000 – 150.000 RSD	2	6.90	2	9.09	0	0
150.000 – 200.000 RSD	5	17.24	5	22.73	0	0

Приход	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
200.000 – 250.000 RSD	4	13.80	4	18.18	0	0
Више од 250.000 RSD	1	3.44	1	4.54	0	0
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
Није се изјаснило	31	67.39	23	69.70	8	61.54
Испод 50.000 RSD	10	21.74	6	18.18	4	30.77
50.000 – 100.000 RSD	3	6.52	2	6.06	1	7.69
100.000 – 150.000 RSD	1	2.17	1	3.03	0	0
150.000 – 200.000 RSD	1	2.17	1	3.03	0	0
200.000 – 250.000 RSD	0	0	0	0	0	0
Више од 250.000 RSD	0	0	0	0	0	0
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Месечни приход по члану домаћинства израчунат је за испитанике који су доставили податке о укупном месечном приходу и броју чланова домаћинства (у случајевима када је приход наведен као распон, за потребе израчунавања коришћена је средња вредност). Јавно доступни подаци о Сиромаштву и социјалној неједнакости за 2024. годину (година у којој је анкета спроведена) утврђују месечне праг вредности ризика од сиромаштва за различите величине домаћинстава. Праг ризика од сиромаштва износи 35.606 РСД месечно за једночлано домаћинство; 64.091 РСД за домаћинство са два одрасла члана и једним дететом; и 74.773 РСД за четворочлано домаћинство са два одрасла и двоје деце.

Међу анкетираним домаћинствима, само два испитаника су пријавила приход испод наведених прагова. Оба случаја односе се на четворочлана домаћинства са укупним месечним приходом мањим од 50.000 РСД, што значи око 12.500 РСД по члану домаћинства месечно. У оба случаја реч је о женским испитаницима, што одражава специфичну економску рањивост домаћинстава која воде жене или у којима су жене носиоци информација, а која имају више зависних чланова.

Ниједан од анкетираних испитаника није пријавио да његово домаћинство прима социјалну помоћ; само један испитаник није желео да одговори на ово питање.

Међу анкетиранима, два испитаника (оба мушкарца) навела су да имају кредите који су још увек у отплати, док су три испитаника оставила питање без одговора. Сви остали испитаници потврдили су да немају дуговања или кредите.

Расходи домаћинства: У почетној анкети, већина испитаника (70%; углавном мушкарци) навела је да се главни трошкови односе на одржавање домаћинства, затим на пољопривредне инвестиције (65%), где је већина испитаника била женског пола, и на трошкове горива (55%), које су такође углавном наводиле жене. Неколико испитаника је додатно навело рачуне за комуналне услуге, трошкове комуникација (интернет и телефон) и лечење/терапије. Два испитаника (један мушкарац и једна жена) навели су образовање деце и куповину одеће међу значајнијим трошковима.

У додатној анкети, обрасци потрошње били су углавном слични. Сви испитаници (100%) навели су одржавање домаћинства као главни расход, затим рачуне за комуналне услуге (89,13%), намирнице (82,61%), пољопривредне инвестиције (63,04%), гориво (30,43%) и лекове (21,74%).

У целини, резултати обе анкете показују да се буџети домаћинстава пре свега усмеравају на основне потребе и текуће одржавање, док су пољопривредне инвестиције главна категорија секундарних расхода.

Процена економске ситуације (самопроцена): Према почетној анкети, 75,86% испитаника описало је свој економски статус као „просечан“, 20,69% се изјаснило да живи „испод просека“, а мали удео (3,45%, један женски испитаник) пријавио је да живи у материјалној оскудици (види Табелу 13). У додатној анкети, 52,17% испитаника описало је своју ситуацију као „просечну“ (могу да покрију већину потреба), 32,61% као „испод просека“ (могу да покрију само основне потребе), док је 15,22% навело материјалну оскудицу, што значи да се боре да задовоље чак и најосновније трошкове домаћинства.

Посматрања анкетног тима указују да многи испитаници који своју економску ситуацију описују као „просечну“, у стварности могу живети у условима ближим „испод просека“. Ово умањивање тежине сопствене ситуације вероватно одражава културну склоност скромности и перцепцију шта се сматра „просечним“, а не реалну финансијску стабилност. Значајан пример је четворочлано домаћинство са месечним приходом испод 50.000 РСД (што је знатно испод националног прага сиромаштва), које је ипак навело да живи „просечно“, указујући на јаз између перцепције и стварног економског стања.

У целини, резултати сугеришу да, иако велики број домаћинстава себе описује као финансијски стабилна, њихове стварне околности су често знатно крхкије. Ово је посебно изражено у руралним подручјима, где зависност од малих пољопривредних газдинстава и ограничених извора прихода чини домаћинства рањивим на економске потресе.

Табела 13 Самопроцена економске ситуације домаћинства

Самопроцена економске ситуације	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Просечан	22	75.86	19	86.36	3	42.86
Испод просека	6	20.69	3	13.64	3	42.86
Материјална ускраћеност	1	3.45	0	0	1	14.28
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
Просечан	24	52.17	17	51.52	7	53.85
Испод просека	15	32.61	12	36.36	3	23.08
Материјална ускраћеност	7	15.22	4	12.12	3	23.08
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Промена економске ситуације (у последње четири године): Комбиновањем резултата обе анкете, јасна већина испитаника (73,33%) навела је да у последње четири године није било промена у њиховом економском статусу. Само 21,33% је навело да је дошло до промена, док 5,33% није дало одговор (види Табелу 14). Међу онима који су пријавили промену, већина је описала погоршање финансијске ситуације, док је само једно домаћинство пријавило побољшање.

Осећај стабилности који је изразила већина испитаника може се објаснити чињеницом да су „Србијаводе“ омогућиле погођеним корисницима земљишта да наставе са обрадом и коришћењем својих парцела и након што су примили накнаду. Ова омогућена континуирана производња помогла је да се очува ниво прихода домаћинстава и ублаже потенцијално негативни ефекти стицања земљишта, посебно код домаћинстава која зависе од пољопривреде. Сходно томе, већина домаћинстава своје економске околности доживљава као стабилне, иако многи остају рањиви на спољне економске и еколошке факторе.

Табела 14 Промене у економској ситуацији (у последње 4 године)

Промене у економској ситуацији	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Пријавило промене	10	34.48	7	31.82	3	42.86
Није пријавило промене	19	65.52	15	68.18	4	57.14
Подзбир	29	100	22	100	7	100
Друго анкетирање						
Пријавило промене	6	13.04	4	12.12	2	15.38
Није пријавило промене	36	78.26	26	78.79	10	76.92
Без одговора	4	8.70	3	9.09	1	7.70
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Фактори који утичу на промену економске ситуације: У обе анкете, 21,33% испитаника навело је да је у последње четири године дошло до погоршања економске ситуације у њиховом домаћинству, док је већина навела да није било значајних промена. Међу онима који су пријавили погоршање, идентификовано је више кључних фактора: инфлација и пораст трошкова живота, повећани трошкови горива, растући трошкови пољопривредне производње и утицаји повезани са Пројектом.

Возила за свакодневни превоз: У обе анкете, 82,67% испитаника навело је да поседује најмање једно возило које користи за свакодневни превоз, што указује на снажно ослањање на личну мобилност ради обављања посла, приступа пијацама и основним услугама. Већи проценат мушкараца навео је да поседује возило, мада је већина жена такође потврдила да има приступ возилу у оквиру домаћинства.

Када је реч о старости возила, више од половине (49,33%) пријављених возила старије је од 15 година — 24% старо је 15–20 година, а 25,33% старије од 20 година. Још 29,33% возила припада категорији старости 10–15 година, док је само 1,33% испитаника навело да има возило млађе од 10 година. Ово указује на широко ослањање на стара и потенцијално непоуздана возила, што подразумева веће трошкове одржавања и већу рањивост на поремећаје у превозу.

У међувремену, 17,33% испитаника пријавило је да не поседује возило, што је чешће код жена. Ова домаћинства суочавају се са значајним изазовима у погледу мобилности, што може утицати на њихов приступ запошљавању, здравственим услугама и другим основним потребама. Чак је и приступ локалним продавницама ограничен, јер су села заправо скуп мањих разуђених засеока, повезаних макадамским или делимично асфалтираним путевима са сеоским „центром“.

Табела 15 Власништво над возилима за свакодневни превоз

Присуство возила за свакодневни превоз и његова старост	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Нема возило	5	17.24	4	18.18	1	14.29
Возило млађе од 10 година	0	0	0	0	0	0
Возило старо 10–15 година	3	10.35	3	13.64	0	0
Возило старо 15–20 година	6	20.69	6	27.27	0	0
Возило старо 20 и више година	15	51.72	9	40.91	6	85.71
Подзбир	29	100	22	100	7	100

Присуство возила за свакодневни превоз и његова старост	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Друго анкетирање						
Нема возило	11	23.91	4	12.12	7	53.85
Возило млађе од 10 година	1	2.17	1	3.03	0	0
Возило старо 10–15 година	19	41.30	15	45.45	4	30.77
Возило старо 15–20 година	11	23.91	9	27.27	2	15.38
Возило старо 20 и више година	3	6.52	3	9.09	0	0
Без одговора	1	2.17	1	3.03	0	0
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

4.2.2 Пољопривредне праксе и систем за наводњавање

Пољопривредна механизација и опрема: У обе анкете, већина испитаника навела је да поседује трактор, што потврђује централну улогу механизоване пољопривреде у обезбеђивању средстава за живот. У почетној анкети, 100% испитаника навело је да има трактор, док је у додатној анкети овај проценат био нешто нижи — 71,74% домаћинстава. У обе анкете, сви трактори пријављени су као старији од 20 година и углавном у лошем стању, што значајно ограничава продуктивност, повећава трошкове одржавања и директно утиче на економску стабилност домаћинстава која зависе од пољопривреде.

У почетној анкети, већина трактора (79,31%) била је опремљена плуговима, затим сејачицама (65,52%) и тањирачама (55,17%), док су додатни прикључци укључивали: балирке (6,90%), прскалице (17,24%), фрезе (34,48%), косачице или тримере (27,59%) и комбајне (41,38%).

У поређењу са тим, резултати додатне анкете показују нешто другачију структуру: међу власницима трактора, 56,52% има плугове, 39,13% сејачице, 50% тањираче, 30,43% балирке, 26,09% прскалице, 36,96% фрезе и 50% косачице или тримере, док ниједан испитаник није пријавио да поседује комбајн.

У целини, иако заједница има јаку пољопривредну основу и поседује кључну механизацију, велика старост и лоше техничко стање већине опреме озбиљно ограничавају продуктивност. Од 46 испитаника у додатној анкети, 35 је дало додатне информације о стању своје пољопривредне механизације, при чему је: 52,17% механизације оцењено као задовољавајуће стање (користива, али захтева честа поправљања), 21,74% као лоше или веома лоше стање (често се квари или је тек минимално оперативна, што директно утиче на продуктивност), само 2,17% као добро и у потпуности функционално стање.

Табела 16 Власништво над пољопривредним возилима/опремом

Присуство возила за свакодневни превоз и његова старост	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
Поседује трактор	29	100.00	22	100.00	7	100.00
Опремљен плугом	23	79.31	17	77.27	6	86.71
Опремљен сејалицом	19	65.52	16	72.73	3	42.86
Опремљен тањирачом	16	55.17	11	50.00	5	71.43
Има балирке	2	6.90	2	0.09	0	0
Има прскалице	5	17.24	5	22.73	0	0

Присуство возила за свакодневни превоз и његова старост	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Има фрезе	10	34.48	7	31.82	3	42.86
Има косачице/тримере	8	27.59	7	31.82	1	14.29
Домаћинства са комбајнима	12	41.38	11	50.00	1	14.29
Друго анкетирање						
Поседује трактор	33	71.74	25	75.76	8	61.54
Опремљен плугом	26	56.52	21	63.64	5	38.46
Опремљен сејалицом	18	39.13	16	48.48	2	15.38
Опремљен тањирачом	23	50.00	18	54.55	5	38.46
Има балирке	14	30.43	11	33.33	3	23.07
Има прскалице	12	26.09	10	30.30	2	15.38
Има фрезе	17	36.96	14	42.42	3	23.08
Има косачице/тримере	23	60.00	18	54.55	5	38.46
Домаћинства са комбајнима	0	0	0	0	0	0

Извори пољопривредних знања и вештина: Пољопривредна производња у подручју Пројекта углавном је малог обима и заснована је на традиционалним методама узгоја. Током почетне анкете, на питање о изворима знања и примењеним методама у пољопривреди, 44,83% испитаника навело је да су знања стекли од родитеља или да и даље уче од њих (45,45% мушкараца и 42,86% жена). Укупно 48,27% испитаника навело је да су знања стекли и од родитеља и од других малих пољопривредника, што указује на снажан осећај заједништва и сарадње међу локалним пољопривредницима (50,00% мушкараца и 42,86% жена). Само 6,90% испитаних ПАП-ова навело је друштвене мреже, дигиталне медије или штампане медије као извор додатних знања (4,55% мушкараца и 14,28% жена).

Од 46 испитаника у додатној анкети, 38 (82,61%) је навело да се бави пољопривредом, док је 8 њих (17,39%; 5 мушкараца и 3 жене) навело да се не бави пољопривредним активностима. Међу онима активним у пољопривреди: 20 мушкараца (52,63%) и 7 жена (18,42%) навели су да су знања стекли првенствено од родитеља; 5 мушкараца (13,16%) и 2 жене (5,26%) навели су да су знања стекли од других пољопривредника; 3 мушкарца (7,89%) навела су да знања стичу из свих наведених извора. Једна испитаница (2,63%) навела је да нема детаљна пољопривредна знања јер пољопривредне активности у домаћинству води њен син.

Ови налази потврђују да међу малим пољопривредницима доминира међугенерациски пренос знања и учење кроз праксу. Ограничена употреба модерних или дигиталних извора указује на наставак ослањања на традиционалне методе и потребу да се ојача приступ савременим пољопривредним техникама.

Извори воде за наводњавање: Анализа извора воде за наводњавање показује снажно ослањање на традиционалне методе, при чему су бунари најзаступљенији извор у обе анкете.

- Бунари: У почетној анкети, 72,42% испитаника користило је бунаре као главни извор воде за наводњавање (72,72% мушкараца и 71,42% жена). У додатној анкети, 37 испитаника (80,43%) — 25 мушкараца (65,79%) и 12 жена (31,58%) — навело је бунаре као примарни извор. Ово указује на доминантну зависност од подземних вода и потенцијалну забринутост у вези са стабилношћу нивоа подземних вода.
- Локални водотокови: У почетној анкети, 10,34% испитаника (13,64% мушкараца) користило је реке, језерца или сличне изворе. У додатној анкети, један мушки испитаник (2,17%) навео је коришћење речне воде.

- Донета/цистерна вода: У почетној анкети, 6,90% испитаника, а у додатној анкети 6,52% (два мушкарца и једна жена), користило је воду из цистерни. Један додатни мушки испитаник (2,17%) користио је комбинацију бунара и донете воде, што одражава логистичке изазове и трошкове приступа води.
- Јавни водовод: Само један мушки испитаник (2,17%) из додатне анкете навео је да користи водовод за наводњавање, што показује да формална водна инфраструктура има минималну улогу у подршци пољопривреди.
- Без наводњавања: У почетној анкети, 10,34% испитаника навело је да им наводњавање није потребно (9,09% мушкараца и 14,29% жена), док је у додатној анкети три мушкараца (6,52%) навело да не користи наводњавање.

У целини, подаци показују да су бунари кључни извор воде за наводњавање, што наглашава рањивост заједнице на осцилације нивоа подземних вода и потенцијалне ризике за пољопривредну продуктивност.

Свесност и интересовање за компоненту наводњавања: Већина испитаника показала је ограничен ниво информисаности о систему за наводњавање у оквиру Пројекта. У почетној анкети, 82,75% учесника навело је да није упознато са компонентом наводњавања (81,82% мушкараца и 85,71% жена). Иако 17,24% испитаника јесте „нешто чуло“, нису били упознати са детаљима. Ипак, 72,41% навело је да би били заинтересовани за прикључење на систем (90,91% мушкараца и 85,71% жена).

У додатној анкети, ниво информисаности остао је слично низак. Од укупно 46 испитаника, 8 мушкараца (17,39%) навело је да су упознати са компонентом наводњавања, 12 испитаника (26,09%; укључујући 10 мушкараца и 2 жене) изјавило је да су „нешто чули“, али да нису сигурни у детаље, док 24 испитаника (52,17%; укључујући 13 мушкараца и 11 жена) нису била упозната ни са једним аспектом система за наводњавање у оквиру Пројекта. Два мушка испитаника (4,35%) изразила су да нису заинтересована за наводњавање — један је навео да „не верује у Пројекат“ јер му је најквалитетније земљиште уз реку већ експроприсано, док је други кратко навео да „није заинтересован“.

У целини, резултати обе анкете указују на низак ниво информисаности и разумевања компоненте наводњавања у оквиру Пројекта. Ипак, упркос ограниченим информацијама, значајан део испитаника исказао је интересовање за потенцијално прикључење на систем за наводњавање. У додатној анкети, 21 испитаник (45,65%) навео је да би био заинтересован за прикључење, 22 испитаника (47,83%) изјавила су да нису заинтересована, док су 3 испитаника (6,52%) била неодлучна. Ова мешовита структура одговора указује да, иако поједини препознају потенцијалне користи од приступа систему за наводњавање, други остају скептични или сматрају да ова компонента нема значај за њихове тренутне пољопривредне праксе.

Забринутости у вези са системом за наводњавање: Испитаници су навели више типичних забринутости (неке особе навеле су више од једне):

- Трошак прикључка: Највећа забринутост у обе анкете. У почетној анкети 55,17% (63,64% мушкараца, 28,57% жена). У додатној анкети 28,26% (7 мушкараца, 6 жена).
- Месечни трошкови коришћења: У почетној анкети 20,69% (22,73% мушкараца, 14,29% жена); у додатној анкети 4,35% (мушкараца).
- Пораст цена земљишта: 3,45% испитаника сматра да би наводњавање могло повећати вредност земљишта.
- Квалитет воде: 3,45% испитаника исказало је забринутост због здравствено-безбедносног квалитета воде.
- Без забринутости / нема интересовања: 37,93% у почетној и 23,91% у додатној анкети нема забринутости, док 43,48% у додатној анкети није заинтересовано за прикључење.

Укупни подаци показују да су финансијска питања (трошкови прикључка и коришћења) главни разлог за забринутост, док део домаћинстава не види релевантност или корист систему наводњавања у односу на своје пољопривредне праксе.

У овој фази још није потврђено да ли нека од погођених заједница улази у коначни обухват система за наводњавање. „Србијаводе“ ће дефинисати тачне локације система у Фази 2 Пројекта, у складу са јавним интересом и укључујући подручја око акумулације погођена Фазом 1. Током јавних консултација, индикативна карта је ажурирана и укључена у пројектну документацију ради даљег унапређења дизајна.

4.2.3 Експропријација земљишта и утицај накнаде за експропријацију

Број експроприсаних парцела: У почетној анкети, већина испитаника (41,38%) навела је да им је експроприсана само једна парцела за потребе Пројекта, док су остали имали више погођених парцела — 34,48% је имало две парцеле, 17,24% три парцеле, а по 3,45% испитаника имало је четири, односно пет експроприсаних парцела. Ниједан испитаник није пријавио више од пет погођених парцела.

Резултати додатне анкете потврдили су сличне налазе. Од 46 испитаника, 45,65% навело је да им је експроприсана једна парцела, 15,22% две парцеле, 8,70% три парцеле, 4,35% четири парцеле, а 10,87% пет парцела, док 15,22% испитаника није доставило одговор.

У целини, резултати обе анкете потврђују да је подручје насељено углавном малим земљопоседницима, при чему већина домаћинстава поседује само једну или две парцеле. Ово одражава образац малих пољопривредних газдинстава и фрагментисане структуре својине, типичан за рурална подручја у овом региону.

Табела 17 Власништво над пољопривредним возилима/опремом

Број експроприсаних парцела	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетаирање						
1	12	41.38	9	40.91	3	42.85
2	10	34.48	9	40.91	1	14.29
3	5	17.24	3	13.64	2	28.57
4	1	3.45	1	4.54	0	0
5	1	3.45	0	0.00	1	14.29
Подзбир	29	100.00	22	100.00	7	100.00
Друго анкетаирање						
1	21	46.65	15	45.45	6	46.15
2	7	15.22	5	15.15	2	15.38
3	4	8.70	4	12.12	0	0
4	2	4.35	2	6.06	0	0
5	5	10.87	4	12.12	1	7.69
Без одговора	7	15.22	3	9.09	4	30.77
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Трајање власништва над земљиштем:

Подаци указују на снажну традиционалну везаност за земљиште међу анкетираним становништвом. У почетној анкети, 93,10% испитаника (укључујући већину испитаница) навело је да је земљиште у власништву њихових породица дуже од 50 година, док је преосталих 6,90% навело власништво дуже од 20 година. Ови налази истичу дубоку генерацијску повезаност домаћинстава са земљом, која представља саставни део њиховог наслеђа, идентитета и извора егзистенције.

Додатна анкета је потврдила овај тренд. Од 46 испитаника, 42 (91,30%; укључујући 12 испитаница) навела су власништво дуже од 50 година, 2 мушкарца (4,35%) власништво између 20–50 година, 1 мушкарац (2,17%) 10–20 година, а једна испитаница (2,17%) навела је власништво у трајању од 1–5 година.

Узевши обе анкете заједно, подаци потврђују снажан међугенерациски континуитет у власништву над земљиштем. Чињеница да је већина испитаника поседовала земљиште током дугог временског периода указује на потенцијално значајан утицај процеса експропријације — губитак земљишта са дугом историјом власништва може утицати не само на пољопривредну производњу, већ и на свакодневне породичне навике и шире заједничке односе.

Власништво над погођеном имовином: Током додатне анкете, испитаници су упитани да појасне правни статус власништва над погођеним парцелама. У скоро свим случајевима, имовина је у власништву једног члана домаћинства — најчешће мушког носиоца домаћинства (39 случајева), док је у 5 случајева власник била жена. Један испитаник навео је сувласништво, а један случај односио се на имовину која је била у власништву преминулог оца, са поступком оставине који је у току.

У целини, подаци потврђују да индивидуално власништво (пре свега мушкараца) доминира, уз мали број случајева сувласништва или незавршених оставинских поступака.

Укупне површине парцела обухваћених експропријацијом (у арима, 1 ар = 100 m²): Расподела површина парцела предвиђених за експропријацију међу анкетираним ПАП-овима пружа важан увид у могући обим утицаја Пројекта на локалну пољопривредну производњу и карактеристике начина коришћења земљишта. Подаци показују разноврсност величина земљишних поседа, иако је већина парцела била у потпуности експроприсана.

У почетној анкети, највећи удео испитаника (62,06%) поседовао је парцеле величине 50–500 ари, док је 20,70% поседовало земљиште величине 10–50 ари. Мањи број испитаника пријавио је поседе мање од 10 ари (6,90%), 500–1000 ари (3,44%) и 1000–5000 ари (6,90%).

Додатна анкета је потврдила сличну структуру: највећи број испитаника (63,04%) поседовао је земљиште површине 50–500 ари, затим 20,65% поседовало је 10–50 ари. Мањи проценат имао је поседе мање од 10 ари (10,87%), док је по 2,17% испитаника имало земљиште површине 500–1000 ари и 1000–5000 ари.

У целини, налази потврђују да већина анкетираних домаћинстава поседује средње велике парцеле типичне за малу пољопривредну производњу, док само неколицина поседује веће површине. Експропријација чак и једне парцеле — нарочито за домаћинства са ограниченим или умереним површинама — представља директан ризик за пољопривредну продуктивност и економску стабилност домаћинства (види Табелу 18).

Табела 18 Укупна површина земљишта у поседу испитаника

Укупна површина експроприсаних парцела	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетирање						
испод 10 ара	2	6.90	1	4.54	1	14.29
10-30 ара	3	10.35	3	13.64	0	0
30-50 ара	3	10.35	3	13.64	0	0
50-100 ара	9	31.03	6	27.27	3	42.84
100-500 ара	9	31.03	8	36.37	1	14.29
500-1000 ара	1	3.44	0	0.00	1	14.29
1000-5000 ара	2	6.90	1	0.00	1	14.29
Подзбир	29	100.00	22	100.00	7	100.00
Друго анкетирање						
Нема информација	2	4.35	1	3.03	1	7.69

Укупна површина експроприсаних парцела	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
испод 10 ара	5	10.87	4	12.12	1	7.69
10-30 ара	5	10.87	4	12.12	1	7.69
30-50 ара	3	6.52	1	3.03	2	15.48
50-100 ара	11	23.91	8	24.24	3	23.08
100-500 ара	18	39.13	14	42.42	4	30.77
500-1000 ара	1	2.17	1	3.03	0	0
1000-5000 ара	1	2.17	0	0	1	7.69
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Погођене површине парцела обухваћених експропријацијом (у арима, 1 ар = 100 m²):

Расподела погођених површина земљишта међу анкетираним ПАП-овима пружа важан увид у обим губитка земљишта и потенцијалне последице на локалну пољопривредну производњу. Подаци показују да је већина испитаника претрпела значајно смањење обрадивих површина, при чему су многе парцеле делимично или у потпуности експроприсане.

У почетној анкети, највећи број испитаника (34,48%) пријавио је да је погођена површина била између 50 и 100 ари, затим 27,59% са погођеним површинама између 100 и 500 ари. Мањи број испитаника пријавио је погођене површине мање од 10 ари (3,45%), 10–30 ари (13,79%) и 30–50 ари (13,79%). Само мали број испитаника навео је погођене површине веће од 500 ари, укључујући 3,45% у категорији 500–1000 ари.

Додатна анкета потврдила је сличан образац: већина испитаника (32,61%) навела је погођене површине 50–100 ари, а 2,17% површине између 100 и 500 ари. Мањи удео испитаника пријавио је погођене површине од 10–30 ари (13,04%), 30–50 ари (6,52%) и мање од 10 ари (10,87%). Само неколицина испитаника пријавила је веома велике погођене површине (по 2,17% за 500–1000 ари и 1000–5000 ари). Значајан проценат испитаника (30,43%) није доставио податке о погођеној површини.

У целини, налази обе анкете показују доследан образац, указујући да је већина ПАП-ова изгубила између 50 и 500 ари земљишта. Ово потврђује да Пројекат претежно погађа мала и средња пољопривредна газдинства, где губитак чак и једне парцеле може значајно умањити производни капацитет и економску сигурност домаћинства (види Табелу 19).

Табела 19 Површина у поседу испитаника која је под утицајем Пројекта

Погођено подручје експроприсаних парцела	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
Прво анкетавање						
испод 10 ара	1	3.45	0	0	1	14.29
10-30 ара	1	3.45	1	4.54	0	0
30-50 ара	4	13.79	3	13.64	1	14.29
50-100 ара	4	13.79	4	18.18	0	0
100-500 ара	10	34.48	7	31.82	3	42.84
500-1000 ара	8	27.59	7	31.82	1	14.29
1000-5000 ара	1	3.45	0	0.00	1	14.29
Подзбир	0	0	0	0.00	0	0
Друго анкетавање						
Нема информација	14	30.43	11	33.33	3	23.08
испод 10 ара	5	10.87	4	12.12	1	7.69

Погођено подручје експроприсаних парцела	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	број	%	број	%	број	%
10-30 ара	6	13.04	5	15.15	1	7.69
30-50 ара	3	6.52	1	3.03	2	15.38
50-100 ара	15	32.61	10	30.30	5	38.46
100-500 ара	1	2.17	1	3.03	0	0
500-1000 ара	1	2.17	1	3.03	0	0
1000-5000 ара	1	2.17	0	0	1	7.69
Подзбир	46	100	33	100	13	100
Укупно	75	100	55	73.33	20	26.67

Преостало земљиште након експропријације:

Подаци из почетне анкете показују да је 58,62% испитаника навело да ће након експропријације задржати део земљишта, и сви су потврдили да је преостало земљиште употребљиво. Истовремено, 41,38% испитаника навело је да им неће остати ниједна парцела, што значи да је погођена парцела чинила њихов целокупни посед.

Резултати додатне анкете дали су додатни увид и углавном потврдили ове трендове. Од 46 испитаника, 17 (36,96%; укључујући 6 жена и 11 мушкараца) навело је да ће им након експропријације остати земљиште, док је 26 испитаника (56,52%; 6 жена и 20 мушкараца) навело да им неће остати земљиште. Три испитаника (6,52%) нису дала одговор.

Међу онима који ће задржати земљиште, 14 испитаника (82,35%; 9 мушкараца и 5 жена) навело је да је преостало земљиште употребљиво, док је 3 испитаника (17,65%; 1 жена и 2 мушкарца) сматрало да није употребљиво. Ниједан од њих није навео величину преостале парцеле. На питање зашто сматрају да земљиште није употребљиво, два испитаника су објаснила: један је навео проблеме са приступом, а други високе трошкове и ниску исплативост обраде преостале, умањене парцеле.

Од оних који су навели да је преостало земљиште употребљиво, шесторо је доставило податке о величини парцеле, која се кретала од 20 до 260 ари. Већина је навела да се преостала парцела налази поред експроприсане, док је један испитаник навео да се налази уз породичну кућу. Најудаљенија преостала парцела налазила се око 8 km од домаћинства. Сви испитаници су навели да је земљиште доступно током целе године, уз приступ пешке, аутомобилом или трактором, у зависности од сезонских потреба. Од шесторо испитаника који су дали податке, троје је потврдило да је преостало земљиште активно обрађивано у недавној сезони.

Начин коришћења земљишта пре експропријације: Анализа погођених парцела из почетне анкете показује да је значајних 79,31% погођених парцела било коришћено као пољопривредно земљиште. Даље, 17,24% парцела било је класификовано као зарастао шумски терен — неке од ових парцела су раније могле бити коришћене за обраду, али су касније запуштене и обрасле растињем. У једном случају (3,45%) парцела је била коришћена делом као пољопривредно земљиште, а делом као шума.

Додатна анкета показала је сличан образац. Од 46 испитаника, 37 (80,43%) навело је да је експроприсано земљиште било пољопривредно, 7 (15,22%) да је реч о шуми, а 2 (4,35%) да је земљиште било мешовите намене (пољопривреда и шума). Међу пољопривредницима, 34 испитаника (73,91%) узгајала су једногодишње културе, углавном кукуруз, пшеницу и соју; 2 испитаника (4,35%) имала су вишегодишње културе или дрвеће, а 1 испитаник (2,17%) оба типа. Мањи број (7 испитаника, 15,22%) навео је да у претходној сезони није било активне обраде, иако је земљиште раније обрађивано, а 2 испитаника (4,35%) нису дала одговор.

У додатној анкети, на питање да ли су престали или ће престати да се баве пољопривредом због експропријације, 39 испитаника (84,78%) навело је да наставља са пољопривредним активностима, 4 испитаника (8,70%) је потврдило да су престали, 1 испитаник (2,17%) навео је да је погођена парцела

шума, а 1 испитаник (2,17%) да је преостала парцела неприступачна. Један испитаник није дао одговор.

Закључак: Резултати обе анкете доследно показују да је већина експроприсаних парцела била продуктивно пољопривредно земљиште, док је мали део био шумски или мешовите намене. Иако већина ПАП-ова остаје ангажована у пољопривреди, поједини — углавном они који су изгубили једину или најквалитетнију парцелу — били су принуђени да престану са обрадом земљишта. За многе, преостале парцеле су мањег квалитета или теже доступне, што смањује њихову погодност за даља пољопривредна улагања.

Понуђено заменско земљиште: У почетној анкети, ниједан анкетирани ПАП није навео да му је понуђено заменско земљиште као компензација за експроприсану парцелу. Само 6,90% испитаника навело је да су поднели захтев за заменско земљиште, док преосталих 93,10% такав захтев није поднело, углавном због тога што нису били упознати са овом могућношћу. Ово може указивати на недостатак информација у комуникацији о механизмима накнаде, али и на то да већина испитаника није сматрала замену земљишта реалном или практичном опцијом. Неколико испитаника је изразило скепсу у погледу доступности адекватног заменског земљишта у близини. У време почетне анкете нико није добио заменске парцеле.

Додатна анкета потврдила је ове налазе. Од 46 испитаника, 44 (95,65%) навела су да им није понуђено заменско земљиште, док 2 испитаника (4,35%) нису желела да одговоре. Такође, 4 испитаника (8,70%) навела су да су формално затражили заменско земљиште, али ниједан није навео да га је заиста добио. Од ове четворице, двоје (4,35%) је прецизирало да у близини нема адекватних парцела, док су преостала двојица (4,35%) одбила да дају додатне детаље.

На питање о разлозима због којих нису поднели захтев за заменско земљиште, 24 испитаника (52,17%) навела су да нису знала да таква опција постоји. Од осталих: 2 испитаника (4,35%) навела су да у близини нема погодног земљишта; 4 (8,70%) да нема земљишта упоредивог квалитета; 7 испитаника (15,22%) да нису заинтересована за замену; а мањи број навео је специфичне разлоге као што су: веома мала парцела (2,17%), шумско земљиште (2,17%) или забринутост у погледу приступа (2,17%). Два испитаника (4,35%) нису дала одговор.

У целини, обе анкете доследно показују да заменско земљиште није понуђено нити је иједан ПАП добио замену. Иако законска регулатива у Србији омогућава замену земљишта, ова опција највероватније није примењена у контексту Пројекта због ограничене доступности адекватног земљишта у оквиру пројектног подручја. Резултати такође указују на низак ниво информисаности о овој могућности, што је у складу са чињеницом да замена није представљана као реална или изводљива алтернатива.

„Сирочад“ парцеле (орфан земљиште): У додатној анкети ПАП-ови су питани да ли су поднели захтев за откуп преосталог дела парцеле након експропријације. Од 46 испитаника, само 2 (4,35%) потврдили су да су поднели такав захтев, док је 6 испитаника (13,04%) навело да још нису поднели захтев, али планирају да то учине. Већина — 29 испитаника (63,04%) — навела је да није поднела и не намерава да поднесе захтев. Девет испитаника (19,57%) није дало одговор.

На питање о упознатости са законским роком за подношење захтева, само два испитаника (4,35%) су одговорила: један је потврдио да зна за рок, а један је навео да није упознат. Остали или нису знали, или нису желели да одговоре, што указује на ограничено познавање правних процедура након експропријације.

Укупно, налази указују на веома низак ниво ангажовања и свести у погледу могућности откупа резидуалног („сирочад“) земљишта, што је вероватно последица ограничених информација, нејасноћа у поступку и ниске мотивисаности да се предузимају додатни административни кораци након експропријације.

Утицај на екосистемске услуге: Процена показује да Пројекат нема директне утицаје на екосистемске услуге. Иако нема доказа о комерцијалној зависности од оваквих услуга, неки испитаници у почетној анкети навели су повремени лов као рекреативну активност. Према прелиминарним налазима, 8,82% испитаника сматрало је да Пројекат може потенцијално утицати на

могућности за лов у будућности. Очекује се да пчеларска активност неће бити погођена, јер се кошнице углавном налазе на оближњим брежуљцима ван подручја Пројекта.

Додатна анкета потврдила је ове налазе, показујући да, осим пољопривреде, испитаници нису били укључени у активности као што су лов, пчеларство, сакупљање лековитог биља, риболов или берба печурака. Ово указује да егзистенција заснована на екосистемским услугама није значајно присутна у погођеним насељима, и да се не очекују мерљиви утицаји Пројекта на локалне екосистемске услуге.

Експропријација и накнада: Почетна анкета обухватила је 29 домаћинстава у општини Уб, где је у тренутку прикупљања података процес експропријације био у фази предлагања накнада. Додатна анкета обухватила је укупно 46 домаћинстава, од којих су 34 из општине Уб, а 12 из Града Ваљева.

Табела 20 Статус компензационе понуде

Статус понуде за накнаду	Укупно испитаника		Мушкараца		Жена	
	људи	%	људи	%	људи	%
Прво анкетирање						
Нема информација	11	37.93	7	31.82	4	57.14
Прихваћено	11 ³	37.93	10	45.45	1	14.29
Очекује се, још увек није понуђено	7 ⁴	24.14	5	22.73	2	0
Подзбир	29	100.00	3	100.00	1	28.57
Друго анкетирање						
Нема информација						
Прихваћено	35		25		10	
Очекује се, још увек није понуђено	7		6		1	
Подзбир	4		2		2	
Укупно	46		33		13	

Задовољство накнадом: Резултати почетне анкете показују различите нивое задовољства ПАП-ова понуђеном накнадом за погођену имовину. Укупно 51,72% испитаника (50,00% мушкараца и 57,13% жена) навело је да им накнада делује испод тржишне вредности. Даљих 31,04% (36,36% мушкараца и 14,29% жена) изразило је умерену забринутост, истичући да износ накнаде и сам процес нису испунили њихова очекивања нити одговарали перципираној тржишној вредности. Само 13,79% испитаника (13,64% мушкараца и 14,29% жена) навело је да су задовољни, сматрајући да је накнада у складу са условима на тржишту, док 3,45% (једна испитаница) није имало став по том питању. Три испитаника (10,34%), сва тројица мушкарци, консултовала су адвоката због незадовољства понуђеним износом.

Додатна анкета потврдила је да су ставови и даље подељени. Од 46 испитаника, 3 (6,52%; 1 мушкарац и 2 жене) навела су да је накнада испод тржишне вредности, док 4 (8,70%; сви мушкарци) сматрају да је далеко испод тржишне вредности. Највећа група, 19 испитаника (41,30%; 14 мушкараца и 5 жена), сматрала је да је накнада једнака тржишној вредности. Девет испитаника (19,57%; 6 мушкараца и 3 жене) навело је да нису сигурни. Додатна четири испитаника (8,70%; 2 мушкарца и 2 жене) истакла су да разлике у ценама земљишта по локацији или времену чине накнаду неправедном; један је приметио да су цене земљишта скоро удвостручене од тренутка исплате накнаде. Два испитаника су пријавила правно ангажовање: један је покренуо судски поступак, а други ангажовао адвоката.

³ One of the male respondents accepted compensation following the completion of the court process.

⁴ Two of the male respondents are awaiting the completion of the court process.

Четири испитаника (8,70%; 3 мушкарца и 1 жена) навела су да никада не би добровољно продала своју земљу. Један испитаник (2,17%) није дао одговор.

Иако анкете нису директно питале о променама перцепција између два периода, више испитаника у додатној анкети навело је да су цене земљишта порасле, што је вероватно утицало на њихову тренутну процену адекватности накнаде.

У целини, налази указују да значајан број ПАП-ова прихвата накнаду као фер или упоредиву са тржиштем, али исто тако значајан број сматра да је испод вредности.

Правне жалбе и судски поступци: У почетној анкети пријављена су три случаја (10,34%; сви мушкарци) у којима су покренути судски поступци. У једном случају суд је потврдио првобитну понуду „Србијавода“, након чега је власник прихватио решење и примио накнаду. Преостала два поступка су у току и трају дуже од шест месеци. Разлози за покретање поступка били су ниска понуђена накнада и уверење да понуда не одговара стварној вредности имовине.

Додатна анкета идентификовала је шест испитаника (13,04%) који су поднели жалбу преко адвоката. У пет случајева покренут је судски поступак који је и даље у току, док у једном случају жалба није прешла у судски процес. Од пет активних предмета, четири се односе на незадовољство износом накнаде, а један случај на губитак приступа путу услед реализације Пројекта.

Укупно, иако већина ПАП-ова прихвата накнаду без правне ескалације, приметан мањи број и даље оспорава адекватност накнаде и утицаје повезане са ексерпропријацијом, што одражава трајне забринутости у погледу фер третмана и приступа.

Утицај накнаде на економски статус: Подаци о утицају накнаде на економску ситуацију ПАП-ова показују мешовите перцепције. У почетној анкети, 51,73% испитаника (укључујући већину мушкараца и две жене) навело је да им се економска ситуација није променила, што указује да су накнада и настављена употреба земљишта помогле у очувању финансијске стабилности. Ниједан испитаник није навео побољшање, док је 34,48% (углавном жене) навело умерено погоршање, а 13,79% (углавном мушкарци и једна жена) значајно погоршање. Ове резултате треба тумачити са опрезом јер су многи ПАП-ови наставили да користе своје парцеле и након накнаде, што је могло ублажити негативне последице.

Резултати додатне анкете су слични: од 46 испитаника, 31 (67,39%) навео је да им се економска ситуација није променила, 3 испитаника (6,52%; 2 мушкарца и 1 жена) навела су значајно погоршање, а 8 испитаника (17,39%; 5 мушкараца и 3 жене) умерено побољшање након накнаде. Један испитаник навео је привремено побољшање, јер је у почетку имао корист од закупа земљишта, али је касније трпео губитке услед губитка приступа пољопривредним субвенцијама. Три испитаника (6,52%) нису дала одговор.

У целини, налази обе анкете указују да већина ПАП-ова није доживела промену економског статуса након накнаде, иако је приметан мањи удео који је изразио позитивне или негативне промене. Побољшања су углавном краткорочна и повезана са тренутном финансијском ликвидношћу, док су погоршања повезана са смањењем доступног земљишта или губитком субвенција. Наставак коришћења земљишта након накнаде, у већини случајева, имао је стабилизујући ефекат на економске прилике домаћинства.

Коришћење средстава од накнаде: Начин коришћења средстава од накнаде од стране ПАП-ова одражава различите приоритете, углавном условљене непосредним потребама домаћинства и егзистенцијалним изазовима након експропријације.

У почетној анкети, око половине испитаника (51,72%; укључујући већину жена) навело је да средства од накнаде користи постепено за свакодневне трошкове, што указује на ослањање на овај приход ради одржавања основног животног стандарда. Још 20,69% испитаника (укључујући једну жену) уложило је средства у пољопривреду, користећи их за подршку текућим пољопривредним активностима.

Даље, 13,79% положило је средства као уштеђевину, 6,69% (сви мушкарци) је искористило накнаду за куповину новог земљишта, док је 3,45% (једна жена) средства уложило у унапређење стамбеног објекта, а 3,45% (један мушкарац) за отплату дугова. Ови подаци указују да је накнада углавном помогла у задовољавању краткорочних потреба, а ређе је служила као извор дугорочних инвестиција.

Додатна анкета показала је нешто ширу расподелу начина коришћења средстава. Од 46 испитаника: 4 испитаника (8,7%; 3 мушкарца и 1 жена) користила су накнаду за свакодневне трошкове; 8 испитаника (17,4%; 4 мушкарца и 4 жене) уложила су средства у пољопривреду; 7 испитаника (15,2%; 4 мушкарца и 3 жене) уложило је средства у реновирање или изградњу стамбених објеката; 3 испитаника (6,5%; 2 мушкарца и 1 жена) одложила су средства као уштеђевину; 2 мушкарца (4,3%) купила су ново земљиште; 2 испитаника (4,3%) искористила су средства за возило, односно образовање.

Међутим, 16 испитаника (34,8%) навело је да накнаду још увек није примило, а 3 испитаника (6,5%) нису дала одговор.

У целини, обе анкете показују да већина испитаника користи или планира да користи накнаду углавном за основну потрошњу, унапређење домаћинства и пољопривредне инвестиције, док се релативно мали број одлучује за реинвестирање у земљиште или другу продуктивну имовину. Ово указује да је првенствени фокус на краткорочној економској стабилности домаћинства.

Додатна подршка од „Србијавода“:

Ни у почетној ни у додатној анкети ПАП-ови нису пријавили да су подносили формалне захтеве за додатну помоћ, нити су навели да су добили било какву допунску подршку од „Србијавода“. Ипак, забележено је да је „Србијаводе“ исказало спремност да у случајевима економске неисплативости откупи преостале „сирочад“ парцеле, у складу са чланом 10 Закона о експропријацији.

У почетној анкети, 86,21% испитаника (86,36% мушкараца и 85,71% жена) сматрало је да би њихова заједница имала користи од подршке у приступу запошљавању. Даље, 79,31% испитаника видело је потенцијал за локално запошљавање, углавном на мануелним пословима у вези са изградњом Пројекта (90,91% мушкараца и 42,85% жена), што указује на спремност за учешће у активностима повезаним са Пројектом.

Резултати додатне анкете потврђују овај тренд: 21 испитаник (45,65%; 15 мушкараца и 6 жена) верује да би заједница имала користи од нових могућности запошљавања, углавном у области мануелног рада, стручних занимања и административних послова. Пет мушкараца (10,87%) изразило је лично интересовање за запошљавање на Пројекту.

Током додатне анкете, на питање о укупном утицају Пројекта: 29 испитаника (63,04%; 20 мушкараца и 9 жена) навело је да је њихова перцепција неутрална; 7 испитаника (15,22%; 5 мушкараца и 2 жене) имало је позитиван став; 6 испитаника (13,04%; 5 мушкараца и 1 жена) навело је негативан став; 4 испитаника (8,70%; 3 мушкарца и 1 жена) имала су веома негативан став.

У погледу потреба за подршком у области запошљавања: 32 испитаника (69,57%) истакла су потребу за већим бројем локалних радних места; 2 испитаника (4,35%) навела су потребу за програмима стручне обуке и подршке малим бизнисима; 12 испитаника (26,09%) били су неодлучни.

У целини, налази обе анкете показују конзистентан образац: иако директна додатна подршка није пружена, заједнице имају јасно изражена очекивања у погледу отварања нових радних места и јачања локалних могућности запошљавања као начина за унапређење економске отпорности и остваривање опипљивих користи од Пројекта.

4.2.4 Свест о пројекту и комуникација:

Обавештавање о експропријацији: У почетној анкети, више од половине анкетираних ПАП-ова (55,17%) навело је да су прве информације о почетку процеса експропријације добили од својих комшија који су већ примили званично обавештење од Општине (63,64% мушкараца и 28,57% жена). Око 37,93% испитаника навело је да су били информисани путем званичног позива који је издала Општина (31,82% мушкараца и 57,14% жена), што указује на то да је процес обавештавања напредовао постепено, у складу са фазама верификације власништва. Додатно, 3,45% испитаника

сазнало је за експропријацију када су на терену затекли службене геометре (4,54% мушкараца), док је 3,45% навело да их нико није обавестио (14,29% жена).

Доминирање неформалног преношења информација путем комшија указује на потребу за структурисанијим и транспарентнијим каналима комуникације. Према важећем законодавству, не постоји обавеза јавног обавештавања или јавних расправа пре експропријације, што представља процедурни недостатак у односу на захтеве ЕБРД-а у погледу информисања и укључивања заинтересованих страна.

У додатној анкети, резултати указују на побољшање формалних канала комуникације. Велика већина испитаника — 43 (93,48%; 31 мушкарац и 12 жена) — навела је да су били формално обавештени путем званичних писама Општине. Само два испитаника (4,35%; један мушкарац и једна жена) сазнала су за експропријацију од комшија, а један мушки испитаник (2,17%) сазнао је током састанка са „Србијавадама“.

У целини, резултати указују да је рана комуникација била углавном неформална и вођена унутар заједнице, док је каснија комуникација била структурисанија и спроведена претежно путем званичних писаних обавештења Општине.

Учествовање у јавним консултацијама

У почетној анкети, само 2 од 29 анкетираних ПАП-ова (6,90%; 9,09% мушкараца) навела су да су учествовали у консултацијама које је организовала „Србијаваде“, што указује на ограничено директно учешће погођених домаћинстава. Укупно 31,03% испитаника знало је за консултације, али није желело да учествује (36,36% мушкараца и 14,29% жена), док је 41,38% навело да није знало да су консултације уопште одржане (31,82% мушкараца и 71,42% жена). Још 20,69% испитаника није имало интересовања да учествује (22,73% мушкараца и 14,29% жена), што указује на осећај удаљености од процеса или ниску перципирану релевантност консултација.

Разлози за непојављивање међу онима који су били информисани, али нису учествовали, укључују: неповољно време одржавања (37,93%), удаљеност локације (10,34%), недостатак интересовања (20,69%), као и личне разлоге — старост, здравствене тешкоће или недовољно информација (17,24%). Мања група (6,90%) није желела да наведе разлоге. Ови налази указују да су структуралне и информативне баријере ограничиле учешће и да је потребно пажљивије планирање процеса ангажовања.

У додатној анкети, само 4 испитаника (8,70%; сви мушкарци) потврдили су учешће на јавним консултацијама. Осам испитаника (17,39%; 6 мушкараца и 2 жене) знало је за консултације, али није присуствовало, док 30 испитаника (65,22%; 19 мушкараца и 11 жена) није било свесно да су консултације одржане. Четири мушкарца (8,70%) нису дала одговор.

Међу онима који су знали, али нису присуствовали, наведени су следећи разлози: недостатак интересовања (2 мушкарца), удаљеност места одржавања (две особе — један мушкарац и једна жена), непогодно време (1 мушкарац) и поново недостатак интересовања (један мушкарац и једна жена). Један испитаник није желео да даље објашњава. На питање да ли су консултације биле одржане у време и на месту погодном за жене, старије и запослене, само два испитаника дала су потврдан одговор, док су друга двојица навела „делимично“, без додатних појашњења.

У целини, обе анкете показују да је учешће у консултацијама веома ограничено и углавном доминирали мушкарцима. Налази указују на значајне комуникационе празнине, ограничену доступност и потребу за инклузивнијим, циљаним приступом ангажовању како би информације заиста допрле до свих погођених група и како би учешће у консултацијама било значајно и доступно.

Процена информисаности о процесу експропријације

У почетној анкети, већина испитаних ПАП-ова показала је ограничен ниво информисаности или разумевања процеса експропријације. Укупно 58,62% испитаника (59,09% мушкараца и 57,14% жена) навело је да је потпуно неупознато са процесом, док је 37,93% (40,01% мушкараца и 28,57% жена) навело да је слабо информисано. Само 3,45% (једна испитаница) било је несигурно колико су информисани. Ови налази указују на значајан јаз у преносу информација на нивоу домаћинстава.

Према информацијама добијеним од Општина, званична обавештења о експропријацији садржала су позиве на индивидуалне консултације, током којих су ПАП-овима представљени детаљи о Пројекту, катастарске карте, релевантне законске одредбе и смернице о наредним корацима и правним средствима. Ипак, изгледа да је велики број ПАП-ова примао писана обавештења без довољно личног ангажовања надлежних органа, што може објаснити упоран осећај конфузије и незадовољства. Ово наглашава потребу за приступачнијим, директним каналима комуникације који би ПАП-овима омогућили да постављају питања и разјасне недоумице.

У додатној анкети, перцепције о доступности информација остале су сличне. Од 46 испитаника: 12 (26,09%; 7 мушкараца и 5 жена) навело је да су потпуно неинформисани; 13 (28,26%; 8 мушкараца и 5 жена) слабо информисани; 17 (36,96%; 14 мушкараца и 3 жене) умерено информисани; 2 (4,35%; оба мушкарца) добро информисана; 2 (4,35%) нису била сигурна.

Ови налази потврђују да, упркос формалним процедурама обавештавања, многи ПАП-ови и даље немају јасно разумевање процеса, што указује на потребу за побољшаном садржином и начином преноса информација.

Преференције у погледу начина информисања

У почетној анкети, 58,62% испитаника (59,09% мушкараца и 57,14% жена) навело је да немају посебне преференције у погледу учесталости или формата информисања, док је 17,24% било несигурно. Око 24,14% желело је редовна обавештења (месечно или квартално), а један испитаник је истакао потребу за сталним и приступачним извором информација, попут веб-сајта или контакт особе у заједници. Они који су желели периодична обавештења предложили су огласне табле, локалне састанке или представнике заједнице као ефикасне канале.

Резултати додатне анкете били су слични. Укупно 36 испитаника (78,26%; 25 мушкараца и 11 жена) није имало специфичне преференције за формат информисања.

Од осталих: 5 (10,87%; 4 мушкарца и 1 жена) преферирало је кратко писмо путем поште; 2 (4,35%; оба мушкарца) желела су комуникацију преко локалне контакт особе; појединачни испитаници навели су: адвоката (1 мушкарац), комуникацију уживо (1 жена), или нису дали одговор.

Што се тиче учесталости информација: 16 испитаника (34,78%; 12 мушкараца и 4 жене) није имало преференцију; 18 (39,13%; 13 мушкараца и 5 жена) били су несигурни; 2 испитаника (4,35%; 1 мушкарац и 1 жена) желела су месечна обавештења; 10 испитаника (21,74%; 7 мушкараца и 3 жене) навело је да не желе да примају информације.

Обе анкете показују да, иако званична обавештења допиру до већине ПАП-ова, ниво разумевања и ангажованости остаје ограничен. Будући напори у комуникацији треба да буду јаснији, директнији и инклузивнији — комбинујући званична писана обавештења са непосредним контактом, комуникацијом на терену и каналима заснованим на заједници.

4.2.5 Проблеми са пројектом и жалбе:

Процена информисаности и коришћења механизма за подношење притужби

У почетној анкети, само 3,45% испитаника (једна жена) навело је да је имало забринутости у вези са Пројектом и да је покушало да их реши путем званичних канала. Још 10,34% испитаника (9,09% мушкараца и 14,29% жена) навело је да је имало забринутости, али да се нису обратили никоме ради њиховог решавања. Велика већина испитаника — 86,21% (86,36% мушкараца и 85,71% жена) — навела је да нема никаквих забринутости у вези са Пројектом.

На питање да ли знају где могу поднети жалбу, само 6,90% испитаника (један мушкарац и једна жена) навело је да зна како да уложи жалбу или затражи правну заштиту, идентификујући локалну самоуправу или суд као надлежне канале. Преосталих 93,10% навело је да не зна коме би се обратило. Ово указује да, иако су формалне информације о правним средствима можда биле наведене у писаним обавештењима, оне нису биле схваћене као јасан, приступачан и практичан механизам за подношење притужби.

У додатној анкети, информисаност о механизмима за подношење жалби била је нешто већа, али и даље ограничена. Од 46 испитаника: 19 (41,30%; сви мушкарци) рекло је да зна коме може поднети жалбу; 17 (36,96%; 9 мушкараца и 8 жена) рекло је да не зна; 10 (21,74%; 5 мушкараца и 5 жена) било је несигурно.

Што се тиче појаве забринутости: 12 испитаника (26,09%; 10 мушкараца и 2 жене) навело је да су имали проблем и да су се обратили некоме, 2 мушкарца (4,35%) навела су да су се обратила адвокату, 32 испитаника (69,56%; 21 мушкарац и 11 жена) навела су да нису имала забринутости.

Међу онима који су имали забринутости: 4 су навела да су имали проблем, али да се нису обратили никоме, 4 су покушала да реше проблем, 4 нису желела да одговоре.

Најчешћи разлог за непримање правне заштите био је недостатак финансијских средстава. На питање да ли су надлежни органи одговорили на њихове жалбе, испитаници су навели да су били обавештени да ће добити одговор, али у тренутку анкетирања још увек су чекали.

Закључак

Обе анкете показују да је информисаност о механизмима за подношење притужби ограничена, као и њихова стварна употреба. Док је мали број ПАП-ова користио званичне канале, већина или није била свесна постојећих опција, или је била оклевала да их искористи због недовољног разумевања процедура, перципиране сложености или неповерења у институције.

Ово наглашава потребу да се комуникација о механизмима за подношење притужби значајно унапреди — кроз једноставна објашњења, јасне кораке, истицање доступних опција и јасна уверења да нема одмазде — како би сви ПАП-ови могли безбедно и ефективно да изнесу своје забринутости.

4.2.6 Додатна запажања током анкете и разговора са РАП-овима

Теренске анкете и интервјуи са домаћинствима спроведени у септембру 2025. године у општинама Уб и Ваљево идентификовали су низ забринутости које су изнела погођена домаћинства. Ови коментари одражавају и директне утицаје стицања земљишта, као и шира схватања о начину реализације Пројекта.

Разлике у накнадама и правни спорови

Доминирајућа тема била је недоследност у износима накнада. Испитаници су навели да су цене по ару значајно расле између 2020. и 2025. године, као и да су и суседне парцеле, процењене у приближно истом периоду, понекад добијале различите износе. Ова перципирана неједнакост довела је до незадовољства и неповерења. Неки ПАП-ови су ангажовали адвокате или ушли у преговоре због осећаја да је њихова имовина потцењена.

Катастарски проблеми и компликације у вези са власништвом

И ПАП-ови и представници локалне самоуправе указали су на проблеме са нетачним или застарелим катастарским подацима. У појединим случајевима парцеле су биле уписане на бивша друштвена предузећа или на приватна лица која нису стварни власници, док су друге имале преклапајуће или непотпуне податке. Оваква неслагања довела су до кашњења у исплати накнада, онемогућила поједине стварне власнике да остваре права, и у неким случајевима захтевала су покретање судских поступака ради исправке.

Ранљивост у приступу води

У више погођених села, посебно у КО Радуша и КО Памбуковица, домаћинства се ослањају на приватне или заједничке бунаре јер не постоји централни водовод. Четири бунара у Радуши (два јавна, два приватна) снабдевају водом око 18–20 домаћинстава. Становници су изразили забринутост да би радови могли оштетити или укинути ове бунаре, што би их оставило без одговарајућег извора воде.

Забринутости у погледу приступних путева

Домаћинства у КО Гола Глава изразила су бојазан да би радови на Пројекту могли довести до блокаде или ограничења приступа њиховим кућама. У најмање четири домаћинства могли би се јавити такви проблеми. Иако је Општина упозната са ситуацијом, у тренутку анкете ПАП-овима нису биле комунициране мере ублажавања. Очување безбедног и континуираног приступа кућама и пољима представља кључно очекивање ПАП-ова.

Информативни јазови и ограничена транспарентност

Многи испитаници навели су да су информације о Пројекту и процесу експропријације биле недовољне или недоследне. Већина је навела да је за Пројекат сазнала преко комшија или неформалних извора, а не директно од Општине. Нерезидентни власници земљишта, посебно они који живе у иностранству, изјавили су да су на упите упућене општинским службама често добијали неодређене или одложене одговоре, што доприноси перцепцији да процес није транспарентан.

5. Закључци и корективне мере

Преглед

Процена тренутног процеса експропријације указује на висок ниво усаглашености са Условима за успешност (Performance Requirements) Европске банке за обнову и развој (ЕБРД), посебно у погледу законитости поступка, исплате накнада и транспарентности. Међутим, остају одређени недостаци, нарочито у домену обнове средстава за живот и суштинског консултативног процеса са погођеним странама.

Иако процес показује добру координацију између општина Уб и Ваљево и ЈВП „Србијаводе“, и већина погођених власника земљишта је примила накнаду, присутне су процедуралне недоследности и кашњења проистекла из катастарских грешака, преклапајућег власништва и судских спорова. Ови изазови успорили су завршетак процеса и у појединим случајевима одложили исплату накнада.

Кључни налази

Процес експропријације се спроводи у складу са националним законодавством. Национални правни оквир је у великој мери усклађен са стандардима ЕБРД-а, са изузетком два подручја: накнада по принципу вредности замене у односу на тржишну вредност; значење и обим „суштинских“ консултација.

Не постоје LAP/RAP документи који би управљали овим разликама, али се ово не сматра високим ризиком, из следећих разлога: разлика између вредности замене и тржишне вредности није значајна, и „Србијаводе“ имају механизме за ублажавање ових утицаја; експропријација стамбеног објекта још није започета; потенцијални недостаци идентификовани су у овом извештају, а мере ублажавања дефинисане су у табли корективних акција; мере обнове средстава за живот биће развијене кроз LRP; консултације и обелодањивање информација наставиће се током планирања и имплементације Пројекта (консултације су већ одржане у сваком од погођених села током периода обелодањивања ESIA-e).

Накнаде додељене погођеним лицима углавном су усклађене са тржишним вредностима, што је потврђено упоредном анализом цена.

Економски утицаји

У обе анкете, око 9,33% испитаника пријавило је погоршање економске ситуације, а још 24,00% умерено погоршање. Ипак, упоредна анализа тржишних цена не указује на то да је накнада била испод тржишних стопа. Ово сугерише да би накнада, у принципу, требало да омогући куповину заменског земљишта и обнову средстава за живот.

Ови самопроцењени налази могу уместо тога указивати на транзиционе изазове, као што су ограничен приступ одговарајућем заменском земљишту, недостаци у финансијској писмености или шири економски фактори, попут инфлације, а не на недостатке самог оквира за накнаду. У појединим случајевима ови утицаји можда нису директно повезани са самим Пројектом, посебно имајући у виду да су неки ПАП-ови примили накнаду, а истовремено задржали приступ и наставили да користе земљиште.

Постоји распрострањена перцепција међу локалним становништвом да би обим експропријације могао бити проширен у будућности, што изазива забринутост и умањује поверење у процес.

Иако је накнада генерално исплаћена у складу са законом и тржишним условима, стопе су се мењале током година, што је створило утисак неправичности и довело до неповерења међу ПАП-овима.

ПАП-ови су пријавили трајне изазове у вези са: катастарским грешкама; нејасним власничким статусом; нерешеним историјским питањима уписа.

Ови проблеми довели су до кашњења у исплатама, покретања судских спорова и неслагања између процењеног и стварног броја ПАП-ова. Тренутни подаци сугеришу да је укупан број ПАП-ова можда мањи од првобитно процењених 307 — вероватније ближи 250 (непотврђено).

Недостатак благовремених информација, неуједначено ангажовање и слаби механизми повратних информација допринели су ограниченом поверењу међу ПАП-овима. Национални процеси експропријације често се доживљавају као непрозирни, са ограниченим протоком информација, ограниченим могућностима за жалбу и недовољним укључивањем погођених страна. Ово ствара шире друштвене и репутационе ризике у вези са перципираном нетранспарентношћу и неуједначеним ангажовањем.

Препоруке

Број	Препорука	Опис	Временски оквир	Одговорност
2	Верификација достављених информација о утицајима	Током анкетирања, уочено је више неслагања и нејасноћа у информацијама које су дали РАР-ови, посебно у вези са специфичним врстама утицаја. На пример, неки РАР-ови су навели да користе бунаре као извор воде за наводњавање, али није јасно да ли су ти бунари формално признати и обештећени у оквиру процеса експропријације. Верификација пријављених утицаја, укључујући и оних на економски значајну имовину (нпр. бунари за наводњавање, приступни путеви/стазе и сл.), спроведена је у мери у којој је то било могуће током додатне анкете (на основу информација које су обезбедили ПАП-ови), међутим мора бити настављено током припреме и имплементације LRP-а. како би се осигурало да су сви утицаји правилно идентификовани и обештећени. Ово треба да укључи и унакрсну проверу запажања са терена са проценама вредности и техничком документацијом, као и документовање и решавање евентуалних пропуста који могу утицати на обнову егзистенције. Додатне информације о процени и накнади затражене су од „Србијавода“. Верификација ће помоћи да се обезбеди да су сви оправдани губици узети у обзир и омогућиће креирање циљаних корективних мера, где је то потребно.	Током јавних консултација и током имплементације пројекта	"Србијаводе", уз подршку Консултанта и Општина, ЕРС Извођач (уз подршку консултанта)
3	Израда и ажурирање Плана поновног успостављања извора прихода:	План за обнову средстава за живот (LRP) припрема се како би се пружила подршка ПАП-овима чија средства за живот можда неће бити у потпуности обновљена само путем накнаде. LRP ће дефинисати циљане мере за подршку рањивим домаћинствима и онима који трпе значајне економске губитке, укључујући приступ обукама, могућностима запошљавања и	Током јавних консултација	"Србијаводе", уз подршку специјализованих консултаната, ЕРС Извођач (уз подршку консултанта)

		продуктивној имовини. План ће бити заснован на резултатима додатних анкета и фокус групних дискусија и укључиће прилагођену подршку у складу са специфичним потребама идентификованим током консултација. LRP ће бити финализован током периода обелодањивања. LRP ће бити ажуриран када постану доступне додатне, верификоване информације о погођеном земљишту, а затим на периодичној (годишњој) основи, у складу са добром праксом мониторинга и извештавања.		
4	Ојачати ангажовање заинтересованих страна	Повећати учесталост и квалитет активности ангажовања заинтересованих страна. Јасна и учестала комуникација је кључна за ублажавање забринутости заједнице у вези са обимом и коначним исходом процеса експропријације. Обезбедити да комуникација буде инклузивна, разумљива и доступна рањивим и домаћинствима на чијем је челу жена. Користити састанке на нивоу насеља, флајере, као и посебан механизам за жалбе ради решавања забринутости заједнице и ефикасно информисање заједнице о Пројекту.	Током јавних консултација у током читавог периода имплементације Пројекта	“Србијаводе”, уз подршку Консултанта, Општина и ЕРС Извођача (уз подршку консултанта)
5	Циљане консултације са власницима стамбеног објекта	Спровести фокусиране консултације са власницима стамбеног објекта који ће потенцијално бити под утицајем Пројекта ради представљања ризика, разумевања њиховог става и дефинисања времена доношења одлука и расположиве подршке. Консултације са ПАП-овима спроведене су током додатне анкете и у оквиру процеса обелодањивања, и биће настављене током целокупне имплементације Пројекта. Наставити процес експропријације у потпуној усклађености са захтевима EBRD и националним прописима, обезбеђујући транспарентност и фер поступак.	Током јавних консултација и током имплементације пројекта	“Србијаводе”, уз подршку Консултанта и Општина
6	Успоставити Механизам за решавање жалби (GRM)	Обезбедити да постоји у потпуности функционалан механизам за решавање жалби. Повећати свест о GRM-у и обезбедити могућност анонимног подношења жалби без ризика од одмазде. GRM треба да буде укључен у LRP.	Пре имплементације Плана поновног успостављања извора прихода (LRP)	“Србијаводе”, уз подршку Консултанта, Општина и ЕРС Извођача (уз подршку консултанта)
7	Пружити подршку за поновно успостављање	У случајевима где појединци имају потешкоће у поновном успостављању извора прихода, упркос добијеној накнади у висини тржишне вредности,	Током трајања Пројекта	“Србијаводе”, уз подршку Консултанта, Општина и ЕРС

	извора прихода (ако је применљиво):	разматра се могућност пружања додатне подршке, као што су: могућности запошљавања на Пројекту, приступ стручном оспособљавању, приоритетни закуп јавног земљишта, подршка у приступу инвестиционим средствима за пољопривреду (иницијативе за подршку пољопривреди које подржава држава или међународне финансијске институције). Остале мере могу бити идентификоване на основу резултата додатних анкета и дискусија у фокус групама и биће детаљно описане у Плану поновног успостављања извора прихода (LRP)		Извођача (уз подршку консултанта)
--	--	--	--	-----------------------------------

Доња табела сумира корективне мере идентификоване током прве фазе прикупљања података.

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
Израда Матрице права (Entitlement Matrix)	Припремити свеобухватну Матрицу права (Entitlement Matrix)	Припремити свеобухватну Матрицу права (Entitlement Matrix) (на основу верзије дате у наставку), која ће служити као кључни алат за дефинисање и комуникацију спектра мера накнаде и подршке које су доступне различитим категоријама РАР-ова. Матрица треба јасно да прецизира: • Врсте губитака (земљиште, објекти, усеви, пословање, приступ и сл.) • Категорије РАР-ова (власници, закупци, неформални корисници, рањива домаћинства и др.) • Одговарајућа права (новчана накнада, прелазна новчана подршка, подршка за поновно успостављање извора прихода, помоћ при пресељењу и сл.) • Одговорности (ко је задужен за испоруку права) • Време и начин испоруке	Матрица ће бити укључена у LRP – до краја периода јавних консултација.
Израда LRP-а	Развити LRP усклађен са захтевима EBRD PR5	Спровести додатна истраживања (стратификовано узорковање по полу, величини поседа и тежини утицаја, са фокусом на недовољно заступљене групе, укључујући рањиве групе), дискусије у фокус групама и процес прикупљања/верификације података током периода јавног објављивања. Припремити LRP са фокусом на погођена домаћинства која пријављују погоршање економског статуса или немогућност куповине заменског земљишта. • Користити податке из почетног и додатног друштвено-економског истраживања (фаза 1 и фаза 2 анкетирања), дискусије у фокус групама и са консултација ради идентификације РАР-ова под значајним утицајем Пројекта и посебно рањивих РАР-ова. • Дефинисати критеријуме подобности за подршку поновног успостављања извора прихода, укључујући индикаторе као што су проценат губитка земљишта, економска рањивост, зависност домаћинства и пол. • Укључити посебно рилагођене мере као што су: – Подршка за обезбеђивање пољопривредног земљишта или алтернативних извора прихода – Приступ државним и пољопривредним програмима подстицаја (нпр. IPARD)	За додатно анкирање, прикупљање и верификацију података – првих 60 дана периода јавног објављивања. За припрему LRP-а – до краја периода јавних консултација (LRP треба да буде предмет формалног процеса објаве и консултација, а као минимум, морају бити у потпуности испуњени услови наведени на крају предложених мера).

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
		– Обуке и стручна подршка у складу са потребама локалног тржишта – Помоћ пољопривредној проузводњи (нпр. семе, ђубриво, алати и сл.) или почетна подршка за мала предузећа (нпр. за непољопривредне делатности) • Повезаност са могућностима запошљавања на пројекту и ширем региону. Обезбедити смислено учешће РАР-ова у развоју садржаја LRP-а кроз консултације. • Интегрисати мере за решавање жалби РАР-ова. • Коначни LRP треба да садржи оквир за праћење и буџетирани план имплементације. Да би се обезбедила ефикасност и легитимност Плана поновног успостављања извора прихода (LRP), потребно је у потпуности испунити следеће услове: • LRP мора бити развијен кроз партиципативни процес који обезбеђује суштинско учешће заинтересованих страна и допринос особа под утицајем Пројекта (РАР). • НЛАСАР документ треба ажурирати како би укључио налазе из додатне анкете и ажурирану матрицу права. Ове измене морају бити финализоване и објављене са довољно преосталог времена (минимум 60 дана) у оквиру званичног периода јавних консултација. • LRP треба да садржи јасан и применљив план за наставак ангажовања заинтересованих страна током фазе имплементације.	
Физичко пресељење	Кућа са двориштем и помоћним објектима налази се унутар подручја акумулације, мерено према свим пројектним параметрима (круна бране, ниво воде 10.000 или нормалан ниво воде). Да би	Покренути процес консултација са власницима, уз упозорење на ризике повезане са Пројектом и положај куће у односу на пројектоване нивое воде. Поступак експропријације покренути само уколико се утицај не може избећи. Уколико је неопходно, обезбедити накнаду у пуној заменској вредности, која одражава тржишну цену имовине и све трошкове пресељења (као што су трошкови премештања и прелазне подршке, ако је применљиво, у случају физичког дислокације), као и регистрацију, административне и друге додатне мере које ће бити договорене са РАР-ом, у складу са релевантним околностима. Наставак коришћења имовине и обављање животних активности на њој може се наставити након исплате накнаде (или по завршетку	За консултације са домаћинством – трећи квартал 2025. Године За завршетак експропријације – најмање три месеца пре мобилизације на локацији Оставити најмање 60 дана од пријема накнаде за пресељење (напуштање куће)

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
	се оправдало изузимање куће из експропријације, ниво воде у акумулацији би морао трајно да се одржава испод пројектованих нивоа.	преноса власништва), све до тренутка када земљиште и објекти морају бити напуштени ради имплементације Пројекта.	
Трошкови замене земљишта и друге имовине	Пореска управа врши процену вредности земљишта (пољопривредног и грађевинског) на основу тржишне вредности и евидентираних трансакција, али не узима у обзир додатни порез на пренос власништва који би власник експроприсаног земљишта морао да плати приликом куповине замјенског земљишта. Овај порез је везан за цену нове непокретности. Међутим, административно	Предложене алтернативне мере укључују: - За РАР-ове који нису добили пуну заменску вредност за своје земљиште и желе да купе ново земљиште, развити додатне мере као део LRP-а (у договору са ЈВП Србијаве) како би се омогућило идентификованим РАР-овима да купе заменске парцеле, чиме би се испунили EBRD захтеви за заменску вредност. - Дозволити РАР-овима да наставе са коришћењем експроприсане имовине све док та имовина не буде потребна за реализацију Пројекта, без обзира што је накнада већ исплаћена. Ово укључује коришћење имовине и након правног преноса власништва на Републику Србију, што значи коришћење без плаћања пореза на земљиште и пореза на пренос власништва током продуженог периода коришћења. За власнике земљишта у зони акумулације ово потенцијално може значити 2–3 године додатног коришћења земљишта. - Унапређење квалитета другог пољопривредног земљишта у власништву РАР-а, кроз нивелисање и прераспodelу површинског слоја земљишта прикупљеног са експроприсаног подручја.	- Мере треба развити и применити пре него што приступ земљишту буде потребан. - Завршити експропријацију тако да се омогући бар једна пољопривредна сезона након исплате накнаде. - Меру спроводи ЕРС извођач. - Накнада мора бити регулисана пре него што приступ земљишту буде потребан.

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
	није могуће да општине организују исплату ове додатне накнаде.		
Додатне консултације, унапређено информисање и ангажовање	Јавне консултације су организоване у општини УБ 2024. године, са циљем да се објасни Пројекат, подручје земљишта које је захваћено и потенцијални утицаји на појединачну имовину. Током консултација је такође објашњен процес експропријације и захтеви у вези са стицањем земљишта. Консултације су добро прихваћене од стране локалне заједнице, али је посећеност била слаба због термина и локације одржавања састанка.	“Србијаводе”, уз подршку локалних самоуправа Ваљево и УБ, треба да организују јавне консултације у Ваљево и Убу. Јавне консултације треба организовати у свакој од погођених катастарских општина појединачно. На њима треба да присуствују представници “Србијавода” и општина одговорних за спровођење процеса експропријације. Консултације треба организовати у одговарајућем локалном простору (канцеларија катастарске општине – месна заједница, или други већи простор). Термин предложеног састанка треба заказати тако да омогући већу посећеност (ван радног времена или времена радова на њивама). Обавештења о јавним консултацијама треба објавити на локалним огласним таблама и у локалним медијима (радио, новине), довољно унапред. Организација јавних расправа и обавештавање треба да узму у обзир опције које обезбеђују родну равноправност у присуству (прикладни и приступачни простори, одговарајуће време и сл.). Дискусије у фокус групама (мешовите и само за жене) треба спровести након консултација	Октобар 2025. за КО Гола глава (Ваљево) Октобар 2025. за КО Памбуковица (УБ) Октобар 2025. за КО Радуша (УБ) Октобар 2025. за КО Слатина (УБ)

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
Правовремена накнада	Промене на локалном тржишту земљишта могу утицати на могућност РАР-ова да добијену накнаду искористе за куповину одговарајућег заменског земљишта. До сада нису пријављени проблеми са исплатом накнада у законски прописаном року након потписивања понуде за накнаду.	Накнада у висини тржишне вредности већ се исплаћује РАР-овима. Додатне мере ће бити развијене као део LRP-а, а договорена подршка биће обезбеђена на захтев од стране РАР-а.	Током целог процеса експропријације
Имплементација Плана поновног успостављања извора прихода	Локална заједница је истакла недостатак расположивог пољопривредног земљишта у области, као и растуће цене земљишта као разлоге због којих не би могли да искористе накнаду за	Да би се ублажио ризик и обезбедила ефикасна обнова извора прихода, посебно за домаћинства која су значајно погођена губитком земљишта или имају посебно рањиве чланове (коначне мере поновног успостављања извора прихода биће укључене у LRP), “Србијаводе” треба да имплементира свеобухватан механизам подршке, који укључује, на пример: – Локално запошљавање и обука: – Извођач радова да припреми и спроведе стратегију локалног запошљавања и да је огласи локално, како би се повећала запосленост током фазе изградње. – Укључити програме обуке за унапређење квалификација локалне радне снаге током имплементације Пројекта,	Током фазе изградње и у првој години фазе рада

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
	куповину додатног земљишта и обнову извора прихода. Ове тврдње нису могле бити чврсто потврђене током ове анализе. Понуда за продају је ограничена и веома разнолика и није увек поуздан показатељ расположивости земљишта. Ипак, постоји ризик да нека домаћинства неће моћи да обнове своје изворе прихода само на основу добијене накнаде и да ће им бити потребна додатна подршка. “Србијаводе” треба да буде спремно да обезбеди додатну подршку РАР-овима чији су извори прихода озбиљно угрожени	ради боље припреме за радна места (могућности да се понуде члановима домаћинстава погођених значајним губитком земљишта или рањивим домаћинствима, појединачно). – Подршка за развој пољопривреде и предузетништва: – “Србијаводе” да понуди информативне консултације о програмима грантова и другим облицима подршке за пољопривреду или друге делатности (нпр. IPARD), уз подршку институција као што је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. – Помоћ у запошљавању и повезивање: – “Србијаводе” да понуди информативне консултације о програмима обуке и помоћи у запошљавању, укључујући подизање свести о постојећим програмима као што су Национална служба за запошљавање и Фондација Дивац.	

Корективна мера	Опис	Начин спровођења	Временски оквир
	пројектом, у процесу поновног успостављања извора прихода, било директно РАР-овима или другим члановима њихових домаћинстава.		

Матрица права на накнаду

Накнада и права треба да обезбеде да ПАП-ови могу да одрже или унапреде своја средства за живот и животни стандард након имплементације Пројекта. За потребе утврђивања подобности, датум пресека за Пројекат утврђен је као 18. август 2022. године, што одговара датуму завршетка социо-економске анкете. Лица која након овог датума заузму или унапреде погођене површине неће имати право на накнаду. Табела у наставку приказује права за различите категорије ПАП-ова и одговарајуће утицаје повезане са Пројектом.

Права која су представљена у наставку примењују се на све утицаје на земљиште и имовину који су потребни за Пројекат, укључујући и тренутно идентификована подручја, као и свако додатно земљиште које би могло бити потребно у каснијим фазама (нпр. проширење путева, таложнице седимената и приступни путеви, сеоски путеви, као и радови на приобаљу). На овај начин осигурано је да су сви такви утицаји обухваћени овом матрицом.

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
А. ТРАЈНИ УТИЦАЈИ				
А1. ОБЈЕКТИ				
Губитак стамбеног објекта	Власник са формалним правом (укључујући и оне који имају захтев на земљиште који је признат или препознатљив по националним законима)	Консултације о техничким/дизајнерским опцијама за изузимање из експропријације. Представљање ризика повезаних са задржавањем имовине	“Србијаводе”	Q3 2025
		Накнада пуне заменске вредности имовине И покривање свих трошкова повезаних са пресељењем (као што су трошкови премештања и прелазне подршке, ако је применљиво, у случају физичког пресељења), уз регистрацију, административне и друге додатне мере које ће бити договорене са РАР-овима, у складу са релевантним околностима.	Србијаводе као корисник експропријације, уз подршку општине као административног органа	Регулисање накнаде најмање три месеца пре мобилизације на локацији, омогућавајући најмање 60 дана за пресељење.
		Наставак коришћења имовине и обављање животних активности на имовини и након исплате накнаде (или завршетка преноса власништва), све до тренутка када земљиште и објекти морају бити напуштени ради имплементације Пројекта.	ЕРС извођач	РАР мора бити обавештен о року за напуштање куће најмање 60 дана унапред.
Губитак нестамбених објеката који се користе за држање и	Власници објеката који се користе за држање стоке (није од значаја да ли је власник објекта уједно и	Накнада пуне заменске вредности, која одражава тржишну цену имовине И покривање свих трошкова повезаних са пресељењем (као	“Србијаводе”	Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан.

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
узгој стоке (шупе, штале и сл.)	власник земљишта, купац или неформални власник/корисник земљишта, под условом да је сносио трошкове изградње или стекао власништво на други, препознатљив начин)	што су трошкови пресељења, ако је применљиво), уз регистрацију, административне и друге додатне мере које ће бити договорене са РАР-овима, у складу са релевантним околностима. Наставак коришћења имовине и обављање животних активности на имовини и након исплате накнаде (или завршетка преноса власништва), све до тренутка када земљиште и објекти морају бити напуштени ради имплементације Пројекта.	ЕРС извођач	Правовремено обавештавање о потреби напуштања објеката. РАР мора бити обавештен о року за напуштање објекта најмање 60 дана унапред.
Нестамбене структуре (нпр. бунари)	Власници/корисници погођених бунара	Обезбеђивање заменских бунара најмање истог квалитета и капацитета.	“Србијаводе”	Заменски бунар мора бити обезбеђен пре уклањања постојећег.

С - ДРУГЕ СИТУАЦИЈЕ РАСЕЉАВАЊА

А2. ЗЕМЉИШТЕ

Пољопривредно земљиште, без обзира на обим губитка (делимичан или потпун губитак имовине)	Власник са формалним правом (укључујући и оне који имају захтев на земљиште који је признат или препознатљив по националним законима)	Заменско земљиште (уколико је доступно) једнаке или веће вредности и сличне продуктивности, у непосредној близини или у оквиру ширег подручја, уз покривање свих применљивих трошкова повезаних са пресељењем, административних и регистрационих мера, у складу са релевантним околностима (уколико не постоји погодна заменска парцела, или ако власник то преферира) ИЛИ Накнада у пуној заменској вредности, која одражава тржишну цену имовине И покривање свих трошкова повезаних са пресељењем (као што су трошкови пресељења, ако је применљиво), уз регистрацију, административне и друге додатне мере које ће бити договорене са РАР-има, како би се квалификованим РАР-овима омогућила куповина заменских парцела, чиме се испуњавају захтеви EBRD-а у вези са трошковима замене.	"Србијаводе"	По поднетом захтеву од стране РАР Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан Накнада у висини тржишне вредности већ се исплаћује РАР-овима Мере ће бити развијене као део LRP-а, а договорена подршка биће обезбеђена на захтев РАР-а
---	---	---	--------------	---

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
	Закупци	Заменско земљиште сличне продуктивности. Ако земљиште није доступно, размотрити обезбеђивање адекватне накнаде или додатне мере у складу са условима закупа и значајем губитка. Накнада се утврђује на основу верификованих услова закупа, укључујући преостали период закупа, вредност изгубљене употребе или продуктивности, као и све документоване трошкове или губитке настале услед утицаја.	“Србијаводе” као корисник експропријације, уз подршку општине као административног органа	По поднетом захтеву од стране РАР Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан
	Незванични корисници земљишта (уколико их има)	Закупљена парцела у државној својини	“Србијаводе” као корисник експропријације, уз подршку Општине као управног органа	По поднетом захтеву од стране РАР. Обезбедити пре него што приступ земљишту буде потребан.
A3. УСЕВИ И ВИШЕГОДИШЊЕ БИЉКЕ НА ЗЕМЉИШТУ				
Губитак једногодишњих усева који нису могли бити пожњевени пре преузимања земљишта	Власници усева (није од значаја да ли је власник усева уједно и власник земљишта, закупца или неформални власник/корисник земљишта, под условом да је сносио трошкове садње усева или стекао власништво на други, препознатљив начин)	Обезбедити могућност а жетве, где год је то изводљиво. Уколико чекање на обављање жетве није могуће, обезбедити накнаду у пуној заменској вредности, која одражава тржишну цену експроприсаних усева, уз корекцију у складу са делом који је већ убран.	ЕРС извођач “Србијаводе”	Пре него што приступ земљишту буде потребан, обезбедити писмено обавештење најмање једну пољопривредну сезону пре него што је потребан улазак на земљиште. Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
Губитак вишегодишњих биљака и дрвећа (воћке, виногради и друге плодносеће биљке)	Власници биљака (није од значаја да ли је власник биљака уједно и власник земљишта, купац или неформални власник/корисник земљишта, под условом да је сносио трошкове садње или стекао власништво на други, препознатљив начин)	Право на убирање плодова, где је могуће	ЕРС извођач	Пре него што приступ земљишту буде неопходан, обезбедити обавештење унапред.
		И Накнада по пуној вредности замене, која се заснива на старосној категорији и рачуна као бруто тржишна вредност једногодишњег прихода помножена са бројем година потребних да вишегодишња биљка достигне сличну продуктивност/старост, уз додатак цене садница и почетних материјала.	“Србијаводе”	Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан
Губитак вишегодишњих биљака и дрвећа (који још не доносе плодове/дрво)		Накнада по пуној вредности замене, заснована на тржишној цени запремине сувог дрвета, уз додатак цене садница и почетних материјала.	“Србијаводе”	Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан
A4. ДРУГЕ СИТУАЦИЈЕ ПРЕСЕЉАВАЊА				
Губитак приступа уобичајеним ресурсима, погодностима, заједничким ресурсима и објектима у власништву заједнице	Заједнице или домаћинства	Правовремено информисање о сметњама, обезбеђивање краткорочних алтернативних решења за све критичне услуге док се приступ не обнови. Обнова јавног власништва или услуга (путеви, објекти од јавног интереса или слично). Поновно успостављање приступа погодностима или услугама на претходни ниво.	“Србијаводе” и ЕРС извођач	Током целе фазе изградње.
Успостављање трајне службености (може бити потребно ради пресељења инфраструктуре, обезбеђивања приступа и сл.)	Власници парцела	Накнада по пуној вредности замене, која одражава тржишну цену непокретности и релевантне додатне мере Уколико наметнута службеност онемогући економско коришћење земљишта, парцела мора бити откупљена у целости.	“Србијаводе” и ЕРС извођач	Током целе фазе изградње.

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
Неодређени утицај (укључујући и коришћење и управљање екосистемима)	Свако лице погођено утицајем	Сваки неодређени утицај биће ублажен у складу са принципима и циљевима овог документа	Није применљиво	Није применљиво
Подршка рањивим групама становништва	Категорије рањивих група биће дефинисане (укључујући домаћинства са приходима испод линије сиромаштва, домаћинства на чијем је челу жена, старија лица без породичне подршке, домаћинства са више малолетне деце, домаћинства са чланом са инвалидитетом и сл.)	Упис (укључивање) подобних чланова домаћинства у државне програме социјалне помоћи, ако већ нису укључени Приоритет у локалном запошљавању за радно способне чланове рањивих домаћинстава	Србијаводе као корисник експропријације, уз подршку општине као административног органа, и ЕРС извођача	Циљана помоћ и континуиране мере подршке обезбеђују се онолико дуго колико је потребно да би рањива домаћинства могла да обнове или одрже свој животни стандард. Током целе фазе изградње.
A.5 МЕРЕ ЗА ПОНОВНО УСПОСТАВЉАЊЕ ИЗВОРА ПРИХОДА				
Трајни губитак могућности за наставак пољопривредне производње	Претходни власници земљишта (носилац права својине и чланови њихових домаћинстава) који немају могућност или жељу да наставе са пољопривредном производњом након експропријације (због старости, здравственог стања, ограничене могућности за куповину заменског земљишта)	Наставак коришћења експроприсане имовине до тренутка када је имовина неопходна за имплементацију Пројекта, без обзира на статус накнаде и власништва	ЕРС извођач	За напуштање земљишта – најмање једна пољопривредна сезона након што је накнада исплаћена.
		Приступ информацијама о стратегији запошљавања коју је развио извођач радова. Приступ смисленим консултацијама о програмима обуке за стицање вештина и подршци у запошљавању (Национална служба за запошљавање, Фондација Дивац и други). Приступ програмима обуке за унапређење вештина (стручно оспособљавање, курсеви енглеског и рада на рачунару, обуке у области услуга и администрације...). Приступ радним местима повезаним са Пројектом.	“Србијаводе” и ЕРС извођач	По поднетом захтеву од стране РАР након проактивног ангажовања и потврде њиховог интересовања. Током фазе изградње и у првој години фазе рада.
B. ПРИВРЕМЕНИ УТИЦАЈИ				

Врста губитка	Лице са правом	Право на накнаду	Одговорност	Временски оквир
Утицаји проузроковани привременим заузећем земљишта и свака штета на имовини настала током привременог заузећа	Власник имовине (укључујући и оне који имају захтев на земљиште који је признат или препознатљив по националним законима)	Тржишна цена закупа за време трајања заузећа + трошкови замене у складу са овом матрицом за погођене усеве, воћњаке, расаднике итд. + накнада за сваку штету на имовини процењену по замјенској вредности И; Земљиште мора бити враћено у првобитно стање. Побољшани квалитет земљишта услед радова на површинском слоју који не сме бити уклоњен, осим ако није другачије договорено са власником.	“Србијаводе” и ЕРС извођач	Током целе фазе изградње. Регулисање накнаде пре него што приступ земљишту буде неопходан
Мере за поновно успостављање извора прихода – Привремени губитак могућности за наставак пољопривредне производње	Претходни власници земљишта који намеравају да наставе са пољопривредном производњом на замјенском земљишту купљеном од добијене накнаде	Наставак коришћења експроприсане имовине до тренутка када је имовина неопходна за имплементацију Пројекта, без обзира на статус накнаде и власништва	ЕРС извођач	За напуштање земљишта – најмање једна пољопривредна сезона након што је накнада исплаћена.
		Побољшање квалитета другог пољопривредног земљишта у власништву РАР-а, кроз нивелисање и прерасподелу површинског слоја земљишта прикупљеног са шире експроприсане површине	“Србијаводе” и ЕРС извођач	По поднетом захтеву од стране РАР
		Приступ ресурсима, укључујући консултације о програмима грантова и другим облицима финансијске или стручне подршке за пољопривреду (нпр. IPARD)	“Србијаводе” и ЕРС извођач	Током фазе изградње и у првој години фазе експлоатације

Прилог А

Упитник за истраживање

Видети издвојен документ – ESIA Volume II HLACAP Прилог: Упитник

Прилог Б

Аерофотографије снимљене током прелета дрона изнад подручја пројекта

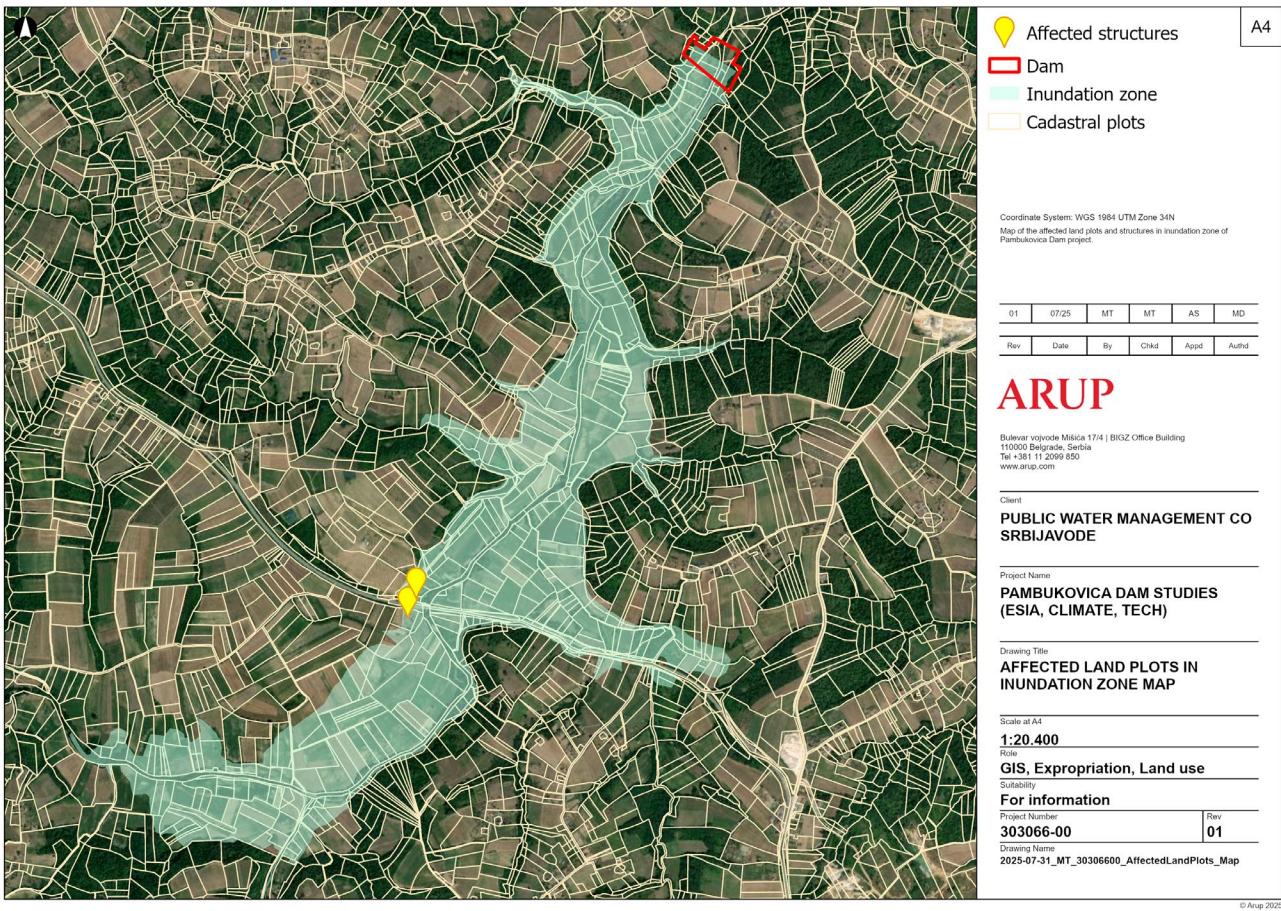

Прилог В

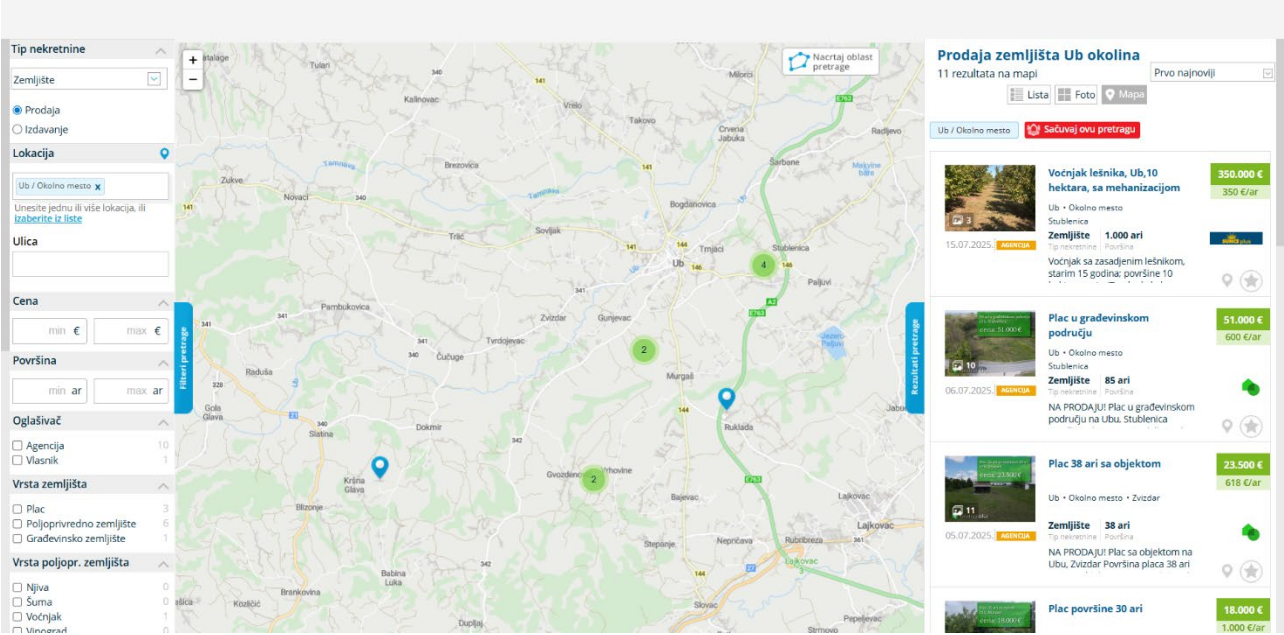
Катастарска подлога преклопљена са сателитским снимцима, укључујући зону плављења акумулације

Прилог D

Исписи актуелних огласа / Општина Уб

Датум: 17 Јул, 2025

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/njiva-sa-sumom-2-21-ha/5425645558671?kid=1>

[Pretraga](#)
[Novogradnja](#)
[Cene po lokacijama](#)
[Vesti](#)

[Predaj oglas](#)
 [Izabrani](#)
 [Uloguj se](#)

Njiva sa šumom 2.21 ha

Ub - Okolino mesto - Kršna glava

Tip nekretnine
zemljište

Površina
221 ar

Oglašivač
Agenija

Vrsta zemljišta
Poljoprivredno zemljište

9.000 €
 41 €/ar

Dodatni opis

NA PRODAJU!

Poljoprivredno zemljište na Ub, Kršna Glava

Ukupna površina zemljišta 2.21 ha

63 ari šume

1.58 ha obradivo zemljište

Vlasništvo uredno

Mogućnost realizacije ugovora u najkraćem mogućem roku

Zakažite razgledanje nepokretnosti! Klijentima nudimo potpunu pravnu sigurnost pri kupovini i zakupu nepokretnosti

AGENCIJA ZA NEPOKRETNOSTI - GEOLOGISTIKA UB

Šifra oglasa: 383

Agencijska provizija za kupca 2% (min 600 €)

Broj u Registru posrednika: 1212

NikoDu gradnja
Novogradnja u Zemunu
od 2600€ m² + PDV

Kontaktirajte nas:
064 1177992
www.nikodugradnja.rs

Novogradnja u Zemunu

Pregrevica SKY & SUN Residences
PRODAJA DIREKTNO OD INVESTITORA: **062-38-00-41** →

Šifra oglasa na sajtu: **5425645558671**
 Objavljen: **23.06.2025.** u 10:03

Posaljite poruku oglašivaču

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/poljoprivredno-zemljiste-4-5-ha/5425645552266?kid=1>

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“
Европска банка за обнову и развој
2026/15 | Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00 | Arup d.o.o.
Beograd (Savski venac)

85

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/njiva-sa-sumom-1-6-ha/5425645376185?kid=1>

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“
Европска банка за обнову и развој
2026/15 | Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00 | Arup d.o.o.
Beograd (Savski venac)

86

87

[Pretraga](#)
[Novogradnja](#)
[Cene po lokacijama](#)
[Vesti](#)

[+ Predaj oglas](#)
[★ Izabrani](#)
[Uloguj se](#)

Plac površine 30 ari

Ub - Okolno mesto - Murgaš

Tip nekretnine

zemljište

Površina

18 ari

Oglašivač

Agencija

Vrsta zemljišta

Plac

18.000 €

1.000 €/ar

Kontakt

Agencija za nekretnine
GEOLOGISTIKA DOO

Ulica **Kralja Petra I Oslobođioca**
52
Mesto **Ub**
Tel 1 [Klik za prikaz telefona](#)
Reg.br. **1212**

Pošaljite poruku oglašivaču

Šifra oglasa na sajtu: **5425645611089**
Objavljen: **03.07.2025. u 19:02**

Novogradnja u Zemunu
od **2600€** m² + PDV

Kontaktirajte nas:
064 1177992
www.nikodugradnja.rs

Novogradnja u Zemunu Pregrevica SKY & SUN Residences

PRODAJA DIREKTNOD OD INVESTITORA: **062-38-00-41** →

Dodatni opis

NA PRODAJU!

Plac površine 30 ari na Ubu, Murgaš

Na placu se nalazi voćnjak

Udaljeno 4.5 km od Uba

500 m od puta Ub-Valjevo

Struja na placu

Bunarska voda

Vlasništvo 1/1

Mogućnost realizacije ugovora u najkraćem mogućem roku

Zakažite razgledanje nepokretnosti! Klijentima nudimo potpunu pravnu sigurnost pri kupovini i zakupu nepokretnosti!

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/na-prodaju-poljoprivredno-zemljiste-ruklada-u/5425645703188>

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“
Европска банка за обнову и развој
2026/15 | Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00 | Arup d.o.o.
Beograd (Savski venac)

89

[Pretraga](#)
[Novogradnja](#)
[Cene po lokacijama](#)
[Vesti](#)

[+ Predaj oglas](#)
[★ Izabrani](#)
[Uloguj se](#)

Plac u građevinskom području

Ub - Okolno mesto - Stublenica

Tip nekretnine zemljište	Površina 85 ari
Oglašivač	Agencija
Vrsta zemljišta	Građevinsko zemljište

51.000 €
600 €/ar

Kontakt
Agencija za nekretnine
GEOLOGISTIKA DOO

Ulica **Kralja Petra I Oslobođioca 52**
Mesto **Ub**
Tel 1 [Klik za prikaz telefona](#)
Reg.br. **1212**

[Pošaljite poruku oglašivaču](#)

Šifra oglasa na sajtu: **5425645418600**
Objavljen: **06.07.2025. u 11:37**

Dodatno

✓ Uknjižen ✓ Dozvoljena gradnja

Ostalo

✓ Voda ✓ Kanalizacija ✓ Struja
✓ Asfalt

Dodatni opis

NA PRODAJU!

Plac u građevinskom području na Ubu, Stublenica

Površina placa 85 ari

Udaljen od naplatne rampe 2 km

Mogućnost izgradnje objekta na 15000 m2

500 m od tržnog centra

NikoDu gradnja

Novogradnja u Zemunu
od **2600€** m² + PDV

Kontaktirajte nas:
064 1177992
www.nikodugradnja.rs

Novogradnja u Zemunu **Gornji grad**
Cara Dušana 100

PRODAJA DIREKTNOD INVESTITORA. **062-38-00-41** →

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/poljoprivredno-zemljiste-2-2-ha/5425645500104?kid=1>

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“

2026/15 | Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00 | Arup d.o.o.
Beograd (Savski venac)

91

9. У6/10ha/Стубленица

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/vocnjak-lesnika-ub-10-hektara-sa-mehanizacijom/5425645218405?kid=1>

</

[Pretraga](#)
[Novogradnja](#)
[Cene po lokacijama](#)
[Vesti](#)

[Predaj oglas](#)
[Izabrani](#)
[Uloguj se](#)

Plantaža lešnika na 3.85 ha

Ub - Okolno mesto - Stublenica

170.000 €
442 €/ar

Tip nekretnine
zemljište

Površina
385 ari

Oglašivač
Agencija

Vrsta zemljišta
Poljoprivredno zemljište

Vrsta poljopr. zemljišta
Voćnjak

Ostalo

✓ Voda ✓ Struja ✓ Asfalt

Dodatni opis

NA PRODAJU!

Plantaža lešnika na 3.85 ha na Ubu, Stublenica

Plantaža 20 godina stara, u punom rodu

Zasađeno oko 2000 sadnica

Lešnik okrugle forme sorte Romana i Giffoni

Sistem za navodnjavanje

Arterski bunar 130m

Prelepo jezero u dnu planteže

Struja trofazna

Kontakt

Agencija za nekretnine
GEOLOGISTIKA DOO

Ulica **Kralja Petra I Oslobodioca 52**

Mesto **Ub**

Tel 1 [Klik za prikaz telefona](#)

Reg.br. **1212**

[Pošaljite poruku oglašivaču](#)

Šifra oglasa na sajtu: **5425645473818**
Objavljen: **28.06.2025. u 13:52**

BESPLATNO OGLASI
NEKRETNINU IZVAN BEOGRADA

Novogradnja u Zemunu

Gornji grad
Cara Dušana 100

PRODAJA DIREKTNOD INVESTITORA: **062-38-00-41**

11. УБ/2.1ha/Бањани

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/poljoprivredno-zemljiste-2-1-ha/5425645472971?kid=1>

[Pretraga](#)
[Novogradnja](#)
[Cene po lokacijama](#)
[Vesti](#)

[+ Predaj oglas](#)
[★ Izabrani](#)
[Uloguj se](#)

Poljoprivredno zemljište 2.1 ha

Ub - Okolno mesto - Banjani

Tip nekretnine	Površina
zemljište	210 ari

Oglašivač: **Agencija**

25.000 €

119 €/ar

Kontakt

Agencija za nekretnine
GEOLOGISTIKA DOO

Ulica: **Kralja Petra I Oslobođioca 52**
Mesto: **Ub**
Tel 1: [Klik za prikaz telefona](#)
Reg.br.: **1212**

[Pošaljite poruku oglašivaču](#)

Šifra oglasa na sajtu: 5425645472971
Objavljen: 28.06.2025. u 13:52

Novogradnja u Zemunu
od **2600€** m² + PDV

Kontaktirajte nas:
064 1177992
www.nikodugradnja.rs

Dodatno

✓ Uknjižen

Ostalo

✓ Struja ✓ Telefon ✓ Asfalt

Dodatni opis

NA PRODAJU!

Poljoprivredno zemljište 2.1 ha na Ubu, Banjani

Ravna parcela na asfaltnom putu

55 ari bila šuma koja je sada pokrčena

Na glavnom putu Ub-Šabac

14 km udaljeno od Uba

2 km od centra sela

Novogradnja u Zemunu

Gornji grad
Cara Dušana 100

PRODAJA DIREKTNO OD INVESTITORA: **062-38-00-41** →

<https://www.halooglasi.com/nekretnine/prodaja-zemljista/brankovina-5-6ha-okruzen-sumom/5425644460706?kid=1>

Pretraga

Novogradnja

Cene po lokacijama

Vesti

Predaj oglas

Izabrani

Uloguj se

Brankovina, 5.6ha okružen šumom

Valjevo - Okolno mesto - Blizonje

290.000 €

518 €/ar

Tip nekretnine

zemljište

Površina

560 ari

Oglašivač

Vrsta zemljišta

Vrsta poljopr. zemljišta

Agencija

Poljoprivredno zemljište

Voćnjak

Dodatno

✓

Uknjižen

Ostalo

✓

Struja

Dodatni opis

Blizonje, Brankovina.

Parcela se nalazi na 19km od Valjeva.

Ukupno u celini je 5.6ha. Od čega je na 4 ha zasad šljive stenlej (1000 stabala) a 1.6ha je šuma koja okružuje ceo plac.

Na palacu se nalazi nova kuća u osnovi 50m2 sa prizemnom terasom od 50m2. Sastoji se od dnevne sobe sa trepezarijom i kuhinjom, spavaće sobe i kupatila. Uz kuću je i letnjikovac.

Kontakt

Mezzanine d.o.o.

MEZZANINE

REAL ESTATE AGENCY

Ulica

Desanke Maksimović 8G

Mesto

Beograd

Tel 1

Klik za prikaz telefona

Reg.br.

1044

Pošaljite poruku oglašivaču

Šifra oglasa na sajtu: 5425644460706

Objavljen: 15.07.2025. u 12:11

Halo Oglasi

BESPLATNO OGLASI

NEKRETNINU IZVAN BEOGRADA

Novogradnja u Zemunu

Gornji grad

Cara Dušana 100

PRODAJA DIREKTNO OD INVESTITORA:

062-38-00-41

Pretraga
Novogradnja
Cene po lokacijama
Vesti

+ Predaj oglas
★ Izabrani
Uloguj se

prodaja šumskog zemljišta

Valjevo - Okolno mesto - Milićinica - Javorska

Tip nekretnine

zemljište

Površina

166 ari

Oglašivač

Vlasnik

Vrsta zemljišta

Plac

8.000 €

48 €/ar

Kontakt

korisnik-247239

Pošaljite poruku oglašivaču

Šifra oglasa na sajtu: 5425645765218

Objavljen: 13.07.2025. u 18:08

NikoDu gradnja

Novogradnja u Zemunu

od 2600€ m²+ PDV

Kontaktirajte nas:

064 1177992

www.nikodugradnja.rs

Novogradnja u Zemunu

Gornji grad

Cara Dušana 100

PRODAJA DIREKTNOD INVESTITORA:

062-38-00-41 →

Dodatno

✓ Uknjižen

Dodatni opis

Prodajem 8 šumskih zemljišta koja su zasebno rasporedjena, dva su spojena putem. Šuma je 3.4.i 5.klase. Pre 20ak god. je sečena i tanja su stabla i sitnija masa drveća.

Preovladjuje bukva, cer, grab, bagrem, hrast.

Prikaz mape

Јавно водопривредно предузеће „Србијаводе“

Европска банка за обнову и развој

2026/15 | Коначна верзија за издавање | 06.03.2026. 00:00:00 | Arup d.o.o. Beograd (Savski venac)

Студија процене утицаја на животну средину и друштвене аспекте, процена климатских промена и техничка процена за брану Памбуковица у Србији
Историјска експропријација са Корективним планом акције

96